

MYNTFUNDET

FRA

GRÆSLID I THYDALEN

BESKREVET

AF

DR. L. B. STENERSEN.
BESTYRER AF UNIVERSITETETS MYNTSAMLING.

MED 7 PLANCHER I LYSTRYK UDFORTE AF J. SCHOBER I DURLACH, BADEN.

FESTPROGRAM

I ANLEDNING

AF

DERES KONGELIGE HØIHEDER

KRONPRINS OSCAR GUSTAV ADOLPHS

OG

KRONPRINSESSE SOPHIE MARIE VICTORIAS

FORMÆLING

DEN 20DE SEPTEMBER 1881.

CHRISTIANIA.
J. CHR. GUNDERSENS BOGTRYKKERI
1881.

FESTPROGRAM

UDGIVET

AF

DET KONGELIGE FREDERIKS UNIVERSITET I CHRISTIANIA

I ANLEDNING

AF

DERES KONGELIGE HØIHEDER

KRONPRINS GUSTAVS OG KRONPRINSESSE VICTORIAS

FORMÆLING

DEN 20DE SEPTEMBER 1881.

MYNTFUNDET

FRA

GRÆSLID I THYDALEN

BESKREVET

AF

DR. L. B. STENERSEN.
BESTYRER AF UNIVERSITETETS MYNTSAMLING.

MED 7 PLANCHER I LYSTRYK UDFØRTE AF J. SCHOBER I DURLACH, BADEN.

FESTPROGRAM

I ANLEDNING

AF

DERES KONGELIGE HØIHEDER

KRONPRINS OSCAR GUSTAV ADOLPHS

OG

KRONPRINSESSE SOPHIE MARIE VICTORIAS

FORMÆLING

DEN 20DE SEPTEMBER 1881.

CHRISTIANIA.
J. CHR. GUNDERSENS BOGTRYKKERI.
1881.

Det storartede myntfund, hvis beskrivelse herved udgives, blev gjort høsten 1878 paa gaarden *Græslid* i Thydalen, Annex til Selbo i Throndhjems stift. Det kom for dagen ved optagning af poteter paa et sted, hvor en stenrøs tidligere havde ligget. Der fandtes paa én gang noget over 2.200 mynter foruden en del brudstykker, og senere undersøgelser bragte endnu 8 stykker frem. Strax efter fundet havde eieren disponeret over 2 stykker, som man ikke senere har kunnet faa rede paa; desuden ere 79 stykker komne i private eieres besiddelse; hele den øvrige del af fundet blev indkjøbt af Universitetets Myntsamling. Vedkommende private eiere have dog stillet de 79 nævnte stykker til Universitetets disposition for nærværende beskrivelse, som altsaa omfatter samtlige fundets mynter med undtagelse af 2.

Sammen med mynterne fandtes en del oldsager af sølv, som indkom til Videnskabsselskabets Oldsamling i Throndhjem; de beskrives af K. Rygh i Aarsberetning for 1878 fra *Foreningen til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring*, s. 284 f. saaledes: „En samling *betalingssølv*, funden sammen med et stort myntfund paa *Græslid* i Thydalen, Selbo pgd. Den bestaar af: a) en phantastisk *fuglefigur* af forgyldt sølv i yngre jernalders smag, mindende om fremstillingerne paa enkelte broncebrakteater; den har formodentlig været anbragt som beslag paa en eller anden gjenstand. b) Endestykkerne af en *halsring* eller *armring* af sølv, der har været flettet af 2 tene, der ved enderne gaa sammen i en enkelt; endetenene ere snoede sammen til et laas omtr. som paa Montelius 610. c) 5 stykker, mere og mindre brede og tykke *plader* af sølv, hvoraf endel vel har hørt til lignende ringe; 2 af dem vise i afhugningen stumper af tene, der have udgaaet fra dem; de have indslaaede ornamenter, mest trekanter med 1 til 3 opstaaende knopper. d) En *snoning* af to, 1 mm. tykke traade af sølv, afhugget i begge ender, 5.5 cm. lang; nu sammenbøiet som en liden fingerring. e) En 3.5 cm. lang stump af en *kjede* af sølv, løst flettet af 7 traade, omtr. 1 mm. tykke; endel løse stumper af traade af samme tykkelse har formodentlig hørt til samme kjede. f) Nogle stykker glat *sølvblik*. g) Et par til et slags *rem-* eller *kjedeholdere* sammenbøiede smale sølvplader med hul og nagler; i en sidder endnu resterne af en kjede."

Fundets udenlandske mynter (klasse *A* i den følgende beskrivelse) vise, at skatten ikke kan være nedlagt før i sidste halvdel af det 11te aarhundrede. For de norske mynter, der udgjøre fundets langt overveiende flertal, henvises vi saaledes paa forhaand til *Harald Haardraades* regjering (1046—1066), hans sønner *Magnus'* og *Olaf Kyrres* fællesregjering (1066—1069), den sidstes eneregjering (1069—1093) og *Magnus Barfods* regjering (1093—1103) som den senest mulige periode. Dette stemmer ogsaa med den periode, hvortil man har henført de forhen kjendte norske mynter, der ere af samme art som *Græslid-fundets*. Et blik paa de nyfundne mynter viser nemlig, at de i det hele henhøre til

de klasser, som af C. I. Schive i hans verk Norges Mynter i Middelalderen, Christiania 1865 fol.[1]) ere fremstillede pl. II 18—42 og pl. III 1—44 og henførte til Harald Haardraade og tiden nærmest efter ham. De mynter, der ere komne for dagen efter udgivelsen af dette verk (bl. a. de paa verkets „Tillægstabel" 1—11 fremstillede), have endvidere tjent til at styrke rigtigheden af denne Schives bestemmelse: de tilhøre alle mindre fund, mest her fra Norge, medens et, der er af væsentlig vigtighed, stammer fra Sandø paa Færøerne. Disse fund ville for øvrigt alle i den følgende beskrivelse nærmere blive omtalte; en udførlig opregning af dem kan derfor her forbigaaes.

Bestemmelsen af *terminus ante quem* for Græslid-fundets nedlæggelse kan naturligvis først findes efter gjennemgaaelse af fundet selv. Dog kan allerede her paa forhaand bemærkes, at man efter at have beskjæftiget sig noget med fundet snart gjør den erfaring, at dets norske mynter ere temmelig nøie sammenhængende, saaledes at de forskjellige suiter ikke kunne være langt skilte fra hverandre i tid. Det er følgelig ikke rimeligt, at de kunne tilhøre forskjellige perioder inden hele den sidste halvdel af 11te aarhundrede, og det vil vise sig, at der ikke kan være tale om at henføre nogen af dem til Magnus Barfod. Den nærmere begrundelse heraf vil gives i beskrivelsen selv; foreløbig skal kun opmærksomheden henledes paa, at vi ved bestemmelsen af fundets forskjellige klasser indskrænkes til de 2 regjeringsperioder: Harald Haardraades og hans sønner Magnus' og Olafs.

I den følgende beskrivelse ere de udenlandske mynter opførte som klasse *A*; derefter følge de forskjellige klasser af norske mynter, ordnede saaledes, at de, der med rimelighed kunne tilskrives Harald Haardraade, komme først (klasserne *B* og *C*), saa de, der med sikkerhed maa henføres til Magnus' og Olafs regjering, og derefter de, hvis bestemmelse er mindre sikker. Endelig er som sidste klasse (*Z*) opført en enkeltstaaende mynt, hvis norske oprindelse er tvivlsom.

— — — —

Idet beskrivelsen udgives, skal jeg tillade mig at takke hr. justitsraad C. F. Herbst i Kjøbenhavn, dhrr. professorer S. Bugge og O. Rygh samt hr. cand. mag. L. Hermanstorff hersteds for den bistand, de have ydet med arbeidet ved fundet. Om Hermanstorffs del i dette arbeide skal jeg endvidere oplyse følgende. Jeg var selv paa en reise i udlandet, da fundet indkom, og professor Rygh havde midlertidig overtaget myntsamlingens bestyrelse med assistence af Hermanstorff. Ved min hjemkomst vaaren 1879 var Hermanstorff omtrent færdig med den foreløbige sortering af mynterne; desuden er beskrivelsen af klasse **S** i alt væsentligt af ham.

Kristiania i September 1881.

Dr. L. B. Stenersen.

[1]) Verket citeres i det følgende ved betegnelsen Schive.

Klasse A.

Klassen omfatter de udenlandske mynter, som tilhøre fundet.

A. Danmark.

Sven Estridsen; 1047—1076.

Halv mynt af typen katalog *Chr. Thomsen* nr. 1001 ff. Paa *adv.* ingen bogstaver synlige; paa *rev.* læses af legenden: ✠ BA . . . . . . ILVI 1

B. Tydskland.

a) Brüssel, før 1071.

adv. Uredig legende. I en perlering kors med en kugle i hver vinkel. — 2
rev. Legenden udslidt. I feltet udartet MONETA mellem to kors.

Fremstillet pl. I 1. Vegt: gr. 0,77.

Se *Dannenberg, Die deutsch. Münzen der sächs. u. fränk. Kaiserzeit* s. 101; taf. 6, 141 og 142 b.

b) Køln.

Piligrim (?); 1022—1036.

adv. Af legenden kun lidet synligt. I feltet et kors, i hvis vinkler udartede bog- 3
staver. — *rev.* Af legenden kun et par streger synlige. I feltet et spidsgavlet tempel; paa hver side en kugle.

Fremstillet pl. VII 223. Vegt: gr. 0,9. Tegnene i korsets vinkler paa adversen ere vistnok en udartet form af PI—LI—GR—IM og lade sig nærmest sammenligne med *Groschencab.* 10tes Fach, T. I 3. Slgn. ogsaa *Dannenberg* 381.

Hermann II; 1036—1056.

adv. ✠ (CHRISTIANA RELIGIO Kors, i hvis vinkler HE(-RM)-A(N-VS). 4
— *rev.* S(CA COLONI)A Kirke.

Fragment. *Broholt-fund* (beskrevet af *C. A. Holmboe* i *Chr.a Vid.selsk. Frhdlgr* 1868 s. 144 fl.) 177. *Dannenberg* 387.

5 *adr.* Kirkebygning; ved siderne (NH-)•IIII• — *rev.* S COLONIA A med mange forandringer.

Vegt: gr. 1,08. *Cappe: Cöln* nr. 159; *K. M.* nr. 522: af ham henført til keiser Henrik III (1039—1056). Efter *Dannenberg* s. 161 f. *„eine offenbare Nachmünze und zwar niedersächsischen Ursprunges."*

c) Friesland.

Keiser *Henrik III:* 1039—1056, og grev *Bruno III:* 1038—1057.

6 1) *Dokkum.* *adr.* RICV Hoved; høire side. — *rev.* GGA

Fragment af typen *Dbg.* 501; slgn. *Thomsen* 3945.

2) *Leeuwarden.* *adr.* ✠HEN.....IE Kronet hoved, høire side; foran scepter.

7 — *rev.* VERT (fra h. til v.). Mellem to perlestreger ..VN.

Fragment; slgn. *Dbg.* 502.

8 3) *Leeuwarden.* *adr.* ✠HENRIC....E Samme type. — *rev.* Mellem to perlestreger •BR•VN•TIVA-VPEO (fra h. til v.).

Vegt: gr. 0,59. Slgn. *Dbg.* 502. e.

9 4) *Uvist myntsted.* *adr.* .....CVSIE Samme type. — *rev.* HDIV (fra h. til v.).

Fragment. *Revue belge* 5 sér. T. V pl. VIII 29. Slgn. *Dbg.* 508; *Thomsen* 3956.

10 5) *Uvist myntsted.* *adr.* ✠HE.....CVSIE Samme type. — *rev.* Mellem to perlestreger •BR•VN•OV-NDVI (? IV? fra h. til v.).

Vegt gr. 0,71. Slgn. *Dbg.* 508; *Thomsen* 3956.

Egbert II: 1068—1090.

11 1) *Bolsward.* *adr.* ✠ECBERTV(S) Kronet, skjægget hoved forfra. — *rev.* •BODLISVVE(R)T Apostlerne Simons og Judas' brystbilleder forfra; ovenover et kors.

Vegt: gr. 0,62. *Dbg.* 527. a.

12 2) *Dokkum.* *adr.* ✠ECBERTVS Samme type. — *rev.* ✠DOGGING(V)N. Samme type.

Vegt: gr. 0,58. Slgn. *Dbg.* 528; *v. d. Chijs* III 2 & 5.

13 3) *Garrelsweer.* *adr.* ✠....TVS Samme type. — *rev.* ✠....VRE Samme type.

Fragment. *Dbg.* 530.

14 4) *Stavern.* *adr.* ✠V....RTVS• Samme type. — *rev.* ✠....VEROVH. Samme type.

Ufuldstændig. Slgn. *Dbg.* 532; *v. d. Chijs* III 11; *Cappe: K. M.* VIII 124.

15 5) *Stavern.* *adr.* ✠V...RTVS Samme type. — *rev.* .VSA... Samme type.

Slidt og ufuldstændig. Slgn. *Dbg.* 532; *v. d. Chijs* III 9.

16 6) *Stavern.* *adr.* CBE Samme type. — *rev.* TAV Samme type.

Fragment.

17 7) *adr.* •VEC(BE)RTV.. Samme type. — *rev.* ✠..V....III Samme type.

Slidt og ufuldstændig. Da reversens omskrift er meget slidt, kan myntstedet ikke bestemmes med sikkerhed.

18 8) *Ubestemmeligt myntsted.* *adr.* EC Samme type. — *rev.* Omskriften ulæselig. Samme type.

Fragment.

d) Utrecht.

Biskop *Bernold;* 1027—1054.

1) *adv.* ✠ o M ∴ L O . . . . o Helgen i knæstykke; krumstav i h., korsstav i v. 19
haand; ved h. arm tre kugler. — *rev.* o O N . . . . H Tindet mur med to smaa taarne og aaben port; derover ECT
Vegt: gr. 0,585.

2) *adv.* ✠ M . . . . c I . . . . Samme type. — *rev.* o ▸ . . . . ·I· . . . . T M . . . . • T H 20
Samme type.
Vegt: gr. 0,6. Begge disse mynter ere af samme type med liden forskjel i stempel. De ligne nærmest *v. d. Chijs*. I 6; for reversernes vedkommende er ogsaa at sammenligne I 8 og XXVII 7; men i feltet findes over ECT ingen bogstaver eller tegn. Ifølge *v. d. Chijs* s. 25 ere de efterligninger af *Bernolds* hyppig forekommende denar (*Dbg.* 544; *Brøholt-fund* pl. III 27).

Biskop *Wilhelm de Ponte;* 1054—1076, og keiser *Henrik IV;* 1056—1106.

adv. ✠ VVIIHEINIVS Brystbillede med bispestav; høire side. — *rev.* 21
✠ HENRICVS RE Kronet, skjægget brystbillede forfra.
Vegt: gr. 0,58. *Dbg.* 546; *v. d. Chijs* III 1.

e) Hertuger af Sachsen.

Ordulf eller *Otto;* 1059—1071.

adv. ✠ D V . . . . D I (fra h. til v.). Kronet hoved forfra. — ✠ . . . .)(. . . . o (fra 22
h. til v.). Kors med en kugle i hver vinkel.
Vegt: gr. 0,58. *Dbg.* 595, a og 595, c.

Hermann, Ordulfs broder; † 1086.

1) *adv.* ✠ HER . . . . Hoved forfra med spids krone. — *rev.* ✠ GE . . . . REI 23
Kors med en kugle i hver vinkel.
Ufuldstændig. Vegt: gr. 0,75. *Dbg.* 597, a.

2) *adv.* . . . . . ON. Kronet hoved forfra. — ✠ . . . . . Kors med en kugle i 24
hver vinkel.
Fragment af typen *Dbg.* 597.

f) Emden.

Grev *Hermann,* broder af hertug Ordulf af Sachsen; † 1086.

1) *adv.* . . HERIMAN. Diademeret hoved; h. side. — *rev.* Et dobbeltliniet, for- 25
ziret kors, i hvis vinkler ✠ A - H N - T H - O N
Itubrudt. Vegt: gr. 0,51. *Dbg.* 772 og 773. *Bl. f. Münzk.* II pl. XVI 244 og 245.

2) *adv.* ✠ H . . . . I Samme type. — *rev.* Lig foregaaende. 26
Vegt: gr. 0,66.

g) Speier.

Uden keiser- og biskopsnavn.

27 *adr.* S....IS. Kirke. — *rev.* ..AMA.... Kors med en kugle tilligemed to punkter i hver vinkel.

Vegt: gr. 0,91. *Dbg.* 836, hvor bemærkes, at mynten er omtrent samtidig med nr. 827 af Otto III. *Broholt-fund* 224.

Biskop *Konrad I*: 1056—1060.

28 *adr.* .....DVS. Brystbillede forfra. — *rev.* Omskriften udslidt. Kirke.

Fragment. *Dbg.* 839.

h) Erfurt.

Keiser *Henrik III*: 1039—1056.

29 *adr.* Omskriften udslidt. Hoved forfra. — *rev.* Omskriften udslidt. Skjægget hoved i portalen af en bygning med to taarne.

Fragment. *Dbg.* 883.

i) Af ukjendt myntsted.

Otto III (?): 983—1002.

30 *adr.* .....TH.- Et kors, i hvis vinkler O-D-O-A med et punkt i hver vinkel indenfor bogstavet. — *rev.* .....IL. Kirkeportal med et punkt i midten: til v. c, til h. ɔ.

Vegt: gr. 1,08. Slgn. *Broholt-fund* 137 ff. Er rimeligvis en „Adelheidsmynt" (slgn. *Dbg.* nr. 1166 ff.) og bliver da efter *Dbg.* s. 450 ff. at henføre til *Otto III.*

---

31 1) *adr.* ....TEBISC... Brystbillede med krumstav: v. side. — *rev.* ....PENII.. Brystbillede halv til v. med korsstav.

Vegt: gr. 1,23: gjennemboret. *Dbg.* 1222.

32 2) *adr.* ✠ III....COP Slidt, men tilsyneladende samme type. — *rev.* ✠ IHLIT.. Hoved eller brystbillede forfra.

Vegt: gr. 1,12. *Dbg.* 1223: efter ham ere begge mynter fra tiden før 1070.

33 „Nachmün." Itubrudt og ufuldstændigt exemplar af typen *Dbg.* 1316.

C. Uvisse.

34 *adr.* II-....I.... Et af fire buer dannet kors, i hvis midte en ring, hvori en prik: i hver af buerne en prik. — *rev.* Omskriften udslidt. Spidsgavlet bygning, paa hvis væg en halvmaane, hvori en kugle.

Ufuldstændig. Slgn. *Broholt-fund* 222, pl. IV 49.

adv Hoved; h. side. — *rev.* Kirkebygning. 35
Fragment, fremstillet pl. I 2.
Baade nr. 33 og 34 synes afgjort tydske.

Fragment, fremstillet pl. I 3. 36

Af disse mynter ere altsaa de, hvis datum lader sig sikkert bestemme, fra det 11te aarhundrede; de vise endvidere, at skatten ikke kan være nedlagt før i sidste halvdel af dette tidsrum.

Klasse B.

8 mynter af fundet henhore til den degenererede art af *Harald Haardraades* mynter, der kjendes fra *Schive* II 21—26, s. 25 ff. og fra *Sando-fundet* nr. 32, 33 (beskrevet af *C. F. Herbst* i *Annaler f. nordisk Oldkyndighed og Hist.* 1863 s. 376 ff.). *Adversen* viser valknuden eller de 3 i hverandre lagte skjolde, *reversen* det dobbeltstregede kors med 3 kugler i hver af de 2 topvinkler; omskrifterne ere uredige. Ingen af disse mynter ere indbyrdes identiske eller stemme ganske med nogen af de hos *Schive* publicerede; men forskjellen fra disse er dog ikke af den art, at de nye mynter derved faa nogen særdeles interesse.

Af *adverserne* have 1, 2, 3 [1] i feltet ved siden af valknuden et kors, som *Schive* II 20—23; pl. I 5 viser adversen 2. Nr. 4 (pl. I 7) mangler dette mærke. Det samme er tilfældet med 5, 6, 7; men her er legenden skilt fra feltet ved en ring som paa *Schive* II 25, 26. Denne ring findes ogsaa paa nr. 8 (pl. I 8), der desuden i feltet har 3 prikker (sml. *Schive* II 24, der har én prik).

Af *reverserne* er *a*, der forekommer 2 gange (med adv. 1 og 2), tegnet pl. I 4; den minder, som man vil se, stærkt om flere af de tidligere kjendte. Rev. *b* (3 [2]) er gjengivet pl. I 6. Revv. *c* (4), *d* (5), *e* (6), *f* (7) ere indbyrdes nær beslægtede, med legender, der bestaa af streger, ringe, buer og prikker; *g* (8) er tegnet pl. I 8 med adv. 8.

Følgende tabel viser varieteterne og vegten:

1) 1/a (pl. I 4)	antal:	1	vegt:	gr.	0,905.
2) 2/a (pl. I 5)	—	1	—	-	0,855.
3) 3/b (pl. I 6)	—	1	—	-	1,07.
4) 4/c (pl. I 7)	—	1	—	-	0,91.
5) 5/d	—	1	—	-	0,825.
6) 6/e	—	1	—	-	0,845.
7) 7/f	—	1	—	-	0,845.
8) 8/g (pl. I 8)	—	1	—	-	0,885.
		8			

[1] I beskrivelsen betegnes stadig, undtagen ved klasse S, adverserne med arabiske tal, reverserne med bogstaver.

[2] De i parenthesen satte tal betegne de adverser, hvormed vedkommende revers findes forbunden

Vegten svarer saaledes i det hele til den tidligere kjendte. Hvad lødigheden angaar, viser strygeprøven ved var. 1 omtrent 13 l., hvilket svarer til den ved *Schive* II 21—24 angivne; de øvrige synes efter strygeprøven at variere mellem 8 og 10 l., hvortil den ved *Schive* II 25, 26 anførte gehalt af 9 l. svarer. Efter dette skulde altsaa var. 1 høre til de ældre og bedre af *Haralds* penninge, de øvrige derimod være af de under navnet *Haraldsslaatten* bekjendte daarlige mynter (se om disse *Schive* s. 26 ff.).

Anm. Endnu en varietet af denne udartede type findes i den herværende myntsamling. Mynten ligner nærmest den ovenfor beskrevne var. 8 og *Schive* II 25; dog findes paa adv. ingen prikker, men derimod et kors ved valknuden. Vegten er gr. 0.85; gehalten synes efter strygeprøven 9—10 l. Hvorfra denne mynt skriver sig, vides ikke.

Klasse C.

Gruppe I. Af de herhen hørende *adverser* er nr. 1 fremstillet pl. I 9. Den staar tydelig i nær forbindelse med den mynt af *Harald Haardraade*, der er udgivet af *C. F. Herbst* i *Chr.a Vid.-Selsk. Forh.* 1878 nr. 10 s. 1, hvor der ogsaa er spor af den stjerne, som sees mellem sceptret og ansigtet; men legenden er bleven fuldstændig uredig, og der er anbragt et korsscepter foran figuren. Denne advers har ogsaa nogen lighed, navnlig i draperiet, med adverserne i klasse *F*, som dog maa ansees for en mere direkte efterligning af engelsk forbillede (hvorom se beskrivelsen af den nævnte klasse). — Nr. 2 er ikke meget forskjellig: legenden er: (I✠II/S samt ∵ under hjelmkammen. Nr. 3 (pl. I 10) er et meget slet udført exemplar, som det synes kun i stempel forskjelligt fra foregaaende. Nr. 4 er identisk med *Schive* III 19; typen er den samme, men saavel billede og scepter som legende afændret.

Til disse fire adverser høre følgende fire *reverser*: *a* (1: pl. I 9); *b* (2) af samme fabrik med legende: ✠II∣oII∣✠II∣oIX; *c* (3; pl. I 10) er af daarligere arbeide med beslægtet legende; *d* (4) er identisk med *Schive* III 19. De tre første af disse reverser ere flere henseender beslægtede med kl. *F aa* og *bb* samt kl. *N a—g*; endvidere kan sammenlignes kl. *I m, n*; den fjerde: *d* skiller sig fra disse, ligesom den dertil hørende advers: 4 er forskjellig fra de tre foregaaende adverser. — Mynten 3 c er, som bemærket, forskjellig fra de 2 første, med hvilken den for øvrigt har type tilfælles; baade er dens hele habitus daarligere, og dens lødighed (se nedenfor) synes ringere; dens vegt er derimod noget større. Den kan sammenlignes med mynten 11 m i klasse *F*, der ogsaa indtager en saadan eiendommelig stilling inden sin klasse, men hvis slethed er end mere i øine faldende. Det er for øvrigt at mærke, at ingen af disse reverser forekommer i kombination med nogen revers i den følgende gruppe.

Gruppe II. Af *adverserne* er nr. 5 fremstillet pl. I 11. Den er af noget glattere fabrik end nr. 4, men er i type meget nær beslægtet med denne. Foran figuren er her plantet et kuglescepter, og den uredige legende har flere tegn. Denne type varieres nu i gruppens øvrige adverser paa en mængde forskjellige maader, men saaledes, at disse varieteter afvige fra hverandre kun i rene smaating, dels i billedets tegning, dels i legenden. Ved den følgende opregning af varieteterne er forskjellen i legenden væsentlig lagt til grund.

Legenden er paa nr. 6:) IOIO✠I)IO•I:; paa nr. 7 (identisk med *Schive* III 20): OIOIO✠I IOI:. nr. 8 er kun lidet forskjellig herfra; paa nr. 9, 10, 11, 12 i forskjellige stempler: OIOIO✠I IO•I•; paa nr. 13, hvor der findes en prik under hjelmkammen, endnu et andet stempel af samme legende; paa nr. 14: IOIO✠I)O•I•; paa nr. 15 (utydelig): OI....IO✠I⌣IO:•; paa nr. 16: OIOIO✠I)IO•I:; paa nr. 17: OIOIO✠IIIO•I: paa nr. 18: OIO•IO✠IIIO:I•; paa nr. 19 samme legende, men udslut :. paa nr. 20: OIOIO✠⋈)O•I• samt prik under hjelmkammen; paa nr. 21 (utydelig): OI....O✠O⋈ ⋈O; paa nr. 22 (zirligt stempel): IOO✠I)O•I; paa nr. 23: ⋈O⌒IO✠I IO•I. paa nr. 24 og 25 i forskjellige stempler: ⋈o• ⌣✠⋈IO⋈:; paa nr. 26: ⋈O ⌣✠⋈IO⋈:: paa nr. 27: OO⋈O✠I)IO:: paa nr. 28: O⋈OI✠I)IO:; paa nr. 29: O⋈OI✠I O⊏L: paa nr. 30: OI)⋈O✠I)IOI•; paa nr. 31, 32 og 34: IOIO✠I IO⋈: i forskjellige stempler (paa nr. 34 findes ◂, hvor nr. 1, 2, 3 have en stjerne). paa nr. 33 ligesaa uden :; paa nr. 35: IOIO✠I⌒IO⋈; paa nr. 36: • O✠I IO•I; paa nr. 37 (mat stempel): O O ⋈✠⋈•: paa nr. 38 (mat stempel): O O⋈✠↘O↘; paa nr. 39: O⋈O✠↘I⋈O⋮: nr. 40 er fremstillet pl. I 12; paa nr. 41 findes intet tegn foran stempet, medens legenden for øvrigt er: O⋈✠⋈O⊷•

De til gruppen hørende *reverser* ere ogsaa temmelig ensformige og frembyde kun liden interesse. De ere af den vanlige type med en legende, som bestaar af uredige tegn, og som efterhaanden bliver enklere og enklere. Revers *e* (5) er gjengiven pl. I 11 sammen med advers nr. 5: eiendommeligst er her formen af det ene af de kors, der dele legenden. Samme form har det ene af legendens kors paa reverserne *f—o*, hvor for øvrigt læses: paa *f* (10; 11) som paa *e*, men andet stempel: paa *g* (6): ⵘ:(IOI✠IOI✠IOI✠IOI; paa *h* (11): ⵘIOI✠IOI✠I OI✠IO); paa *i* (9): ⵘIOI✠IOI✠IOI✠IOI; paa *j* (12; 13), *k* (18), *l* (18), *m* (18), *n* (19), *n*¹ (19) samme legende i forskjellige stempler; paa *o* (15) kan kun læses: ⵘIOI✠I..✠I..I✠IOI (maaske andet stempel af *k*). Revers *p* (17) er feilpræget, synes atter andet stempel af *k*.

Paa de følgende reverser have alle kors den vanlige form. Af disse er *q* (29) slidt, saa der kun kan læses: ✠•OI✠....I✠I I. Legenden er: paa *r* (13; 28): ✠IOI✠IOI✠IOI✠IO:: *s* (7; 13; 36) er lig *Schive* III 20; heraf er *t* (25; 26; 27; 30, 32; 36) og *u* (34) andre stempler. Fremdeles er legenden paa *v* (27; 31; 36): ✠IOI✠IO✠IO•✠:O: paa *w* (22; zirligt stempel): ✠I•✠O:✠O(✠O•; paa *x* (14): ✠OI✠O•✠O:✠ O: paa *y* (13; 28): ✠O✠IO:✠)O•✠O: paa *z* (16): ✠)O•✠O✠O✠IO:; paa *æ* (7; 8; 15; 27; 31; 36; 40): ✠:O ✠(O✠•O✠•O•; paa *ø* (23; 25; 32; 34): ✠OI✠OI ✠O•✠O. paa *aa* (23; 33; 35; 41): ✠O•✠⋈✠OI✠⋈.

Revers *bb* (25) er fremstillet pl. VII 222: her har altsaa kun det ene kors den almindelige form, medens legenden for øvrigt er beslægtet med de foregaaende.

Paa alle de øvrige reverser have samtlige kors den vanlige form. Legenden er: paa *cc* (24; 25, 26; 36), *dd* (20), *dd*¹ (25) og *ee* (13): ✠IOI✠IOI✠IOI✠IOI i forskjellige stempler (slgn. *i—n*¹): paa *ff* (26); ✠IO✠✠OI✠IOI✠O; paa *gg* (26): ✠IOI✠.. I✠IO✠IOI paa *hh* (27) og *ii* (36) i forskjellige stempler: ✠IO✠IO✠IO✠OI; paa *jj* (15, 27, 28, 39): ✠O ✠OI✠IO✠O, paa *kk* (13; 39):)O✠O✠O✠O: paa *ll* (40): ✠O✠O✠O✠O (slgn. *X n* og *Y kkkk—nnnn*): paa *mm* (23; 24; 34) og *nn* (21; 23; 34): ✠ O ✠ O ✠ O ✠ O(i forskjellige stempler (slgn. *Y pppp*). Revers *oo* (21) er feilpræget og utydelig, men synes nær beslægtet med *s*.

Varieteterne, antallet og vegten[1]) er:

		antal:	vegt:
1)	1/a (pl. I 9)	3;	gr. 0,95.
2)	2/b	1	- 0,9.
3)	3/c (pl. I 10)	1	- 1,135.
4)	4/d (*Schive* III 19)	1	- 0,79.
5)	5/e (pl. I 11)	1	- 0.875.
6)	6/g	1	
7)	7/s (*Schive* III 20)	30	- 0.94.
8)	7/æ	1	
9)	8/æ	5	
10)	9/i	1	
11)	10/f	1	
12)	11/f	1	- 0,97.
13)	11/h	7	
14)	12/j	1	
15)	13/j	9	
16)	13/r	5	
17)	13/s	2	
18)	13/y	7	
19)	13/æ	5	- 0,975.
20)	13/ee	6	
21)	13/jj	7	
22)	13/kk	6	
23)	14/x	13	
24)	15/o	1	
25)	16/z	1	
26)	17/p	3	
27)	18/k	3	
28)	18/l	1	
29)	18/m	11	
30)	19/n	5	
31)	19/n¹	1	
32)	20/dd	1	- 0,89.
33)	21/nn	1	
34)	22/w	1	
35)	23/ø	2	
36)	23/aa	3	
37)	23/ee	10	
38)	23/mm	7	
39)	23/nn	1	
40)	24/mm	3	
41)	25/t	1	
		171	

		antal:	vegt:
	transport	171	
42)	25/ø	1	
43)	25/bb (pl. VII 222)	2	
44)	25/cc	4	
45)	25/dd¹	1	gr. 0,89.
46)	26/t	3	
47)	26/ee	1	
48)	26/ff	4	
49)	26/gg	1	
50)	27/t	3	
51)	27/v	11	
52)	27/æ	1	
53)	27/hh	4	
54)	28/r	10	
55)	28/y	2	- 0,94.
56)	29/q	1	
57)	30/t	1	
58)	31/v	1	
59)	31/æ	15	
60)	31/oo	1	
61)	32/t	3	
62)	32/ø	2	
63)	33/aa	1	
64)	34/u	1	
65)	34/ø	2	
66)	34/mm	1	
67)	34/nn	1	
68)	35/aa	4	
69)	36/s	2	
70)	36/t	10	
71)	36/v	1	- 0.908.
72)	36/ø	3	
73)	36/ee	8	
74)	36/ii	13	
75)	37/jj	6	
76)	38/jj	2	
77)	39/jj	1	
78)	39/kk	2	
79)	40/æ (pl. I 12)	2	
80)	40/ll	4	
81)	41/aa	10	
		317	

[1]) Hvor gjennemsnitsvegten af flere exemplarer anføres, er ved veiningen kun gode exemplarer medregnede.

Hvad *lødigheden* angaar, viser strygeprøven ved var. 1 og 2 omtr. 10 l.; ved var. 3 og 4 omtr. 7 l. (*Schive* har ved den sidste fundet 10 l.). Dette skulde altsaa tyde paa, at ved udmyntningen af disse mynter, der her ere henførte til én gruppe, havde gehalten forringet sig. Nogen sikker slutning herom kan dog neppe drages, da strygeprøven er lidet paalidelig, og *Schive* ved sin prøve af III 19 (= var. 4) har faaet et resultat, som svarer til, hvad min prøve af var. 1 og 2 har vist. — Ved gruppe II har den kemiske analyse givet følgende resultater: ved var. 21: 6 l. ¼ g.; ved var. 37, 51 og 81: 5 l. 4½ g.; ved var. 7: 4 l. [illegible] g.; ved var. 59 og 73: 3 l. 11½ g. De ved strygeprøven fundne resultater vise stadig bedre gehalt, men ere noget vexlende, idet de variere mellem 7 og 9 l.[1]).

At denne klasse mynter hører til *Harald Haardraades* daarlige penge, er rimeligt, om ikke sikkert. Gruppe I lader sig nemlig med hensyn til adverstypen betragte som en ligefrem udartning af en af hans med navn forsynede typer. At denne gruppes reverser have en del tilfælles med klasserne *F*, *I* og *N*, er intet bevis for, at nærværende skulde tilhøre *Haraldsønnerne*; thi ligheden er ingenlunde saa stor, at man deraf kan slutte til samtidig udmyntning; den viser blot, at disse klasser ikke kunne være fjerne fra hverandre i tid. Dog lader der sig paa den anden side ikke benegte muligheden af, at mynterne kunne tilhøre *Haralds sønner*. Hvad vegt, lødighed og den hele habitus angaar, er der intet i veien for, at de kunne være fra denne senere regjering; ligesom det let lader sig forklare, at en af Haralds typer kan være optagen af hans sønner.

Klasse D.

Den paa pl. I 14 afbildede mynt Î a er af megen interesse, da der baade paa advers og revers er læselig indskrift.

Adversen fremstiller et yderst raat hoved med høire side til beskueren. Det afsluttes nedentil ved en bue (rustningen), foran hvilken findes en anden bue (skjoldet?).

---

[1]) Gehalten af *Græslid-fundets* mynter er undersøgt dels ved strygeprøve, dels, hvor antallet af exemplarer tillod det, ved kemisk analyse. Strygeprøven viser sig meget upaalidelig baade derved, at den kemiske analyse i regelen giver ganske andet resultat, og derved, at den selv, anvendt paa forskjellige exemplarer af samme varietet, ofte giver forskjelligt resultat. Dette har vistnok for en del sin grund i den skjødesløse udmyntning, idet massen, hvoraf blanketterne ere tagne, har været lidet omhyggelig blandet; desuden har man vel ogsaa ved kemiske midler givet myntens overflade et smukkere udseende. Saaledes lader det sig forklare, at strygeprøven saa godt som bestandig viser meget bedre gehalt end den kemiske analyse. Denne sidste viser sig imidlertid heller ikke ganske paalidelig. Som man ser af de i texten anførte prøver, giver den nemlig undertiden ved varieteter, der tilhøre samme gruppe og utvivlsomt skulde være af samme lødighed, forskjellige resultater. Dette forklares dels af den skjødesløse maade, hvorpaa, som nævnt, udmyntningen maa antages at være foregaaet, og hvorved et exemplar af samme gruppe kan være blevet bedre eller slettere end de øvrige; dels har det sin grund deri, at mynterne i tidens løb have optaget svovl i sig, men ikke alle mynter i samme grad. Med fuldstændig sikkerhed kan man altsaa ikke komme efter den oprindelige gehalt. Imidlertid er 5 l. 4½ g. den lødighed, som hyppigst er funden ved mynter af saa udartet en form som nærværende, og som derfor kan antages at være den oprindelige.

Imellem disse buer sees et kuglescepter, og ovenover den forreste bue stikker et kors-scepter op. (Dette arrangement forekommer ofte: se nedenfor og slgn. *B. Morgenstjerne* om *Thjore-fundet* i *Chr.a Vid.selsk.s Frhdlgr.* 1876 nr. 5. s. 6 nr. 11: *Schive* om *Stange-fundet* sammesteds 1874 s. 346 nr. 2). Indskriften er: . . . . A V E R • R E X Da mynten er noget afskavet og beklippet, mangle de første bogstaver; men det kan ikke være tvivlsomt, at der oprindelig har staaet O L A V E R • R E X

Reversen har det sædvanlige dobbeltliniede kors i en ring. Indskriften er: ✠ V L F C E L ✠ M E F E o . . . Om det sidste ord har været skrevet helt ud. F E o C I T, lader sig ikke afgjøre; meningen er i alle fald utvivlsom. At reversindskriften paa mynten *Schive* III 13 har indeholdt samme myntmesternavn, *Ulfkel*, og i det hele været ligelydende med den her beskrevne, maa ansees for sikkert.

Af mynten *Schive* III 13 forekommer i *Græslid-fundet* 4 varieteter, hvoraf en. ² b. da exemplaret hos *Schive* ikke er ganske tydeligt, er gjengiven pl. I 15.

Disse 4 varieteter have alle samme advers, der er identisk med *Schive* III 13. Reversens type er ogsaa den samme, men legenderne ere alle uredige og indbyrdes forskjellige. Pl. I 15 viser legenden paa *b*: paa *c* er den: ✠ / E / O I I I I . . I S I O I / I / ; *d* er fremstillet pl. I 13; *e* er af samme fabrik med legende: + / S / I N ÷ O / S I O . . O I Disse legender ere altsaa meget nær beslægtede: kun er korset foran legendens begyndelse paa *d* og *e* tarveligere end det paa *b* og *c*.

Varieteterne, antallet og vegten er:

1) ¹ a (pl. I 14)	antal: 1	vegt: gr. 0,885.
2) ² b (pl. I 15)	— 1	
3) ² c	— 1	— - 0,992.
4) ² d (pl. I 13)	— 1	
5) ² e	— 1	
	5	

Lodigheden synes efter strygeprøven ved var. 1: 8 l., ved var. 2—5: 9 l.

Den konge, hvis navn haves i adverslegenden paa var. 1, kan efter myntens gehalt, vegt og hele karakter ingen anden være end *Olaf Kyrre*. Med denne mynt bringes var. 2—5 i nærmeste forbindelse ved reversen *Schive* III 13; de maa altsaa, ligesom den nævnte mynt hos *Schive*, henføres til samme konge.

Klasse E.

Klassen har 3 mynter, henhørende til 2 varieteter.

Pl. I 16 viser var. 1, hvortil de 2 exemplarer høre. Paa *adversen* sees et meget raat udført brystbillede med venstre side mod beskueren. Figuren har spids hjelm og er iført rustning. Foran den er et kors-scepter; det har vel været meningen, at figuren skulde holde dette scepter, men armene ere baade galt anbragte og høist barbarisk udførte. Indskriften er: O L A F R E X, hvor bogstavet L er skrevet paa en eiendommelig maade, medens F og R nærmest have angelsaksisk form. Figuren maa vistnok være en efterligning af *Edvard Confessors* type *F* hos *Hildebrand* slgn. var. *a*.

Reversen viser det dobbeltstregede kors i en ring; i det ene par topvinkler findes ved korsliniernes skjæringspunkt to mod hinanden vendte halvmaaner, i det andet par topvinkler ved ringen to fra hinanden vendte halvmaaner. Legenden er med angelsaksisk skrift: ✠IXEOFRICRKXDX Vi have tydeligvis her det angelsaksiske myntmesternavn, som kjendes i formen *Lefrik* fra *Schive* II 28 og 29, og som kommer igjen paa flere af vort funds mynter, om hvilke nedenfor. I den nærværende legende har sikkerlig det andet tegn: X ingen betydning, idet det kun er sat til for at fylde ud (slgn. klasse *F*, reverserne *c—j*). Den første streg derimod har ganske samme form som det syvende tegn, der er I, og maa derfor have samme betydning. Navnet skulde altsaa læses *Ieofrikr*, en form, der altsaa er misforstaaet eller udartet. De følgende 3 tegn ere utvivlsomt en misforstaaelse eller forvanskning af MOT, som kjendes fra de nævnte mynter hos *Schive*, læst fra h. til v., saaledes at bogstavernes toppe vende indad, og feilagtig skrevet med D. De to sidste tegn have ingen betydning. Legenden skulde altsaa sige: *Ieofrikr mot* ɔ: *Ieofrik* (= Lefrik) *stempel*, for *Ieofrik eier dette stempel*. (Om brugen af ordet *mot* i betydningen *stempel* se *Finn Magnusen: Runamo* s. 209 og *Stephens: The old northern monuments* s. 951 ff.)

Mynten viser altsaa baade ved advers og revers paa angelsaksisk forbindelse; adverstypen synes efterligning af angelsaksisk forbillede, og reverslegenden har et angelsaksisk navn, skrevet med angelsaksiske bogstaver.

Varietet 2, med 1 exemplar, skiller sig kun i yderst fine nuancer fra var. 1.

Gjennemsnits*vegten* ved var. 1 er gr. 0,947; var. 2 veier gr. 0,985. *Lodigheden* synes efter strygeprøven at være omtrent 9 l.

At den paa adversen nævnte *Olaf rex* er *Olaf Kyrre*, kan ikke være tvivlsomt.

Klasse F.

Gruppe I. Hertil høre mynterne hos *Schive* II 28 og 29. Da begge disse for adversens vedkommende ere noget utydelige, er et af de bedste exemplarer fra *Græslid-fundet* gjengivet pl. I 18.

Adversen har et brystbillede, visende venstre side, med diademeret hjelm og draperi; foran er et scepter med 4 kugler plantet. Omskriften er uredig. — *Reversen* viser det dobbeltstregede kors i en ring; legenden er: ✠ΓEFR∴I:Cꝏ:MOꓕ Der er vendt op og ned paa det sidste bogstav, og legenden er altsaa at læse *Lefriks mot* ɔ: *Lefriks stempel*. Vi have altsaa her samme myntmesternavn, som kjendes fra klasse *E*, og som kommer igjen klasse *G*.

Typen har stærke spor af angelsaksiske reminiscentser (slgn. klasse *E*). Paa adversen er ikke alene billedet, men endog indskriften efterligning af *Edvard Confessors* type *C* hos *Hildebrand*, og paa reversen læses et angelsaksisk myntmesternavn, i hvis skrivemaade angelsaksiske tegn tildels ere beholdte.

Varieteterne af denne type afvige indbyrdes saa ubetydelig, at det ikke kan være nødvendigt at vise flere af dem i tegning. For *adversens* vedkommende bestaa forskjelligheder i, at indskrifterne varieres en smule i tegn og udførlighed, og billederne adskille og ... fra hverandre i tegning. Der forekommer i alt 8 varieteter af adversen.

Reverserne vise 10 varieteter (*a—j*), som kunne deles i to afdelinger: *A*) de, hvor ordet MOT er skrevet som paa *a* (reverserne *a, b, c*); *B*) de, hvor dette ord er skrevet som paa mynterne II 28 og 29 hos *Schive*, nemlig KOL, altsaa fra h. og til v. og saaledes, at bogstavernes toppe vende indad (reverserne *d—j*). Afvigelserne bestaa ellers kun i stillingen af bogstaverne og de prikker, som dele indskriften; fra *c* af er der efter MOT kommet en udfyldende streg til. — De forskjellige reverser ere:

a (1; 2; 3; se ovfr.) ✠ꞁEFR·.·I:Cᔕ:MOL
b (2) ✠ꞁEFRICᔕ:MOL▴
c (3) ✠ꞁEFRICᔕ:MOL:↘:
d (2) ✠ꞁEFRICᔕ:KOL:↘·
e (4; lig *Schive* II 28) andet stempel af *d*.
f (5) ✠ꞁEFRICᔕ:KOL:I·:
g (1; 2: lig *Schive* II 29, hvor i legendens slutning en prik mangler),
h (6; 8) og *i* (7) ere andre stempler af *f*.
j (4) ✠·ꞁEFRICᔕ:KOL▴...

Gruppe II. Mynten 9/k (pl. I 17) er af samme type, men billedet paa *adversen* viser høire side, og udartning er indtraadt saavel i billede som i omskrift. *Reversen* har samme indskrift som de foregaaende, men det første ord er skrevet fra h. til v., sidste ord derimod fra v. til h. og med bogstavernes toppe indad. Endvidere haves i et par topvinkler to mod hinanden vendte halvmaaner (slgn. *Schive* II 41 samt reversen i klasse *E* ovenfor). — Mynten danner saavel ved sin i tegning udartede advers som ved sin revers med halvmaanerne et mellemled mellem de foregaaende og efterfølgende mynter.

Der haves nemlig en række mynter, der aabenbart ere en udartet fortsættelse af den hidtil behandlede type. Hertil høre mynterne *Schive* III 36 ff. samt de i *Chr. Vid.selsbs Fhdlgr.* 1876 nr. 5 s. 8 nr. 1 og 2 beskrevne, der stamme fra *Jæderen*. Disse degenererede mynter dele sig igjen i flere grupper.

Gruppe III. Mynten 10/l, pl. I 19, staar for *adversens* vedkommende meget nær den form, som kjendes fra gruppe I. *Reversen* slutter sig ved de to halvmaaner til *k*; men indskriften er forskjellig. Det kan ikke være tvivlsomt, at denne legende er en forvanskning af ꞁEFRICᔕKOL (slgn. *Morgenstjerne* i *Chr.a Vid.selsk.s Frhdlgr.* anf. st.; skrivemaaden af tegnene KII), der ere en misforstaaelse af KOL, minder ogsaa meget om reversen i klasse *E*, ligesom halvmaanerne vidne om slægtskab med denne klasse. — Mynten er identisk med den i *Chr.a Vid.selskh.s Frhlgr.* anf. st. som nr. 1 beskrevne.

I denne gruppe findes foruden nr. 10 endnu en *advers* nr. 11 (pl. I 20); men denne er kun en meget grovere og daarligere form af samme stempel; i samme forhold staar den med nr. 11 forbundne revers *m* til *l*.

Af *reversen* findes ved siden af *l* endnu to former: *n* og *o*, begge forbundne med advers nr. 10. Pl. I 21 viser *n*. Skrifttrækkenes karakter er temmelig forskjellig fra *l*; men trods exemplarets utydelighed gjenkjendes flere tegn, ligesom halvmaanerne vise sammenhængen. Det samme gjælder om den med *n* beslægtede revers *o* (pl. I 22), der for øvrigt har adskilligt tilfælles med klasse *I* rev. *p*.

Gruppe IV. Hertil høre mynterne *Schive* III 37—4[illegible]. *Adversens* billede slutter sig, som tegningerne hos *Schive* vise, temmelig nøie til foregaaende gruppe. Dette er ogsaa tilfældet med den del af indskriften, der staar foran sceptret; hvad der staar bagenfor legendens kors, har derimod faaet en anden form. *Reverserne* falde i 2 afdelinger, hvoraf den

ene: *α* har som særmærke en kugle i den ene af korsets vinkler; indskriften er fuldstændig udartet og minder kun yderst svagt om originalformen. Den anden afdeling: *β* har hverken nogen kugle eller noget andet særmærke.

Af *adversen* findes 7 varieteter, hvoraf dog de 6 indbyrdes staa hinanden overmaade nær. Nr. 12 er lig *Schive* III 39 og 41 (sammenligning mellem stanniolaftryk af de mynter, hvorefter tegningerne hos *Schive* ere udførte, og de exemplarer, som nu foreligge, viser nemlig, at disse 2 adverser ere identiske); nr. 13 er kun et andet stempel af 12. Nr. 14 er meget lig *Schive* III 37; indskriften bagenfor legendens kors er ⊏ ꙍ ⁘; naar mynten hos *Schive* synes afvigende heri, kommer dette kun af, at tegningen er gjort efter et daarligt exemplar. Nr. 15 og 16, som indbyrdes kun ere stempelvarieteter, ere for øvrigt lige nr. 14, men foran sceptret læses ⊣ I). Nr. 17 staar meget nær ved nr. 14, men i indskriften er der efter legendens kors kommen en streg til: ✠ I ⊏ ꙍ ⁘ Nr. 18 (pl. I 25) er udartet baade i billede og legende.

Af *reverserne* har afdeling *α* 13 varieteter (*p*—*o*), hvoraf enkelte ere identiske med former, som findes hos *Schive*. Pl. I 23 viser reversen *p* (12); enkelte tegn her, ⊏ og ꙍ, synes reminiscentser fra originalen. Det samme er tilfældet med reverserne *q* (15), *r* (15), *s* (15), *t* (17), *u* (15; 16; synes saa godt som identisk med *Schive* III 38) og *v* (15); disse ere alle af samme fabrik, ligesom de i legender kun afvige lidet indbyrdes og fra *p*. Karakteristisk er den i de 3 sidste af legenderne gjenkommende sammenstilling ⊏ ꙍ ⁘, der, som ovenfor vist, stadig findes paa adversen. Denne eiendommelighed mangler, eller er i alle fald lidet fremtrædende paa de følgende varieteter. Af disse er *w* (14) lig *Schive* III 37. De øvrige reverser ere samtlige af raaere udførelse. *x* (12) er lig *Schive* III 39; *y* (12) er lig *Schive* III 41, hvor indskriften efter det nye exemplar tildels lader sig komplettere til: ✠ I ⊏ ⁚ I ✠ - - O . . ⁚⁚ *z* (12) er af samme stil, men har til indskrift: ✠ I ⌣ ⁚⁚ O . . O (✠ I) ⌒O; *æ* (12), gjengiven pl. I 24, har den eiendommelighed, at den indre ring om korset er en perlering, medens den ellers altid er glat. *o* (13) er et urent stempel, af fabrik som de foregaaende, med mat og utydelig indskrift.

Afdeling *β* mangler, som nævnt, kuglen i den ene vinkel, medens legenden er beslægtet med formerne i afdeling *α*. Der findes 3 varieteter. Pl. I 26 viser *aa* (12; 14; slgn. *Schive* III 40); pl. I 27 viser *bb* (12); den er grovere og minder om *x*—*o*. Begge disse have ellers nogen lighed med klasse *C a*, *b*, *c*. Den tredie: *cc* (18; pl. I 25) er af anden karakter, hvad ogsaa er tilfældet med dens advers i forhold til gruppens øvrige adverser.

Gruppe V. *Adversen* (se pl. I 28 og I 29) slutter sig til de foregaaende, men sceptret mangler, draperiet er forandret, og foran brystet er der kommet et stykke (draperi? skjold?) til. *Reversen* er i karakter nær beslægtet med *bb*. Hertil høre 2 mynter. Pl. I 29 viser advers nr. 19; den hertil hørende revers *dd* er feilpræget og ulæselig. Mynten 20/ee (pl. I 28) er en raaere gjentagelse af den mynt fra *Jæderen,* som er beskreven i *Chra. Vid.-selsks. Frhdlgr.* anf. st. nr. 2. (At advers-legendens begyndelse intet har med HA at gjøre, maa ansees for sikkert.)

Gruppe VI med én mynt, hvis advers, nr. 21, er gjengiven pl. I 30. Den har igjen sceptret med de 4 kugler, men er for øvrigt meget udartet; den viser adskillig lighed med klasse *R* 7. Den hertil hørende revers, *cc*, er den samme, som findes ved advers nr. 18.

Gruppe VII. Hertil hører *Schive* III 36. *Adversens* billede slutter sig meget nær til advers nr. 9, medens dog sceptret er noget anderledes; derimod er indskriften, læst fra

h. til v., analog med den, der kjendes fra gruppe IV. Til denne gruppe slutter ogsaa *reversen* sig meget nær baade ved kuglen i den ene vinkel og ved indskriften.

Af *adversen* haves 2 varieteter. Nr. 22 er lig *Schive* III 36 (draperiet er dog udstyret med flere kugler, end denne tegning viser); nr. 23 er gjengivet pl. I 31; billedet er raaere tegnet, og indskriften simplere.

Af *reversen* haves 6 varieteter. *ff* (22; pl. II 32) er noget utydelig og feilpræget. Med denne revers er *gg* (22) meget nær beslægtet, skjønt den er af lidt grovere fabrik; men der er skavet i den, og indskriften lader sig ikke fuldstændig læse: *hh* (pl. II 33) er endnu grovere, medens det her bevarede T minder om originalen: *ii* (23; pl. II 31) minder ved kuglerne i indskriften om gruppe IV, navnlig om *y, z, æ*; *jj* (23; pl. II 35) er temmelig karakterløs.

Gruppe VIII med én mynt. 24/kk (pl. II 34). *Adversen* er væsentlig kun et andet stempel af nr. 22, men den er noget finere skaaret, og mynten er i det hele mindre. *Reversen* mangler ethvert særmærke, og dens karakterløse indskrift, der kun bestaar af ringe og halvmaaner og er afdelt ved fire kors, er beslægtet med en hel række former, som komme igjen i forskjellige klasser af fundet.

Varieteterne, antallet og vegten er:

	antal:	vegt:
1) 1/a	3	
2) 1/g	4	
3) 2/a	2	
4) 2/b	2	
5) 2/d	1	
6) 2/g (*Schive* II 29)	2	
7) 3/a (pl. I 18)	1	
8) 3/c	3	gr. 0.872.
9) 4/e (*Schive* II 28)	1	
10) 4/j	1	
11) 5/f	3	
12) 6/h	2	
13) 7/i	4	
14) 8/h	1	
15) 9/k (pl. I 17)	1	- 0.855.
16) 10/l (pl. I 19)	3	- 0.917.
17) 10/n (pl. I 21)	1	- 0.92.
18) 10/o (pl. I 22)	1	
19) 11/m (pl. I 20)	1	- 1.185.
20) 12/p (pl. I 23 og *Schive* III 39 & 41)	1	
21) 12/x (*Schive* III 39)	1	
22) 12/y (*Schive* III 41)	1	- 0.909.
23) 12/z	1	
24) 12/æ (pl. I 24)	1	
	42	

	antal:	vegt:
transport	42	
25) 12/aa (pl. I 26)	1	gr. 1.06.
26) 12/bb (pl. I 27)	1	
27) 13/ø	1	- 0.9.
28) 14/w (*Schive* III 37)	2	
29) 14/aa	1	- 1.11.
30) 15/[illegible]	1	
31) 15/[illegible]	1	
32) 15/[illegible]	1	
33) 15/[illegible] (slgn. *Schive* III 38)	2	- 0.932.
34) 15/v	1	
35) 16/[illegible]	1	
36) 17/[illegible]	1	
37) 18/cc (pl. I 25)	1	- 0.86.
38) 19/dd (pl. I 29)	1	- 0.855.
39) 20/ee (pl. I 28)	1	
40) 21/ee (pl. I 30)	2	- 1.187.
41) 22/ff (pl. II 32 og *Schive* III 36)	1	
42) 22/gg	1	
43) 22/hh (pl. II 33)	1	- 0.967.
44) 23/ii (pl. I 31)	1	
45) 23/jj (pl. II 35)	1	
46) 24/kk (pl. II 34)	2	- 0.762
	68	

Hvad *lødigheden* angaar, viste den kemiske prøve af to fragmenter af varieteten 9 gehalten 8 l. 15¾ g. Strygeprøven viser saavel her som i det hele ved gruppe I (var. 1—14) 9—10 l., hvilket svarer til de ved *Schive* II 28; 29 fundne resultater. Var. 15 = gruppe II viser ved strygeprøven omtr. 8 l. Et fragment, hørende til var. 16, viste ved kemisk analyse 6 l. 1¼ g. Strygeprøven viser her og i det hele ved de til gruppe III—VI hørende varieteter 16—40 mellem 8 og 9 l.; den samme gehalt er funden ved *Schive* III 37—4(?). Herfra undtages dog var. 19, der ved strygeprøven viser 7—8 l. Denne mynt er i det hele eiendommelig: dens stempel ualmindelig slet, og dens vegt ualmindelig stor. Det ligger nær at betragte den som en falskmynt. — Gruppe VII (var. 41—45) viser ved strygeprøven omkr. 9 l.; ved *Schive* III 36 er fundet 8 l. — Var. 46 (= gruppe VIII) synes efter strygeprøven at have en usædvanlig lav gehalt; det ene exemplar viser nemlig 5—6 l., det andet 6—7 l. Ogsaa i andre henseender er denne mynt eiendommelig, idet baade dens diameter og dens vegt er mindre end de øvrige mynters.

Efter dette maa man altsaa antage, at gruppe I med var. 1—14 tilhører en bedre udmyntning med høiere gehalt, medens mynterne i de øvrige grupper ere daarligere. At den første gruppe ogsaa i fabrik og i sin hele behandlingsmaade staar over de øvrige, er allerede bemærket; i forhold til denne maa de andre betragtes som senere og udartede.

Klassen maa vistnok henføres til *Haraldsønnerne*. Vi have her navnet paa samme myntmester, som nævnes paa *Olaf Kyrres* mynter i klasse *E*, hvilken klasses reverser ogsaa i andre henseender, som nævnt, have nogen lighed med reverserne i nærværende klasses gruppe II. Den lighed, der findes mellem rev. *aa*, *bb* og klasse *C a, b, c,* er ikke af den art, at begge disse klasser derfor behøve at tilhøre samme myntherre. — Hvilken af *Haraldsønnerne* klassen tilhører, kan derimod ikke siges sikkert. Samme myntmester kan jo godt have arbeidet for dem begge.

Efter de resultater, prøverne af lødigheden have givet, maa man slutte, at der i disse brødres regjering er gjort forsøg med at forbedre myntfoden, men at man igjen paa grund af finantsernes tilstand har opgivet dette og er vendt tilbage til samme daarlige gehalt, som anvendtes under *Harald Haardraade*. Se herom ogsaa nedenfor ved klasserne *J, L* og *M*.

Som nævnt, er mynten var. 46 høist eiendommelig i sammenligning med klassens øvrige varieteter. I dimensioner lader den sig sammenligne med *Schive* III 44, om hvilken *Schive* antog, at den tilhører det reformerede myntsystem, hvorefter penninge af halv vegt, men fuldlødigt sølv udgaves. Men mynten hos *Schive* veier gr. 0,399 og synes 14lødig, medens *Græslid-fundets* 2 mynter gjennemsnitlig veie gr. 0,762 og ved strygeprøven vise en paafaldende ringe gehalt. Mynterne ere imidlertid efter sin karakter utvivlsomt beslægtede og staa i forbindelse med nærværende klasse, uagtet ved *Schive* III 44 paa adversen sceptret mangler, og paa reversen en ring med et punkt sees i korsets midte. Angaaende *Græslid-fundets* mynt foreligger intet, som tyder paa forfalskning. Det lader sig vel tænke, at under hint virvar i myntvæsenet kunde der fremkomme mynter af en i flere henseender singulær art.

Klasse G.

Følgende mynter skrive sig fra samme myntmester som klasserne *E* og *F*. Der er to varieteter.

Varietet 1, pl. II 37, af hvilken der er 1 fuldstændigt exemplar og 1 fragment, har paa *adversen* et daarlig tegnet brystbillede, der viser venstre side, med draperi; foran det sees en perle- eller naglebesat bue; over denne rage to sceptre frem, af hvilke det inderste har fire kugler, det yderste et kors. Arrangementet minder saaledes om det ved klasse *D* omtalte; men draperiet er forskjelligt, og kuglesceptret er anderledes anbragt. Indskriften er uredig. Baade billede og indskrift har for øvrigt megen lighed med klasse *C*, gruppe II. *Reversen* har det dobbeltstregede kors i en ring; omskriften er: ✠ᛁᛅ...ᛁᚴᚱ•ᛆ•ᛘᚭᛏᚦᛁᛏᛆ Første rune er, ligesom paa alle exemplarer af reversen i varietet 2, utydelig; derimod viser fragmentet af varietet 1 afgjort, at den er ᛚ (pl. II 36). De øvrige manglende runer lade sig med sikkerhed supplere efter varietet 2 (pl. II 38). Indskriften har saaledes været: ᛚᛅᚠᚱᛁᚴᚱ•ᛆ•ᛘᛅᛏᚦᛁᛏᛆ ɔ: *Lofrikr · a · mot þita* ɔ: *Lofrik* (= *Leofrik, Lefrik* i klasse *E* og *F*) *eier dette stempel.*

Varietet 2, hvoraf haves 3 exemplarer, har samme advers, men paa reversen (pl. II 38) en anden form af legenden, nemlig: ✠ᛚᛅᚠᚱᛁᚴᚱ•ᛆ•ᛘᛅᛏ:ᚦᛏᛆ: altsaa *Lofrikr a mot þta*. Det demonstrative pronomen har saaledes en kortere form end paa foregaaende revers; man sammenligne herom indskrifterne paa mynterne med myntmesteren *Gunnar's* navn (klasse *S*).

Samtlige mynter ere noget afskavede. Det hele exemplar af var. 1 *veier* gr. 0,86; gjennemsnitsvegten af de 3 exemplarer i var. 2 er gr. 0,805. — Efter strygeproven synes *lodigheden* ved var. 1 omtrent 10 l., ved var. 2 omtrent 8 l.

Mynterne blive, af samme grund som kl. *F*, at henføre til *Haraldsønnerne*. Naar der er lighed mellem adversen her og klasse *C*, lader det sig let forklare, at en type fra *Harald Haardraades* tid er bleven brugt i modificeret form under hans sønner.

Klasse H.

Gruppe I. Mynten 1 a er fremstillet pl. II 39. Paa *adversen* haves i samme barbariske stil, som er vel kjendt fra denne periodes mynter, et brystbillede, der viser venstre side; 2 kuglebesatte buestykker sees nedentil; fra det forreste af disse stikker et scepter med 4 kugler op; mellem dette og figuren er der anbragt 4 kugler. At omskriften, hvorom mere nedenfor, er det bag figuren anbragte M tydeligt. *Reversen* viser den almindelige type af det dobbeltstregede kors og har følgende indskrift med runer: ✠ ᛆᛋᚴᛁᛚ•ᚭᛒᛁᚿᚴ:ᚦᛁᚿ d. e. *Askell o benck þen*. Her maa *benck* være det samme som *pening* og altsaa være brugt i samme betydning som det hyppigere *mot*; *þen* er en akkusativform af det demonstrative pronomen; *o* er en anden form for *a*. Indskriften siger altsaa *Askel eier dette stempel* (egtl. *denne penning*).

Den samme advers er desuden forbunden med de udartede reverser *b, c, d* (pl. II 40. 41. 42), hvor legenden er uredig; den sidste af dem er eiendommelig derved, at der i den ene af korsets vinkler findes en halvmaane.

Gruppe II. Revers *d* er atter forbunden med *advers* 2 (pl. II 43), paa hvilken haves et brystbillede, der viser hoire side; foran er et kuglescepter plantet; mellem dette og figurens bryst sees 3 kugler. Legenden bestaar foruden af et stort kors kun af buer, streger og ringe. Til denne advers hore desuden *reverserne e, f, g, h,* der alle ligesom *d* have en halvmaane i den ene korsvinkel. Pl. II 44 viser *e*; paa *f*, der er af samme fabrik, kan kun læses: ✠ I . . . . N, da der er skavet i den, og stemplet ikke er slaaet midt paa blanketten; *g* er fremstillet pl. II 43 sammen med adv. 2; *h* pl. II 45. Endvidere er samme advers forbunden med revers *i* (pl. II 47), der mangler halvmaanen.

Gruppe III. Ved sin revers-indskrift kommer mynten $^3/_j$ (pl. II 46) i nøie forbindelse med ^1_a. *Adversen* fremstiller et lidt forskjelligt, men i stil beslægtet brystbillede, visende hoire side, med nedentil to buestykker, forzirede med streger og kugler; fra det nærreste stikker op et scepter med 4 kugler; mellem dette og figuren sees en ganske lav scepterstav med kugle paa toppen. Legenden er uredig. *Reversens* type er det dobbeltstregede kors med en kugle i midten; legenden er ASKELSM•O. (*retrograd*) og siger altsaa *Askels mot.* d. e. *Askels stempel.*

Varieteter, antal og vegt er:

	antal:	vegt:		antal:	vegt:
1) ^1_a (pl. II 39)	3	gr. 0,878.	transport . .	10	
2) ^1_b (pl. II 40)	3		7) $^2/_f$	1	
3) ^1_c (pl. II 41)	1	- 0,963.	8) $^2/_g$ (pl. II 43)	2	gr. 0,969.
4) ^1_d (pl. II 42)	1		9) $^2/_h$ (pl. II 45)	1	
5) ^2_d (pl. II 42 og 43) . .	1	- 0,969.	10) $^2/_i$ (pl. II 47)	1	- 0,865.
6) ^2_e (pl. II 44)	1		11) $^3/_j$ (pl. II 46)	1	- 0,875.
	10			16	

Som exempel paa, hvor stor vegtforskjellen mellem mynter af samme gruppe kan være, kan anføres, at ved var. 1 varierer vegten mellem gr. 0,99 og gr. 0,8, og at var. 3 veier gr. 1,07, medens det letteste exemplar af var. 2 veier gr. 0,81.

Strygeprøven viser ved var. 1 en *lødighed,* der varierer mellem 8 og 10 l., ved varr. 2—9 viser den 9 l., ved var. 10: 8—9 l., ved var. 11: 10 l.

At i legenden paa advers nr. 1 bogstavet M er begyndelsen af kongenavnet *Magnus,* kan vel ikke være tvivlsomt: man sammenligne *Sando-fundets* mynt paa tillægstabellen hos *Schive* nr. 11, i *Herbsts* beskrivelse (*Ann. for nord. Oldkyndigh.* 1863) nr. 36. Det er vel heller ikke umuligt, at det til venstre følgende tegn er reminiscents af et G; det dernæst følgende er et O af samme form som paa Sandø-fundets mynter 34 og 35 hos *Herbst,* paa tillægstabellen hos *Schive* 9 og 10. Det kan saaledes nok være, at vi her have levninger af navnet MAGNIVO (den form, hvorunder navnet forekommer i legenderne paa *Sando-fundets* mynter). Ved spørgsmaalet om, hvilken Magnus der menes, kunde man vakle mellem *Magnus Haraldson* og *Magnus Barfod* (om Magnus den gode kan der af hensyn til mynternes gehalt og hele habitus ikke være tale). Det er imidlertid ikke rimeligt, at mynterne skulde tilhøre Magnus Barfod; efter hvad man kjender til Norges mynthistorie i 11te og begyndelsen af 12te aarhundrede, synes udmyntningen under denne konge at være foregaaet efter et

andet, yngre system end det, hvortil disse mynter høre (se *Schives* afhandling om nordiske og engelske mynters vegt i *Chr.a Vid.selsk. Frhdlgr.* 1866 s. 255 f., hans bemærkninger til *Morel Fatios* beskrivelse af *Vevey-fundet* sammesteds s. 275 ff., 278 f. og hans afhandling sammesteds 1875 nr. 1 s. 4 f.). Man er derfor vistnok berettiget til at henføre disse mynter til *Magnus, Harald Haardraades søn.* Dette er saa meget mere berettiget, som denne klasse ved gruppe II kommer i nærmeste forbindelse med klasse *I*, der — som vi nedenfor skulle se — med stor sandsynlighed maa henføres til *Haraldsønnerne.* Gruppe II viser sig desuden ved sin revers-type med halvmaanerne nær beslægtet med klasse *F.*

Klasse I.

Gruppe I. Til *kong Olafs* mynt var. 1 i klasse *D* (pl. I 14) slutter sig *adversen* af mynten 1/a (pl. II 48) meget nøie baade i type og udførelse: omskriften bestaar af streger og bogstavlignende tegn. *Reversens* type er det dobbeltstregede kors i en ring; legenden er fuldstændig uredig. — Meget nær beslægtet er 2 b (pl. II 50): *adversens* omskrift indeholder udartede bogstavtegn; *reversens* kors er her noget mindre end paa *a* og har, som det synes, et punkt i midten; omskriften viser strege, ringe og bogstavlignende tegn. — Aldeles samme karakter har 3/c; *adversens* omskrift er bag hovedet: . . . ⧻ og foran sceptret: / ⧗ / ; *reversen* — af samme type som *a* og *b* — er feilpræget, og omskriften lader sig kun tildels tyde: ✠ ⧗ ᔕ ⧗ () ⧻ ⧗. . . . (Et fragment af denne mynt forekommer i *Stange-fundet*, nr. 3 i *Holmboes* beskrivelse (*Chr. V.-S. F.* 1871), nr. 2 i *Schives* beskrivelse (sammesteds 1873). Meget nær den anden advers i klasse *D* staar nr. 4 (pl. II 51): kun er billedet noget fuldstændigere, og legenden noget vidloftigere. Paa nr. 5 er figuren yderst lidet forskjellig fra den paa nr. 4, medens legenden afviger noget, idet den er: ᔕ - ᴎ ' () ⧗ ⧗ ᔕ ⧗ ⧗ *Reverserne* have samme type som de foregaaende; til nr. 4 hører *d* (pl. II 51); til nr. 5 høre *e* med legende: ✠ ▾ ᔕ ⧗ ⧗ / () ᔕ ⧗ / ⧗ ⧗ ∧ ⊐ () ' og *f* med legende: ✠ V ⧗ () o / ⧗ ⧗ ✠ ▾ ' ' o ⧗ ⊐ / At for øvrigt den af 4 d, 5 e og 5 f repræsenterede type er beslægtet med den, som kjendes fra 3 c, falder strax i øinene. Ogsaa *Schive* gjør opmærksom paa, at *Stange-fundets* fragment, der er identisk med 3 c, har lighed med myntverkets III 13, hvis advers er den samme som klasse *D* advers nr. 2.

Nær beslægtet med adverserne 1, 2, 3, navnlig med den sidste, er adversen af mynten 6 g (pl. II 52): kun indskriften er noget forskjellig, og det er et kuglescepter, som er anbragt foran figuren. I flere henseender har adversen ogsaa lighed med nr. 4 og 5, og det samme gjælder om reversen, hvis omskrift desuden minder om *d* og *e* i klasse *D.* — Overmaade nær ved denne mynt staar 7 h: typen er ganske den samme, men advers-legenden er: ⧗ ⧗ ⧗ ⧗ ⧗ ⧓ () og foran sceptret: ⧗ ⧗ ⧗ ⧗ ; og revers-legenden: ' ⧗ ⧗ ⧗ ᔕ () . . . ⧗ ⧗ ᔕ ⧗ ' ⧗ ⧗ ⧗ Paa advers 8 (pl. II 49) findes igjen et korsscepter foran figuren: istedenfor det lille scepter under hovedet findes 4 kugler (sign. klasse *H* advers 1); for øvrigt er buestykket tilhøire forsvundet, og paa dettes plads er der anbragt tegn af samme art som paa adverserne 4 og 5; i det hele kan man betragte denne advers som et mellemled mellem den type, hvortil adverserne 1, 2, 3, 6, 7 høre, og den, hvortil 4 og 5 høre. Den hertil hørende revers *i* har til legende: ⊹ ⧗ V ‹ I () M ᗰ . . . () ⋀⋀ \

Adversen af mynten 9 j (pl. II 53) er meget nær beslægtet med adverserne 4 og 5; kun er scepterstangen forsynet med en ring og omskriften er forskjellig (muligvis er X foran sceptret levning af REX; sign. klasse *D* adv. 1). Aldeles af samme type er 10 k; adversens omskrift har, som paa 9, ⋅ foran sceptret og V foran brystet af figuren; for øvrigt er den: ᔕ⁑ ⁑ ; reversens omskrift er: ✠⁑ ⁑⁑o/ ⁑⁑⁑⁑/ o⁑⁑\^

Følgende tabel viser varieteterne, antallet og vegten:

	antal:	vegt:		antal:	vegt:
1) 1 a (pl. II 48)	1		transport . .	9	
2) 2 b (pl. II 50)	2	gr. 0,92.	7) 6 g (pl. II 52)	4	gr. 0,935.
3) 3 c	1		8) 7 h	1	- 0,87.
4) 4 d (pl. II 51)	2	- 0,87.	9) 8/i (pl. II 49)	1	- 0,87.
5) 5 e	2	- 0,837.	10) 9 j (pl. II 53)	2	- 0,935.
6) 5 f	1		11) 10 k	2	
	9			19	

Efter strygeprøven synes *lodigheden* at være ved varieteterne 1 og 2: 8 l., ved de øvrige 9 l.

Vi have seet, at disse mynter baade i type og indskrift have mange berøringspunkter indbyrdes og med *kong Olafs* i klasse *D*, ligesom de ogsaa minde om *Magnus's* mynter i klasse *H*. Denne lighed henviser altsaa mynterne til tiden efter *Harald Haardraade*. Dette bestyrkes end mere derved, at rimeligvis advers-indskriften i var. 1 indeholder navnet *Magnus*. Læser man nemlig fra v. til h. og saaledes, at bogstavernes toppe vende indad, lader 1ste tegn sig tyde som M, 2det som A, 3die som G. Legenden i sin helhed bliver altsaa MAGO⁑⁑V, og heri kan man nok være berettiget til at se en levning af MAGNV eller maaske snarere af MAGNIV(OS): man maa antage, at det fjerde tegn: O er kommet ind ved en misforstaaelse eller sat til blot for at fylde ud. Ogsaa af advers-legenden i var. 2 lader sig MANVS bringe ud; tegnene her ere vistnok utydelige, men saa eiendommelige, at de neppe kunne være valgte rent vilkaarlig. Hermed maa da menes *Magnus Haraldson*, og der kan jo intet urimeligt være i, at samme type var anvendt saavel paa hans som paa hans broders mynter. Det indrømmes villig, at denne tydning kan synes usikker; men tager man hensyn baade til typeligheden med klasse *D* og til de elementer, disse to legender indeholde, bestyrkes det ene af det andet, og man tør derfor være berettiget til at henføre disse mynter til *Magnus Haraldson*. Om den hele suite tilhører ham, eller for en del ogsaa *Oluf Kyrre*, lader sig ikke bestemt sige.

Gruppe II. Adversen nr. 11 (pl. II 54) har, som man vil se, baade i type og behandlingsmaade adskilligt tilfælles baade med foregaaende gruppe og med klasse *H* advers nr. 2; den hertil hørende revers *l* (pl. II 54) slutter sig i fabrik nærmest til klasse *H d—h* (navnlig er den meget nær beslægtet med *h*), men mangler halvmaanen. Denne mynt 11/l staar overmaade nær ved *Schive* III 14; navnlig ere adverserne kun yderst lidet forskjellige. — Mynten 12 m, identisk med *Schive* III 15, er nær beslægtet med den foregaaende. Advers 12 er ogsaa forbunden med revers *n*, der er ganske af samme fabrik og har til legende: ✠⁑OO⁑ ⁑✠O⁑⁑O⁑/⁑ Begge disse reverser have noget tilfælles med *C a*, *b*, *c*; *F aa* og *bb*; *N a—g*. — Et lidet fragment 13 o slutter sig baade i advers og revers nær til 11 l uden dog, som det synes, at være identisk dermed.

En variation af samme type viser 14 p (pl. II 55); adversen afviger fra de fore-

gaaende navnlig i indskriften og sceptrets form; reversen har megen lighed med klasse *F o*, men mangler halvmaanerne.

Til denne gruppe synes ogsaa en varietet 15/q at høre: denne mynt har en stærkt feilpræget advers, og dens revers er ogsaa lidet tydelig.

Gruppe III. Mynterne 16/r (pl. II 56) og 17/s (pl. II 57) vise sig for det første at staa i nøie forbindelse indbyrdes, og dernæst igjen at være beslægtede med de foregaaende grupper. Dette er mest i øine faldende ved advers 17. Legenden her indeholder ganske de samme elementer, som kjendes fra adverserne i *gruppe I* (og klasse *D* advers 2), og hvad billedet angaar, er forbindelsen mellem dette og de øvrige typer tydelig nok. Det samme gjælder om reverserne, og endvidere i det hele om mynten 18/t. Denne advers adskiller sig fra nr. 17 væsentlig deri, at sceptret her er et kuglescepter: reversen, af fabrik som *s*, har til legende: +II/II/OII+OᔕII⩩Oᔕ. Der er ogsaa sammenhæng mellem disse tre adverser og advers nr. 3 i klasse *D*.

Gruppe IV. Til denne gruppe høre typer, der staa i nøieste forbindelse med de foregaaende, men hvor billedet paa adversen er vendt til den modsatte side.

Pl. II 58 viser mynten 19/u, hvis advers er identisk med *Schive* III 18, der er tegnet efter et noget utydeligt exemplar. Adversens nære slægtskab med flere af de ovenfor omtalte og med klasse *D* advers nr. 2 baade i type og legende, vil være i øine faldende. Reversen er noget eiendommeligere: den er for øvrigt feilpræget og ikke ganske tydelig. Denne advers er ogsaa forbunden med rev. *v*, *x* og *y*, der alle have større lighed med de ovenfor beskrevne; legenden er paa *v*: ✠ᐱIIoIIo⚯✠IIᐱoIIᔕ; paa *x*: ✠IᔕVoI/\~ ~I/ᔕo~~I; paa *y*: ✠IΩIoᔕII✠ / IIoᔕ/~

Mynten 20/z er baade i advers og revers identisk med *Schive* III 17. Adversen viser aldeles samme type som nr. 11 og 12 ovenfor og har meget tilfælles med klasse *H* advers nr. 2. Advers 20 er ogsaa forbunden med revers *æ*, der er overpræget, men hvor legenden dog lader sig tyde: ✠I·IoIoI✠IIoI·I (Denne mynt 20/æ er itubrudt, men intet af den mangler.)

Beslægtede med de foregaaende ere endvidere adverserne 21 (pl. II 59) og 22 (pl. II 60); den sidste har ogsaa noget tilfælles med klasse *O* gruppe III advers 26 ff. Til 21 hører revers *ø* med legende: ✠Io/IIOI✠ I⋈IOᔕ•, til 22 hører *aa* med legende: ✠IᔕIOI/✠I-IoII

Mynten 23/bb (pl. II 61) er ganske at samme type som mynterne i *gruppe III* og staar desuden i forbindelse med klasse *H* advers nr. 1.

Endvidere slutter sig hertil mynten 24/cc (pl. II 62). Det er navnlig den deciderede lighed i legender, som henviser mynten til denne klasse: i type staar adversen meget nær adverserne i klasse *O* gruppe I.

Varieteterne, antallet og vegten af mynterne i *gruppe II, III, IV* er:

	antal:	vegt:		antal:	vegt:
transport . .	19		transport . .	24	
12) 11/l (pl. II 54)	1	gr. 0.825.	16) 14/p (pl. II 55)	1	gr. 0.83
13) 12/m (*Schive* III 15) . .	1	- 0.993.	17) 15/q	1	- 0.75.
14) 12/n	2		18) 16/r (pl. II 56)	1	- 0.99.
15) 13/o	1	- 0.35.	19) 17/s (pl. II 57)	1	- 0.92.
	24			28	

	antal:	vegt:
transport . .	28	
20) 18/t	1	gr. 0,97.
21) 19/u (pl. II 58)	1	
22) 19/v	1	- 0,887.
23) 19/x	2	
24) 19/y	2	
25) 20/z (*Schive* III 17) . .	1	- 0,955.
	36	

	antal:	vegt:
transport . .	36	
26) 20/æ	1	gr. 0,955.
27) 21/ø (pl. II 59) . . .	1	- 0,77.
28) 22/aa (pl. II 60) . . .	1	- 0,765.
29) 23/bb (pl. II 61) . . .	1	- 0,97.
30) 24/cc (pl. II 62) . . .	3	- 0,88.
	43	

Lodigheden synes efter strygeproven at være: ved varieteterne 12—16: 8 l.; ved var. 17: 7—8 l.; ved var. 18, 19: 9 l.; ved var. 20: 9—10 l.; ved var. 21—24 synes den at variere mellem 7 og 8 l.: ved var. 25, 26 synes den 8 l.; ved var. 27: 7—8 l.; ved var. 28: 7 l.; ved var. 29 og 30: 10 l.

Den indre sammenhæng mellem de 4 grupper af denne klasse samt mellem klassen i det hele og klasserne *D* og *H* er vistnok ikke tvivlsom; flere reverser i gruppe II minde ogsaa om klasse *F*. Vi saa ovenfor (s. 21), at gruppe I sandsynligvis tilhorer *Haraldsonnerne*. Det samme maa — paa grund af den nøie forbindelse, der finder sted mellem alle 4 grupper — ogsaa antages om gruppe II, III og IV. Ved disse grupper træder desuden, som vi have seet, det nære slægtskab med andre klasser af *Haraldsonnernes* mynter i øine faldende frem. Herved styrkes altsaa end mere ansættelsen af gruppe I.

Om var. 30 se mere ved beskrivelsen af klasse *O*.

Klasse J.

Til denne klasse høre 15 mynter af en type, hvoraf tidligere 2 varieteter ere publicerede, nemlig: a) hos *Schive*, tillægstabellen nr. 2 og af *Herbst* i *Ann. f. nord. Oldkyndigh.* 1863, T. I 11; denne mynt stammer fra *Sandø* paa Færøerne og eies af den kgl. danske myntsamling; b) i *Chra. Vid.selsk.s Frhdlgr.* 1871 som nr. 4 paa tabellen til *Holmboe's* beskrivelse af *Stange-fundet*[1]) og sammesteds 1873 som nr. 4 paa tabellen til *Schives* afhandling over samme fund; mynten eies af myntsamlingen hersteds. (Se for øvrigt om denne type *Herbsts* beskrivelse af *Sandø-fundet* nr. 31 i *Ann. f. nord. Oldkynd.* 1863; *Schive* i myntverket „Rettelser og Tillæg" til s. 29; i *Chra. Vid.selsk.s Frhdlgr.* 1866 s. 315 ff.; sammesteds 1873 s. 347 ff.; *Holmboe* sammesteds 1871 s. 465 ff.) De nye mynter vise 8 varieteter af adversen, hvoraf i alle fald de 7 ere forskjellige fra de forhen publicerede, og 7 varieteter af reversen, hvoraf en sikkert er identisk med *Stange-fundets*, og en anden maaske med *Sandø-fundets*. Mynterne ere af megen interesse, da den ene af adverserne er særdeles mærkelig, og det nu tilkomne materiale gjør det muligt at tyde revers-legenden.

---

[1]) Det heder der s. 465[1], at et brudt exemplar af denne mynt er kommet til Bergens museum; men efter meddelelse af konservator *A. Lorange* er ingen saadan mynt der at finde.

Advers 1 (pl. III 63) viser den for kjendte og beskrevne type: 2 mod hinanden vendte brystbilleder, mellem hvilke et korsscepter; paa hver side af korset en streg; bag nakken af hovedet til v. et kors; et lignende, men mindre tydeligt, staar ogsaa bag det andet hoved — som tilfældet er med alle adverser 2—7, ligesom med *Sando-* og *Stange-fundets* exemplarer. Korsstavens nedre ende rækker *ikke* ned i exergen, og tegnene i denne ere *ikke* bogstaver, men blot streger (slgn. *Schive* i *Chra. V. S. F.* 1873 s. 347); dette sees med sikkerhed af denne advers, og fremgaar end tydeligere af sammenligningen med de øvrige (se tegningen af advers 4, pl. III 64). Begge ansigter ere her, som stadig, skjægløse (slgn. *Schive* anf. st. s. 349, 3). Adversen er af særdeles interesse, da den i tegning staar saa langt over baade de tidligere publicerede og de øvrige af denne types adverser i *Græslid-fundet*: ansigterne have paa denne advers et ganske anderledes menneskeligt udseende, og vi have her, om ikke selve originaltypen, saa i alle fald et exemplar, der maa antages at staa originalen meget nær.

Adverserne 2 og 3 vise — saavel som alle følgende — den tidligere kjendte, udartede tegning; de staa hinanden indbyrdes overmaade nær, og afvigelserne fra tegningen af *Sando-fundets* mynt ere høist ubetydelige, saa ubetydelige, at man snarest maa antage advers 2 for identisk med adversen af *Sando-fundets* mynt. — Advers 4, der i flere henseender viser arrangementet bedre end nr. 1, er gjengiven pl. III 64. Stregen til v. for scepterkorset har her faaet en bue eller 2 prikker foran sig, hvilket ikke findes paa nogen anden varietet. — Nr. 5 har megen lighed med *Stange-fundets* mynt. — Nr. 6, pl. III 65, er raaere og simplere; striberne paa gevandt og skjold ere blevne meget faa i antal, og exergen er yderlig indskrænket. Samme karakter have nr. 7 (pl. III 67) og nr. 8 (pl. III 66), hvilken sidste ogsaa har den eiendommelighed, at korsene bag figurernes nakker ere udeladte.

Reversen viser den kjendte type: det dobbeltliniede kors, omgivet af en ring, udenom hvilken legenden, der begynder med et kors. Af reverserne er *a* (1) gjengiven paa pl. III 63, *d* (7; 8) paa pl. III 66, *e* (4) paa pl. III 64, *g* (6) paa pl. III 65. Reversen *b* (2; 3) er yderst ubetydelig afvigende fra tegningen af *Sando-fundets* mynt og maaske identisk med denne (slgn. ovenfor om advers 2); legenden er: ✠DOՈՈOՈՈI▸◂I∘I∘•I Reversen *c* (5) er identisk med reversen af *Stange-fundets* mynt og har som legende: ✠DOՈՈOՈՈI▸◂IoII•oI Naar man sammenstiller disse forskjellige reversformer, kan man ikke være i tvivl om, at legenden indeholder myntmesternavnet *Thorbjorn*, feilagtig eller skjødesløst skrevet, og derefter en del tegn, som blot tjene til at udfylde rummet. Legenden paa *a* viser: ✠DORBORI▾▴IoIIIoII; navnet er altsaa skrevet med D (slgn. klasse *K*), I er udeladt, og slutningsbogstavet N mangler, saavidt sees kan (at det ikke skjuler sig i de følgende streger, sees af *b* og *c*, hvor N findes foran de samme streger). I legenden paa *b* og *c* er dette N tilstede, men der er ingen forskjel mellem B og R og mellem N og R. Paa *d, e, f* mangler atter N, medens R og B, som paa de foregaaende, see omtrent ligedan ud; paa *g* er der i stedet for det sidste R skrevet B.

Varieteterne, antallet og vegten er:

	antal:	vegt:		antal:	vegt:
1) 1/a (pl. III 63)	1	gr. 0,995.	transport . .	11	
2) 2/b (slgn. *Sando-f.*)	1		6) 5/c (*Stange-f.*)	1	
3) 3/b	2		7) 6/g (pl. III 65)	1	
4) 4/e (pl. III 64)	3	- 0,877.	8) 7/d (pl. III 67 og 66) . .	1	gr. 0,877.
5) 4/f	4		9) 8/d (pl. III 66)	1	
	11			15	

Sando-fundets mynt opgives at veie gr. 0,81; *Stange-fundets* veier gr. 0,79 (af *Schive*, *Chr. V. F.* 1873, s. 348, 2, angives gr. 0,806). Varietet 1 er altsaa noget tungere end gjennemsnitsvegten af de øvrige mynter; imidlertid veie varietet 9 og den tungeste mynt af var. 7: gr. 0,955.

Hvad *lødigheden* angaar, har kemisk prøve af et fragment af var. 5 vist 9 l. 10 g. Strygeprøven af samtlige varieteter viser et resultat, der varierer mellem 10 og 11 lod — samme lødighed, som denne prøve har vist ved *Sando-* og *Stange-fundets* exemplarer.

Hvad *tiden* for disse mynters prægning angaar, saa har utvivlsomt *Schive* ret, naar han henfører dem til Harald Haardraades sønner *Magnus* og *Olaf*, hvis billeder altsaa adversen fremstiller. De grunde, han anfører for denne antagelse og mod *Herbsts* mening (at mynterne skulde tilhøre *Magnus den godes* og *Harald Haardraades* fællesregjering), synes vel funderede, og et yderligere bevis for rigtigheden af *Schives* mening haves deri, at disse mynter forekomme i nærværende fund, som ellers ikke indeholder en eneste norsk mynt, der er ældre end Harald Haardraades sidste regjeringstid. Naar *Schive* (*Chr. V. F.* 1866 s. 316; 1873 s. 348) bemærker, at disse mynter i vegt og gehalt ikke skille sig fra *Haralds* mindre gode penninge, saa er dette i det hele rigtigt for vegtens vedkommende. Derimod viser den kemiske prøve af *Græslid-fundets* var. 5, at i gehalt ere disse penninge adskillig bedre end hine, der med rimelighed maa henregnes til Haraldslaattens udmyntning. Det er jo i og for sig rimeligt, at *Haraldsønnerne* for at raade bod paa den forvirring, som paa hin tid herskede i myntvæsenet, kunne have forsøgt den reform at udgive penninge omtrent af samme vegt som *Haralds* slette, men af noget bedre gehalt, inden det kom dertil, at der myntedes penninge af halv vegt, men fuldlødigt sølv. Og at dette virkelig er skeet, bestyrkes ved de resultater, lødighedsprøverne af klasse *F* have givet (ovenfor s. 17).

Klasse K.

Af de til denne klasse hørende mynter er 1/a fremstillet pl. III 69. *Adversen* har et skulderbillede visende høire side; i haanden, hvis fingre sprige, holdes et korsscepter; paa skulderen draperi med ringe eller spender; hovedet er dækket af en hjelm med lang nakkeskjerm; den ring med 3 nedhængende ender eller snipper, der er anbragt paa baghovedet, ser noget besynderlig ud og er vistnok kommen paa dette sted ved en misforstaaelse; det er rimeligvis enderne af et hjelm-diadem, stempelskjæreren har skullet fremstille, men som han feilagtig har løsrevet fra hjelmen, idet han tillige har givet 3 snipper i steden for 2 (sml. advers 2). Over hjelmen er anbragt et tegn, der maaske skal betyde et bogstav, og foran scepterstaven en figur, der nærmest ser ud som en „valknude“ eller „gordisk knude“, men blot med 2 sløifer. — *Reversens* type er det dobbeltliniede kors i en ring. Omskriften er: ⊣ Ð◇R/BI◇RN, skrevet fra venstre til høire og saaledes, at bogstavernes toppe vende indad. Vi have altsaa myntmesternavnet *Thorbjorn*, samme navn, som kjendes fra klasse *J*, skrevet med Ð og med samme bogstavformer som der. Til advers nr. 1 hører ogsaa reversen *b*, der har samme type og legende som *a* og kun i stempel er forskjellig fra denne.

Mynten 2/c (pl. III 70) er mindre god, men lader sig dog tyde. Den er af samme type som 1/a. *Adversens* billede er kun lidet forskjelligt fra det netop beskrevne: derimod er legenden fuldstændigere, men uredig. Foran sceptret staar et eiendommeligt tegn. Ogsaa *reversens* legende er uredig; den bestaar af bogstaver og bogstavlignende tegn.

Mynten 3/d (pl. III 71) har paa *adversen* et raat skulderbillede, visende høire side, med et korsscepter plantet foran: bag hovedet staar et eiendommeligt tegn og foran sceptret samme tegn som paa nr. 3, men vendt til den anden side. *Reversen* viser samme type som *a, b, c* med omskrift: + ∽ V O Є • I N, skrevet fra v. til h. med bogstavernes toppe indad, altsaa myntmesternavnet *Svein*, hvori til udfyldning af rummet en ring og et punkt er indskudt. — Til 3 hører ogsaa rev. *e* (pl. III 68) med samme legende, men fra h. til v.

Mynten 4/f er gjengiven pl. III 72. Paa *adversen* sees et skulderbillede, der viser høire side; hovedet er dækket af en diademeret hjelm: foran er en stav anbragt. Den uredige omskrift bestaar af streger og bogstavlignende tegn. — *Reversen* er af samme type som de foregaaende med legende: + S • I V • I Ξ I O I N . . . Her have vi altsaa atter navnet *Svein*, skrevet som paa *d*, men med flere indskudte tegn til at fylde rummet.

Varieteterne, antallet og vegten er:

1) 1/a (pl. III 69)	antal:	1	vegt.	gr.	0.875.
2) 1/b	—	1	—	-	0.805.
3) 2/c (pl. III 70)	—	1	—	-	1.00.
4) 3/d (pl. III 71)	—	1	—	-	0.875.
5) 3/e (pl. III 68)	—	1	—	-	0.895.
6) 4/f (pl. III 72)	—	1	—	-	0.96.
		6			

Efter strygeprøven synes samtlige mynter at have en *gehalt* af omtrent 10 lod.

At varieteterne 1 og 2 staa i nøie forbindelse med klasse *J*, er vistnok indlysende. Stilen, myntmesternavnet og bogstavernes form vise det nærmeste slægtskab, ligesom vegt og — for saa vidt man kan slutte af strygeprøven — lødighed ere lige. I det tegn, der paa adversen findes over hjelmen, kan man fristes til at se et forvansket M, som da maatte betegne *Magnus Haraldsøn*. Har tegnet foran sceptret noget med valknuden at gjøre — hvilket ikke synes urimeligt —, saa er jo dette et tegn, der er vel kjendt fra *Harald Haardraades* mynter, og man kan vel godt tænke sig, at hans sønner, eller en af hans sønner, har optaget dette mærke igjen. Disse 2 mynter staa igjen i nøieste forbindelse med varietet 3, der kun er en anden, men meget nær beslægtet form af samme type. Hvad tegnet foran sceptret betyder, om det muligvis er forvanskning af et bogstav (A?), lader sig vel ikke afgjøre.

Til disse slutte sig videre varieteterne 4 og 5. Adversen lader sig i det hele betragte som en videre udartning af foregaaende type, og foran sceptret gjenfindes samme tegn som paa advers nr. 2. Betydningen af det bag hjelmen anbragte tegn er dunkel. Myntmesternavnet *Svein*, som indeholdes i reversens legende, findes ogsaa paa en af *Sandøfundets* mynter (i *Herbsts* beskrivelse nr. 36, T. 1 8; hos *Schive* nr. 11), der med al sandsynlighed henføres til *Magnus Haraldsøn*. Dette turde være et væsentligt moment, der taler for at henføre disse mynter til samme tid.

At var. 6 staar i sammenhæng med de foregaaende, er heller ikke tvivlsomt. Adversen viser vistnok en anden type, men i legenden forekommer et tegn, der synes det samme

som det, der findes paa advers nr. 1, og reversen med sit myntmesternavn sætter mynten direkte i forbindelse med varieteterne 4 og 5.

Den indre sammenhæng mellem denne klasses mynter synes altsaa sikker, ligesom al sandsynlighed taler for, at de maa henføres til *Haraldsønnernes* regjering.

Klasse L.

Denne klasses type har før været kjendt kun i en enkelt mynt, hørende til *Stange-fundet* (publiceret med beskrivelse af *Holmboe* i *Chra. Vid.selsk.s Frhdlgr.* 1871 s. 467 ff., nr. 5; ligesaa af *Schive* sammesteds 1873 s. 349 ff., nr. 5). De herhen hørende mynter af *Græslid-fundet* vise 12 forskjellige adverser og 13 forskjellige reverser, ved hvis kombinationer 16 varieteter ere fremkomne, der danne to grupper.

Gruppe I. Af *adverserne* er nr. 1 fremstillet pl. III 73. Den er beslægtet med *Stange-fundets* mynt, men skiller sig fra denne deri, at der i rammen til venstre for figurens hoved ikke findes en rad kugler, men en streg eller stang med en rad kugler paa hver side; desuden strækker der sig fra bøilen nedenfor en del streger vifteformig opad, endvidere mangler den mindre bøile, som *Schive* gjør opmærksom paa, og endelig er hovedbedækningen høiere og spidsere. Denne advers gjør indtryk af at være noget fuldstændigere end *Stange-fundets* og kan vel antages at staa den mynt, som ligger til grund for typen, noget nærmere.

Adversen nr. 2 er identisk med *Stange-fundets* exemplar; da dette er mindre tydeligt, er den gjengiven pl. III 74. Man vil se, at der *ikke*, som *Schive* mener, har gaaet nogen streg fra „rammen" til huen, samt at heller ikke den lille bøile er levning af noget bogstav. Fra denne advers er nr. 3 kun yderst ubetydelig afvigende. Paa den matte advers nr. 4 (pl. III 75) mangler rammen til venstre ganske; paa nr. 5 (pl. III 77) er betegnelsen af læber og mundskjæg bortfalden; nr. 6 (pl. III 76) har i stedet for korsstav kun kugler.

Til denne gruppe høre 5 *reverser*. Pl. III 73 viser *a* (1; 4; 5) i forbindelse med advers nr. 1. Meget nær ved denne staar *b* (2; pl. III 74 sammen med advers nr. 2). Den er kun et andet stempel af *c* (3), som igjen er identisk med reversen af *Stange-fundets* mynt (denne revers er beslægtet med reversen *Schive* III 10; men ikke lig den, som *Holmboe* anf. sted s. 467 siger). Reverserne *d* (2), *e* (2), *f* (2) ere lidt enklere; *g* (5; 6; pl. III 77 sammen med 5) har samme karakter med smaa modifikationer.

Gruppe II. Af de herhen hørende *adverser* er nr. 7 fremstillet pl. III 78. Sammenhængen med gruppe I er tydelig, men billedet bestaar her af to partier: øverst hovedet en face med spidshue, omgiven af streger; nederst den krumme linie med sine bøiler og streger; imellem begge partier sees korssceptret, der her har en lang stang med en kugle paa hver side af den nederste knap. Fra denne advers ere nr. 8 og 9 kun lidet forskjellige; paa den sidste mangle stregerne mellem scepterkorset og bøilen nedenfor. Paa nr. 10 (pl. III 80) sees ved hovedets høire side en ring, hvorfra streger gaa ud. Med denne advers er nr. 11 meget nær beslægtet, ligesom ogsaa nr. 12 (pl. III 81), der dog er af noget zirligere arbeide.

Gruppens *reverser* vise nøie slægtskab med foregaaende gruppes; men de have alle den egenhed, at legenden er afdelt ved 4 kuglekors (tilløb hertil findes paa *g*). Af *h* (9), *i* (10), *j* (7) er *i* fremstillet pl. III 80 sammen med advers 10; *k* (11) er fremstillet pl. III 79; *l* (8; denne revers er mat, men maa antages at have havt 4 kors i legenden) er gjengiven pl. III 82; *m* (12) pl. III 81 sammen med advers nr. 12.

Varieteterne, antallet og vegten er:

	antal:	vegt:		antal:	vegt:
1) 1/a (pl. III 73)	4		transport	23	
2) 2/b (pl. III 74)	5		10) 6 g (pl. III 76)	2	gr. 0.901.
3) 2/d	2		11) 7 j (pl. III 78)	1	
4) 2/e	2		12) 8 l (pl. III 82)	1	
5) 2/f	3	gr. 0.901.	13) 9 h	1	- 0,9.
6) 3/c	1		14) 10 i (pl. III 80)	1	
7) 4/a (pl. III 75)	2		15) 11 k (pl. III 79)	1	
8) 5/a	1		16) 12 m (pl. III 81)	3	
9) 5/g (pl. III 77)	3			33	
	23				

Et fragment af var. 1 har ved den kemiske prøve vist en *lødighed* af 9 l. 10½ g.; strygeprøven giver ved samtlige varieteter samme resultat, nemlig omkring 10 l.

Den indre sammenhæng mellem klassens 2 grupper er paatagelig, ligesom vegt og gehalt ved begge er den samme; men de skille sig fra hinanden saavel ved adversen som ved reversen. Det kan nu være et spørgsmaal, hvilken af disse grupper der maa antages at staa originaltypen nærmest, altsaa om udviklingen eller udartningen er foregaaet i den orden, hvori mynterne ovenfor ere stillede efter hverandre, eller i den modsatte orden, saaledes at var. 16 skulde have bevaret mest af originalen. Dette spørgsmaal lader sig ikke besvare med sikkerhed, saalænge denne (inden- eller udenlandske) original endnu er ukjendt. Naar jeg har givet mynterne i den ovenfor beskrevne rækkefølge, har det været af den grund, at advers-typen i gruppe I synes mig mere at bære præget af oprindelighed end den i gruppe II; man kan nok tænke sig, at den sidste ved en til en vis grad selvstændig behandling af stempelskjæreren har udviklet sig af den form, som repræsenteres af varieteterne 1—10.

Schive antager, at billedet paa adversen fremstiller en biskop med stort skjæg og bispehue paa hovedet, idet ved rammen til venstre „maaske udtrykkes, men paa en ufuldkommen maade, den del af ryggen paa en stol eller bænk, som stempelskjæreren var istand til at udtrykke paa mynten", medens de to builer enten betegne „de fremtrædende ender af armene til stolesædet" eller snarere skulle være to krumstave.

Denne *Schives* forklaring er vel den sandsynligste, men kan dog ikke siges med sikkerhed at have truffet det rette. Et hovedargument finder *Schive* deri, at figuren er fremstillet med skjæg, „hvilket er en usædvanlig betegnelse for en konge paa norske mynter". Men det er dog ikke saa ganske sikkert, at hine streger skulle forestille skjæg; det kan være, at stempelskjæreren dermed har villet betegne kappen eller blot har anbragt dem for at udfylde rummet. Det kan ogsaa være tvivlsomt, om hovedbedækningen er en bispehue; dens oprindelse lader sig forklare, som *Holmboe* gjør det. Men for øvrigt ligner den temmelig nøie den hjelm eller spidshue, som kong *Olaf* bærer paa mynterne i klasse *E*, og uagtet den her foreliggende type maa betragtes som efterligning af byzantinsk forbillede, kunde

man nok tænke sig, at reminiscentser fra forskjellige kanter vare blandede sammen. Imidlertid gjør dog billedet indtryk af snarest at skulle forestille en biskop, og det er, som sagt, sandsynligt, at *Schives* forklaring i det hele er rigtig.

Hvad angaar tiden, hvortil disse mynter bør henføres, da har *Schive* vistnok ret, naar han betragter *Stange-fundets* mynt som yngre end *Harald Haardraade*. At de maa henføres til *Haraldsønnernes* regjering, bestyrkes end mere derved, at lødigheden er næsten nøiagtig lig den, som den kemiske prøve har vist ved klasse *J*; som nævnt er der ogsaa i en enkelt henseende lighed mellem gruppe I og *Olaf Kyrres* mynt i klasse *E*. Naar den kemiske prøve har vist en forholdsvis saa god gehalt, gjælder derom, hvad ovenfor er bemærket ved kl. *F* s. 17 og *J* s. 25.

Klasse M.

Gruppe I. Mynten 1) 1 a, fremstillet pl. III 83, synes at være aldeles identisk med den, der tidligere kjendes fra *Ramus's* og *Deveyges* ufuldendte verk om danske middelaldersmynter tillæg T. II CCXL samt fra katalogen over *Deveyges* samling II, 1301; T. V (den findes nu i den kgl. danske mynt- og medaille-samling). De afvigelser, som disse tegninger vise fra vor mynt, ere saa ubetydelige, at de neppe kunne komme i betragtning. Paa *adversen* sees kongens brystbillede, visende venstre side; paa hovedet spids hjelm; foran et scepter med knapper paa spidsen. Indskriften, der skilles fra feltet ved en — tildels svag — ring, er: +IH:• NƎIo *Reversen* har det dobbeltliniede kors i en ring og indskriften: +VLF•CANDI....O(N); det sidste N kan med sikkerhed suppleres efter det forhen kjendte exemplar.

Mynten 2) 2 b (pl. III 84) staar aabenbart i nær sammenhæng med den foregaaende. *Adversen* har et beslægtet brystbillede til samme side og med samme slags hjelm samt ogsaa med scepter; her er dog dette et korsscepter, og armene, hvormed det holdes, ere antydede. Indskriften er: +IV:•A: der er ingen ring mellem legende og felt, hvorved det er kommet til at se ud, som om indskriftens kors hørte til hjelmen. *Reversen* har samme type som *a* med indskriften: ✠VLFCANYI: Indskriften er altsaa den samme som paa *a* med udeladelse af det sidste ON: at det 4de bogstav er det angelsaksiske C (ikke D, som læst i *Deveyges* katalog), er utvivlsomt, ligesom det vistnok ogsaa er sikkert, at 7de bogstav er det angelsaksiske Y, ikke Þ eller latinsk D eller P. — *Vegten* af denne mynt er gr. 0,87; den foregaaende veier gr. 0,92; den tidligere kjendte, der er noget beskadiget, gr. 0,76 (efter meddelelse af justitsraad *C. F. Herbst* i Kjøbenhavn). Begge vore mynter synes efter strygeprøven at have samme gehalt, nemlig omtrent 12 lødig.

At begge disse nær beslægtede mynter ere efterligninger af en angelsaksisk original, kan ikke være tvivlsomt. Legendernes bogstaver ere fuldstændig angelsaksiske, hvilket navnlig træder tydelig frem paa reverserne, og for adverserne ligger aabenbart *Knud den stores* type G hos *Hildebrand* til grund. Mynten 1 a synes at staa denne original nærmest, da dens advers har bevaret scepterformen og ringen mellem legende og felt. Det tidligere kjendte exemplar af denne mynt er i *Deveyge's* og *Ramus's* plancher betragtet som dansk og henført til *Knud den store*; i *Deveyge's* katalog er mynten opført som en engelsk mynt af

Knud, men der er bemærket i en note: *Det er sandsynlig, at denne mynt snarere er præget i de nordiske riger end i England*. Hr. justitsraad *Herbst*, hvem jeg har at takke for flere værdifulde vink angaaende den her behandlede klasse mynter, bekræfter denne formodning og nærer ingen tvivl om, at mynten er *norsk*. Dette er tilvisse aldeles rigtigt. Revers-typen er den fra *Schive* pl. II og III vel kjendte norske, ligesom ogsaa revers-legendens bogstaver saavel paa *a* som navnlig paa *b* minde adskilligt om *Schive* II 28, 29 og *Græslid-fundets* klasse *F*. Endvidere er advers-typen aabenbart meget nær beslægtet med den norske mynt af *Sando-fundet* i *Herbsts* beskrivelse i *Ann. f. nord. Oldk.* 1863 nr. 43: t. I, 6: hos *Schive* tillægstabel nr. 4, „rettelser og tillæg" til s. 29, hvilken mynt dog maa betragtes som staaende originalen end fjernere end nogen af vore, da dens legender ere udartede til at bestaa udelukkende af streger og ringe (denne mynt, der er beskadiget, veier gr. 0,87 og synes 14 lødig). At adversen saa paatagelig er efterligning af engelsk original, er ogsaa en omstændighed, som oftere karakteriserer norske mynter. Disse mynter tor man saaledes vistnok uden betænkelighed vindicere for Norge.

Hvad legenderne angaar, saa ere disse mystiske. Advers-indskriften paa 1: ✠IH⁘NƎIo og paa 2: IV⁘A ere vistnok beslægtede for den første dels vedkommende, men synes ikke at kunne give nogen mening. Indskriften paa 1 minder i sine tegn om flere udartede legender (som *Schive* II 21 ff.): men det vilde vistnok være et frugtesløst arbeide at søge, hvilken indskrift der oprindelig ligger til grund. Muligvis er det legenden af en norsk konge — med lidt god villie kunde man ved omsætning af bogstaverne faa tegnene til at tyde paa NOI —, men ligesaa rimeligt, og maaske rimeligere er det, at indskriften er en direkte, men udartet efterligning af den engelske legende (slgn. klasse *F*): slutningen kunde nok tyde paa (A)NᑕL eller (A)NᑕLO (slgn. de hos *Hildebrand* anførte irregulære legendeformer paa *Knuds* mynter). Indskriften paa 2 maa vistnok antages for kun en videre udartning. — Heller ikke revers-indskriften VLFᑕANFI synes at kunne lade sig forklare. Det paa *a* tilføiede ON tyder paa, at hele dette ord skulde være et egennavn, myntmesterens navn. Men der findes intet, hverken angelsaksisk eller skandinavisk, egennavn, som lyder slig. At der stikker en forvanskning i dette ord, er vistnok aldeles sikkert. Muligvis indeholder begyndelsen navnet ULF; i saa fald lader det øvrige sig ikke forklare. Man kunde ogsaa tænke sig, at de 4 første bogstaver: VLFᑕ vare en forkortning for *Ulfkel* eller *Ulfketil* (et myntmesternavn, som kjendes saavel fra klasse *D* og *Schive* III 13 som fra engelske mynter), og at det øvrige skulde læses *on Fi*, hvilket sidste da maatte betegne et ukjendt myntsted; men i saa fald vilde det paa *a* tilføiede ON blive høist besynderligt. Ligesaa rimeligt er det maaske, at det hele er en misforstaaet efterligning af indskriften paa en engelsk mynt. Noget sikkert lader sig herom neppe sige; muligens kan et senere fund lede paa bedre spor.

Gruppe II. Ved sin revers-indskrift komme disse mynter i forbindelse med følgende, hvis adverser vise en ganske anden type.

Mynten 3) $^3/_6$ (pl. III 85) har paa *adversen*, der er meget slet tegnet og præget, en figur i knæbillede forfra; høire arm er opstrakt; den ligeledes opstrakte venstre arm er støttet til et scepter (dette sees kun svagt paa denne mynt, men de følgende adverser vise tydeligere, at saa er tilfældet). Personens hoved er, som sammenligning med de følgende adverser viser, omgivet af en korsglorie; det er saaledes Kristus, som er fremstillet. — *Reversen* viser samme type som *a* og *b*; indskriften er ligelydende med den paa *b*, men med tildels andre bogstavformer, og afdelt med 3 prikker.

Mynten staar i nært slægtskabsforhold til den mynt i den kongelige danske samling, der er afbildet i *Ramus's* og *Devegges* oven nævnte verk T. V, 183 a og der henført til *Sven Estridsen*. Denne mynt er ganske af samme type som *Græslid-fundets* her beskrevne, medens der dog paa adversen ved figurens høire side er anbragt en fugl, og paa reversen legenden er mere uregelmæssig, idet ifølge tegningen bogstavet F mangler, og et par af de øvrige bogstaver ere vendte til en anden side. Den veier gr. 0,79, vor (medium af 2) gr. 0,797. At saavel mynten i den danske samling som *Græslid-fundets* $^{3}/_{c}$ ere norske, kan ikke være tvivlsomt, da reversen bringer dem i forbindelse med $^{1}/_{a}$ og $^{2}/_{b}$, og advers-typen, som de efterfølgende mynter vise, er forholdsvis stærkt repræsenteret i *Græslid-fundet*.

Mynten 4) $^{4}/_{d}$ (pl. III 86) har en lidt bedre præget advers, hvor korsglorien og kuglesceptret træde tydelig frem; reverslegenden er udartet og bestaar kun af bogstavlignende tegn, hvoraf dog enkelte minde om legenden paa *a*, *b*, *c*, og som i det hele ere beslægtede med de fra *Schive* III 1—6 kjendte revers-legender (slgn. nedenfor klasse *R*). Kun yderst lidet forskjellig fra denne mynt er 5) $^{5}/_{e}$; baade advers og revers ere væsentlig kun andre stempler af $^{4}/_{d}$. — Mynten 6) $^{6}/_{f}$ (pl. III 87) viser samme type; dog er der paa adversen ved figurens høire side tilføiet et kors, og den udartede revers-legende staar maaske originalen lidt nærmere. — Et lidet, gr. 0,235 vegtigt fragment, 7) $^{7}/_{g}$, hører vistnok ogsaa hid; paa adversen sees nogle streger, der synes at høre til figurens høire arm, og reversen har samme type som de foregaaende samt viser bogstaverne VNꟻ, altsaa de samme, som kjendes fra *a*, *b*, *c*, om end i anden orden og stilling.

En anden, men nær beslægtet type repræsenteres af 8) $^{8}/_{h}$ (pl. III 88). *Adversen* viser i hoftebillede forfra en figur — uvist, om Kristus eller en helgen —, der løfter begge hænder op; ved figurens venstre side et kors; de 3 kugler, der findes ovenfor venstre haand, ere vel levninger af et scepter, som stempelskjæreren ikke har udført videre (slgn. advers 3). *Reversen* har det dobbeltliniede kors med en uredig indskrift, der — i alle fald tildels — bestaar af bogstaver. — Det nære slægtskab med de foregaaende mynter sees saavel af ligheden i stil og præg som af overensstemmelsen i vegt.

Varieteterne, antallet og vegten er:

1) $^{1}/_{a}$ (pl. III 83)	antal:	1	vegt:	gr.	0,92.
2) $^{2}/_{b}$ (pl. III 84)	—	1	—	-	0,87.
3) $^{3}/_{c}$ (pl. III 85)	—	2	—	-	0,797.
4) $^{4}/_{d}$ (pl. III 86)	—	4	—	-	0,855.
5) $^{5}/_{e}$	—	1	—	-	0,835.
6) $^{6}/_{f}$ (pl. III 87)	—	1	—	-	0,86.
7) $^{7}/_{g}$	—	1	—	-	0,235.
8) $^{8}/_{h}$ (pl. III 88)	—	1	—	-	0,855.
		12			

Hvad *lødigheden* angaar, synes efter strygeprøven alle at være omtrent 12 lødige med undtagelse af varietet 6, der synes noget ringere, 10—11 lødig.

Som ovenfor nævnt, findes der umiskjendelig lighed mellem den af gruppe I repræsenterede advers-type og *Sando-fundets* mynt, nr. 43 hos *Herbst*, nr. 4 hos *Schive*. Denne mynt maa dog efter sin stil være senere end *Græslid-fundets* to mynter, ligesom dens gehalt og vegt (den er for beskadiget til, at dens vegt nøie kan bestemmes, men det maa antages, at den har veiet det samme som *Sando-fundets* mynter nr. 38—42 og 44—47 hos *Herbst* henviser den til en yngre periode af udmyntningen under *Haraldsønnerne* (se *Schive* i *Chr.*

Vid.-S. Frhdlgr. 1866 s. 255; 318 f.; 1873 s. 349, 1). Tager man nu hensyn til, hvor hurtig paa hine tider typen udartede, kan man ikke antage, at *Sando*-mynten skilles fra de foreliggende ved noget større tidsrum; det er tværtimod rimeligt, at disse ligesaavel som hin tilhøre *Haraldsønnernes* regjering.

Bliver altsaa, i henhold til det faste tilknytningspunkt, *Sando-fundets* mynt byder, gruppe I at henføre til *Haraldsønnerne*, maa gruppe II, der ved revers-indskrifterne forbindes med gruppe I, tilhøre samme tid. Dette bliver ogsaa rimeligt af den grund, at det ser ud, som der paa denne tid kom flere nye typer i brug (exempler herpaa byde baade *Græslid-* og *Sando*-mynterne), og deriblandt typer, der vare helt forskjellige fra de ellers saa stærk fremtrædende engelske. Man kunde maaske i denne henseende gjøre gjældende som grund til at henføre nærværende mynter til *Harald Haardraade*, at der kjendes en norsk mynt af byzantinsk type, der med rimelighed er henført til *Harald* (*Sando-fundet* nr. 30, t. I 12 hos *Herbst*; nr. 1 hos *Schive*; se endvidere *Schive* i *Chr. V.-S. Frhdlgr.* 1866 s. 312 ff. En mynt af lignende præg fra *Simoitzel* i Pommern betragtes rigtigst som dansk og tilhørende *Sven Estridsen*; se *Dannenberg* i *Berl. Blätter f. Münz-, Siegel- u. Wappenk.* II s. 162; *Holmboe* i *Chr. V.-S. Frhdlgr.* 1866 s. 284 ff.; *Schive* sammesteds 1873 s. 354 ff.). Men hertil er at bemærke, at denne mynts tid ingenlunde er sikker. *Schives* væsentligste grund til at henføre den til *Harald* var den, at myntens gehalt (12—13 l.) stemmer med gehalten af *Haralds* gode penninge; ellers, siger han, „vilde han været i uvished og maaske henført mynten til *Haralds* sønners første aar". Nu have vi tidligere seet, at *Haraldsønnerne*, forend den endelige myntreform indførtes, have gjort forsøg med at slaa fuldvegtig og god mynt, men senere have opgivet dette forsøg igjen (ovfr. kl. *F* s. 17, *J* s. 25, *L* s. 29). Dermed bortfalder altsaa *Schives* grund mod at henføre *Sando*-mynten til *Haraldsønnerne*, og det er vel i det hele ikke usandsynligt, at den tilhører denne tid. I den henseende kan ogsaa mærkes, at dens revers for saa vidt viser slægtskab med klasse *F* gruppe IV, som der i den ene korsvinkel findes en kugle.

Naar adverserne i gruppe I tydelig ere efterligninger af en af *Knud den stores* typer, medens andre mynter fra denne tid efterligne *Edvard Confessors* typer, saa er heller ikke dette en grund mod, at nærværende klasse kan tilhøre *Haraldsønnerne*. Blandt *Sando*-mynterne er der nemlig en (nr. 38—39, 40 hos *Herbst*, nr. 3 hos *Schive*), hvis revers synes efterligning af *Knuds* type I hos *Hildebrand* (= *Schive* I 25).

Sandsynligheden maa saaledes siges at være for, at denne klasses mynter tilhøre *Haraldsønnerne*.

Klasse N.

Klassen omfatter mynter af den type, som kjendes fra *Schive* III 31, 32 og *Thjore-fundet* (*Chr. Vid.-Selsk. Frhdlgr.* 1876 nr. 5) 17, 18, 19; adversen giver et yderst raat brystbillede med hoved en face, reversen har det dobbeltliniede kors, som oftest i en ring, med uredig legende. Klassen falder i to grupper: I, paa hvis advers billedet viser venstre side (som *Schive* III 31 og *Thjore-fundet* 17, 18, 19); II, hvor adversens billede viser høire side (som *Schive* III 32). Til disse slutter sig saa igjen en tredie, meget udartet gruppe.

Gruppe I. Af *adverserne* er nr. 1 identisk med *Schive* III 31; heraf ere nr. 2, der er identisk med *Thjore-fundet* 17, og nr. 3 kun andre stempler. Nr. 4 slutter sig nær til de foregaaende, men buestykket under figuren bestaar af 2 linier og er smykket med streger, ligesom der under det og over det tilhøire findes en ring, altsammen som paa nr. 5 (pl. III 89); istedenfor ⧓ O, der findes paa figuren paa nr. 1, 2, 3, har nr. 4 her ⧓). Nr. 5 er gjengiven pl. III 89. Nr. 6 er identisk med *Thjore-fundet* 19; sceptrets form er ⍑, og bag figuren findes 4 kugler ·⁚·; heraf er nr. 7 kun et andet stempel. — Paa nr. 8—12 mangler sceptret (slgn. *Thjore-fundet* 18). Nr. 8 er gjengiven pl. IV 91; heraf er nr. 9 kun andet stempel. Fra disse adskille sig nr. 10 og 11, der indbyrdes ere meget lidet forskjellige, kun deri, at foran figuren findes ⵊ ~, bag figuren kun ⧓. Nr. 12 er gjengiven pl. IV 94.

Af *reverserne* er *a* (4) fremstillet pl. III 90: den korset begrændsende ring er en perlering. Dette er ogsaa tilfældet med *b* (1), skjønt den her er svagere og tildels udvisket; legenden er: ✠ⵊ⋋ⵊOV∩ⵊ✠OⵊOⵊ⊃ⵊ. Alle de følgende reverser have glat ring. Legenden er paa *c* (4): ✠ⵊ⋋OⵊOⵊ✠VⵊO∽⊃; paa *d* (1; 4): ✠ⵊO)O⧓ⵊ✠O⊂ⵊOⵊ⊃ⵊ; paa *e* (2): ✠ⵊ⋋OⵊO✠O⊃OⵊO (lidet forskjellig fra *Thjore-fundet* 17); paa *f* (3): ✠×⧓O)O✠O⧓O⧓O; paa *g* (5): ✠OⵊOⵊ⊃✠OⵊOⵊ×. Disse reverser, *a—g*, have alle det tilfælles, at legenden er afdelt vexelvis med et kors og en ring, anbragt ved enden af korslinierne; heri, som ogsaa i selve legendens tegn, have de lighed med flere reverser i klasse *I* (man sammenligne saaledes revers *n* i klasse *I* med revers *g* i nærværende klasse). Det nære slægtskab mellem disse to klasser viser sig end stærkere deri, at efter *Schives* bemærkning s. 75 har et exemplar af den hos ham pl. III 31 afbildede mynt, hvis advers er lig nr. 1 i nærværende klasse, revers tilfælles med pl. III 15, der er lig klasse *I* 12/m. Der er endvidere lighed mellem disse reverser og klasse *C a, b, c,* samt klasse *F aa, bb.* — Revers *h* (6; 7) er lig *Thjore-fundet* nr. 19; *i* (12) er gjengiven pl. IV 94. — Revers *j* (8; 10) er gjengiven pl. IV 91; dens legende forekommer klasse *O v* i andet stempel; af *j* er *k* (9) kun et andet stempel. Reverserne *l* (10) og *m* (10; 11, pl. IV 92) ere indbyrdes kun stempel-varieteter (andre varieteter af samme stempel haves klasse *X l* og *m*). Revers *n* (11) viser samme legende som de to foregaaende, men mangler ring indenfor legenden; *o* (11) afviger i denne henseende ikke fra *l* og *m*, men har til legende: ⵊ⧓~⧓ⵊ⧓~⧓ⵊ⧓ ⧓ⵊ⧓ ⧓. Revers *p* (4) er grovere udført og har til legende: ✠)O(✠)O(✠)O(✠)O(; den er saaledes kun et andet stempel af den revers, som gjenfindes klasse *X b, c, d* og klasse *Y sss—vvv.*

Gruppe II. Af *adverserne* er nr. 13 gjengiven pl. IV 93. Nr. 14 skiller sig kun lidet fra denne; legenden er: ~⧓ⵊ⧓ bag figuren, ⧓O foran den; mellem ørene findes intet tegn. Nr. 15 synes identisk med *Schive* III 32: der sees svage spor af en kugle mellem figurens øren; legenden er for øvrigt: ⧓ⵊ⧓ⵊ ~·.· Paa nr. 16 er hin kugle tydelig; figuren er ellers saa godt som den samme som paa nr. 15, og legenden skiller sig kun deri, at der bag figuren læses: ~⧓ⵊ, og foran den: ~·⁚ Paa nr. 17 mangler hin kugle; for øvrigt skiller den sig fra foregaaende væsentlig kun i legenden, der er bag figuren: ~~⧓◂, og foran: ~·.· Nr. 18 har omtrent samme figur med legende: ⧓ⵊ ⧓·⁚ Af nr. 19 er et stykke nedentil afbrukket; lignende figur; af legenden sees bag figuren kun ⵊ, foran er den: ⧓ⵊ·⁚ Nr. 20 har lignende figur; legende: ~ ⧓ⵊ⧓⁖ Nr. 21 har lignende figur; legende ~~ ~·⁚ ligesaa nr. 22 med legende: ~⧓ ⧓ⵊ⧓⁖ Nr. 23 er fremstillet pl. IV 95, nr. 24 pl. IV 96. Paa nr. 25, med lignende figur, mangler i ansigtet enhver antydning af hagen; legenden er: ~ⵊ⧓)~ O.

De hertil hørende *reverser* ere i regelen grovt udførte, vise den vanlige type og have — med undtagelse af *cc* — legender af samme art som de, der i saa mange varieteter gjenfindes i andre klasser, navnlig *Y*. To af dem — *u* og *æ* — mangle ringen indenfor legenden. For øvrigt ere legenderne: paa *q* (16): ✠)O(✠)O(✠)O(✠)O((andet stempel af *p*); paa *r* (25): ⧗(O) 4 gange gjentaget; paa *s* (13; 23): ✠(O(✠(O(✠O)✠)O); paa *t* (20): ✠)O(✠O(✠(O✠(O(; paa *u* (24): ✠)O)⧗(O)✠(O)✠(O); paa *v* (15): ✠ O(✠ O(✠O(✠O(; paa *x* (15): ✠(O)✠(O)✠(O)✠O); paa *y* (15; 16; identisk med *T eeee*): ✠(O)✠(O•(✠O(✠)O)); paa *z* (17): ✠(O)✠(O)•✠)⧗✠O); paa *æ* (14; slgn. *j* ovenfor): ✠⧗-⧗✠⧗-⧗✠⧗-⧗✠⧗-⧗; paa *ø* (21; lidt utydelig): ✠)⧗)✠)⧗)✠)⧗)✠)...; paa *aa* (16; 18; 19; 22): ✠⧗(⧗✠⧗(⧗✠⧗-✠⧗)⧗; paa *bb* (16; 21): ✠)⧗(✠(⧗✠)⧗✠)⧗. Revers *cc* (fremstillet pl. IV 95 sammen med advers 23) er eiendommeligere: legenden maa vel snarest betragtes som en høist barbarisk efterligning af runer.

Gruppe III. *Advers* nr. 26 (pl. IV 97) viser en type, der ikke tidligere er kjendt. Figuren er høist uformelig, men maa vistnok betragtes som en udartning af advers-typen i gruppe I ovenfor; de to buer)(ere saaledes vistnok en reminiscents af figurens øren, ligesom den krumme linie foran figuren ligeledes er en levning af (skjold?)buen paa hine adverser. En videre simplifikation af samme type vise nr. 27 (pl. IV 98) og 28 (pl. IV 99); det samme er tilfældet med nr. 29 (pl. IV 100), der er af samme fabrik som nr. 28 og har revers tilfælles med nr. 26, medens figuren her har antaget en form, der i mange henseender staar særdeles nær de adverser, som haves i klasse *V* og *X*.

Reverserne ere alle af den vanlige type. Legenden er paa *dd* (27): ✠)O(✠(O)✠)O)✠)O), altsaa den samme legende, der findes i saa mange varieteter i klasse *Y*. Legenden er paa *ee* (26; 29): ✠O(✠(O✠)O✠(•O; paa *ff* (27): ✠(O(⧓(O✠(O)(⧓)O(. Den utydelige revers *gg* (27) er fremstillet pl. IV 98 sammen med advers 27; legenden er her afdelt med cirkler, ikke med kors. Dette er ogsaa tilfældet med *hh* (27), fremstillet pl. IV 101. Revers *ii* (28) er stærkt feilpræget: af legenden sees kun: O(⧗(O)⧓... Paa *jj* (28; hvormed den er gjengiven pl. IV 99) er legenden afdelt afvexlende med ⧓ og O.

Gruppe IV. Mynten 30/kk (pl. IV 102) er henført til denne klasse, fordi den med hensyn til adversen maaske kan betragtes som en udartning af gruppe II. Mynten er ellers i det hele eiendommelig, og navnlig er reversen enestaaende ved de tegn, som findes i de to af korsets vinkler, nemlig • i en, T i en anden.

Varieteterne, antallet og vegten er:

	antal:	vegt:		antal:	vegt:
1) 1/b (*Schive* III 31)	1	gr. 0.86.	transport	14	
2) 1/d	1	- 0.98.	11) 7/h (*Thjore-f.* 19)	1	gr. 1.11.
3) 2/e (*Thjore-fundet* 17)	1	- 0.94.	12) 8/i (pl. IV 91)	4	
4) 3/f	1	- 1.155.	13) 9/k	1	
5) 4/a (pl. III 90)	2		14) 10/l	1	
6) 4/c	1	- 0.98.	15) 10/l	6	- 0.875.
7) 4/d	2		16) 10/m (pl. IV 92)	1	
8) 4/p	3		17) 11/m	3	
9) 5/g (pl. III 89)	1	- 0.715.	18) 11/n	1	
10) 6/h (*Thjore-f.* 17 & 19)	1	- 0.87.	19) 11/o	4	
	14			36	

		antal:	vegt:
	transport	36	
20)	12/[illegible] (pl. IV 94)	2	gr. 1,07.
21)	13/s (pl. IV 93)	1	
22)	14/æ	2	
23)	15/v (*Schive* III 32)	1	
24)	15/x	1	
25)	15/y	2	
26)	16/q	2	
27)	16/y	1	- 1,01.
28)	16/aa	1	
29)	16/bb	1	
30)	17/z	2	
31)	17/aa	1	
32)	19/aa	1	
33)	20/t	1	
34)	21/o	1	
		56	

		antal:	vegt:
	transport	56	
35)	21/bb	1	gr. 1,01.
36)	22/aa	1	
37)	23/cc (pl. IV 95)	19	
38)	23/s	1	- 0,96.
39)	24/u (pl. IV 96)	9	
40)	25/r	3	
41)	26/ee (pl. IV 97)	2	
42)	27/dd	3	
43)	27/ff	2	
44)	27/gg (pl. IV 98)	1	- 0,897.
45)	27/hh (pl. IV 101)	1	
46)	28/ii	1	
47)	28/jj (pl. IV 99)	1	
48)	29/ee (pl. IV 100)	2	
49)	30/kk (pl. IV 102)	1	- 0,825.
		104	

Hvad *lodigheden* angaar, har den kemiske analyse af et exemplar af varietet 37 vist 4 l. 1 g. Proberstenen viser ved varieteterne 1—48 mellem 7 og 8 l., ved varietet 49 mellem 8 og 9 l.

Der er ovenfor nævnt, at gruppe I ved sine reverser kommer i meget nær forbindelse med klasse *I*, idet endog en tidligere existerende mynt viser advers nr. 1 sammen med en revers, der ogsaa forekommer i klasse *I*. Med denne klasse maa altsaa gruppe I være samtidig og følgelig tilhøre *Haraldsønnerne*. At gruppe II tilhører samme tid, synes da det rimeligste. Imidlertid skille sig dog disse grupper fra hinanden i flere henseender. Hvor stor lighed der er mellem begge gruppers adverser, saa er dog gruppe II gjennemgaaende tarveligere. Dens advers-billeder ere alle enklere, idet intet scepter er fremstillet, og buestykkerne nedentil stadig mangle; ogsaa reverserne ere alle høist karakterløse, og ikke en eneste af dem er saa zirlig udført som de første reverser i gruppe I. Dertil kommer, at gjennemsnitsvegten af mynterne i gruppe II er større end i gruppe I, og at der her ikke lader sig paavise direkte forbindelse med nogen klasse, der med sikkerhed eller afgjort sandsynlighed tilhører *Haraldsønnerne*. Der kan saaledes nok være en mulighed for, at gruppe II er af *Harald Haardraades* penninge, og at man i begyndelsen af hans sønners regjering har gjenoptaget typen med nogen forandring og noget zirligere udstyr. Dog er der vistnok større sandsynlighed for, at gruppen tilhører *Haraldsønnerne*, saaledes at denne type er kommen i brug noget senere end den, der repræsenteres af gruppe I. Hvad vegtforskjellen angaar, da er det ved hin tids skjødesløshed i udmyntningen ikke underligt, at en suite kan være bleven vegtigere end en anden.

Derimod kan der ikke godt være tale om at løsrive gruppe III fra gruppe I. Fabriken er vistnok forskjellig, men advers-typen i gruppe III maa dog vel være en udartning af advers-typen i gruppe I, og gjennemsnitsvegten er nogenlunde den samme.

Om den enkelte mynt i gruppe IV lader der sig ikke sige noget nærmere. Den er enestaaende baade ved adversens fabrik og tegnene i korsets vinkler i reversen. En anden saadan isoleret mynt haves klasse *V* varietet 32.

Klasse O.

Gruppe I. *Advers* 1 er gjengiven pl. IV 103; typen er et uformeligt brystbillede: venstre side; et korsscepter foran; legenden er uredig. Nr. 2, 3, 4 ere fra denne advers ubetydelig afvigende varieteter. Legenden er paa 2: OI)I I ◂▴◂ ✠ ▸ I‾I)I:O: paa 3:)II(I(I◂:✠▾I‾I)I:O; paa 4:)II(I I▾▾✠I‾I)I:O. Advers 5 (pl. IV 104) viser en noget enklere figur og omskrift; nr. 6 er kun en daarligere udført stempel-varietet af nr. 5. Beslægtet med de foregaaende, men noget afvigende baade i billede og omskrift er nr. 7 (pl. IV 105). Endelig er nr. 8 (pl. IV 106) en anden form af denne type og staar i flere henseender meget nær ved nr. 1—4. Nr. 9 er meget nær beslægtet med nr. 8, men billedet er lidt enklere; omskriften er: •I▸◂✠▸◂I▸◂IO••

Revers a (1) er gjengiven sammen med advers 1 pl. IV 103. Af denne revers ere *b* (1; 3), *c* (1; 3), *d* (1), *e* (3), *f* (3), *g* (3), *h* (3) kun andre stempler. Ikke meget afvigende ere *i* (2) med legende: ✠II◂▾O...(✠)II(OII(:, *j* (4) med legende: ✠II◂▾oI◣✠)II)oII: og *k* (3) med legende: +◣IIo)II✠(I◣oII: En anden karakter har *l* (7, med hvilken advers den er gjengiven pl. IV 105) og *m* (5; 6; pl. IV 104); med *m* er *n* (5) nær beslægtet og har til legende: ✠...✠▸◂I✠II✠X, men der er intet spor af ring omkring korset. — Reversen *o* (9) er fremstillet pl. IV 107; af samme fabrik er *p* (8) med legende: •I•)I◣I)I▸◂I▸◂I(I(I

Varieteter, antal og vegt er:

	antal:	vegt:
1) 1/a (pl. IV 103)	1	
2) 1/b	3	gr. 0,935.
3) 1/c	1	
4) 1/d	1	
5) 2/i	1	
6) 3/c	3	
7) 3/b	3	
8) 3/f	1	
9) 3/g	3	
10) 3/h	1	
	18	

	antal:	vegt:
transport	18	
11) 3/e	1	gr. 0,935.
12) 3/k	1	
13) 4/j	3	
14) 5/m (pl. IV 104)	2	- 0,963.
15) 5/n	1	
16) 6/m	1	
17) 7/l (pl. IV 105)	1	- 1,02.
18) 8/p (pl. IV 106)	1	
19) 9/o (pl. IV 107)	7	- 0,923.
	36	

Ved strygeproven synes *lodigheden* at være: ved varieteterne 1—14, 16: 9—10 l.; ved var. 17, 18, 19: 8—9 l. Ved var. 15, som staar aldeles ved siden af var. 14 og 16, men hvis eneste exemplar er temmelig angrebet, viser strygeproven kun 6 l. Den kemiske prove af et exemplar af var. 19 har givet 4 l. 14³⁄₄ g. Efter dette tor man vel antage, at den oprindelige gehalt af hele suiten har været 5—6 lodig.

Man ser saaledes, at varieteterne 1—13 danne en afdeling, der nøie sammenholdes baade af adverser og reverser. De folgende varieteter afvige mere baade indbyrdes og fra de foregaaende. — At advers-typen staar i nær forbindelse med den, som kjendes fra klasse *I*, er klart. Navnlig danner advers 24 i klasse *I* et bindeled mellem disse to klasser, idet den efter sin type tilhorer klasse *O*, medens legenden nærmest sætter den i forbindelse med klasse *I*. Ogsaa reversen *l* er nær beslægtet med flere reverser i klasse *I* og klasse *D* var. 2—5.

Gruppe II. Mynten ^{10}r er identisk med *Schive* III 21, hvilken tegning maa berigtiges derhen, at legenden foran sceptret er:)⋈I; endvidere har reversen en svag, men kjendelig ring indenfor legenden. Samme advers er ogsaa forbunden med reversen *s*, der kun er et andet stempel af *r*, og med *t*, der er af fabrik som *o* og *p* og har en med disse nær beslægtet legende: •I•)⋈I⋈↰I⋈I⋈I⋈(Adversen af ^{11}/o, fremstillet pl. VII 224, viser samme type og stil som nr. 10, men billedet er noget enklere. Til denne advers hører ogsaa reversen *q*, der kun er et andet stempel af *o*. — Hertil slutter sig som videre udartning mynten ^{12}u (pl. IV 108): adversen staar tydelig i nær forbindelse med de foregaaende; derimod er reversen eiendommeligere og i stil beslægtet med klasse *P o* og *p*. Med denne advers er nr. 13 nær beslægtet; indskriften er:) foran sceptret og for øvrigt: ⌢I⋈I⋈I⋈, hvor stregerne have samme form som paa 12. Hertil slutte sig igjen nr. 14 (pl. IV 109) og 15 (pl. IV 110). Til disse tre adverser (13, 14 og 15) hører kun én revers: *v*, fremstillet pl. IV 109 sammen med advers 14; den er af samme stil og fabrik som *u*, men legenden er enklere (samme legende i andet stempel haves klasse *N* reverserne *j* og *k*). — Endvidere hører hid mynten ^{16}x (pl. IV 111); saavel advers som revers er af meget raat arbeide.

Reversen *v* er fremdeles forbunden med advers 17 (pl. IV 112), der viser et meget raat billede med høire side mod beskueren. — Mynten ^{18}/y (pl. IV 113) viser paa sin advers et billede aldeles af samme type, men vendt til den anden side, medens legenden er ubetydelig afændret. Denne advers kan vel betragtes som videre degeneration af typen, som den kjendes fra adverserne 14 og 15; reversen er temmelig karakterløs. Til advers 18 høre fremdeles reverserne *z* og *æ*, der ere nær beslægtede indbyrdes og med *y*; paa *z* læses: ⋈O(⋈)O(⋈)O(⋈)O((et andet stempel af *V k*); paa *æ*: ⋈O(⋈)O(⋈O(⋈)O(

Varieteterne, antallet og vegten er:

		antal:	vegt:
	transport . .	36	
20)	^{10}r (*Schive* III 21) . .	6	gr. 0,944. (20–22)
21)	^{10}s	3	
22)	^{10}t	2	
23)	^{11}o (pl. VII 224) . . .	1	- 0,93. (23–24)
24)	^{11}/q	2	
25)	^{12}u (pl. IV 108) . . .	1	- 0,79.
26)	^{13}v	1	- 0,897.
		52	
	transport . .	52	
27)	^{14}/v (pl. IV 109) . . .	1	gr. 0,897. (27–28)
28)	^{15}/v (pl. IV 110) . . .	3	
29)	^{16}/x (pl. IV 111) . . .	1	- 0,72.
30)	^{17}/v (pl. IV 112) . . .	2	- 1,03.
31)	^{18}/y (pl. IV 113) . . .	5	- 0,976. (31–33)
32)	^{18}/z	2	
33)	^{18}/æ	1	
		67	

Den kemiske analyse har ved var. 31 vist en *lodighed* af 3 l. 2½ g., strygeprøven ved var. 20—24 omkr. 9 l.; ved var. 25—28 omkr. 8 l.; ved var. 29 og 30 omkr. 7 l.[1] Man maa saaledes antage, at den virkelige gehalt ikke har været bedre end ved gruppe I.

Gruppe III. Typen, der repræsenteres af mynten ^{19}/aa (pl. IV 114) slutter sig ved sin *advers* nøie til gruppe I, kun at det er en krumstav, ikke en korsstav, der er anbragt foran figuren. Med denne advers ere de følgende meget nær beslægtede, ligesom de ogsaa afvige kun lidet indbyrdes. Legenden er paa 20: foran staven ↰✢II⌢ og derefter I:I:I)I)II)O; paa 21: foran staven ⁘II og derefter I)I)I⁘•O; paa 22: foran staven O↲ og derefter •✢I⌐I:O; paa 23: OI ✢I⁄I IO; paa 24 som paa 22, men andet stempel, paa 25: foran staven ⁂II og derefter I)I)I)I)O; paa 26: O↲ ↰✢II:⋈ (denne

[1] Af var. 30 viser det ene exemplar 7 l., det andet 9 l.

advers er identisk med *Schive* III 22); paa 27: o⋈ ...✠ᛁ⋈•; paa 28: foran staven Oᛅ og derefter ✠⋈ᛁ⁛ ᛅ; paa 29: foran staven oᛁ og derefter ✠ᛁᛁ⁝⋈); paa 30: foran staven Oᛁ og derefter ✠ᛁᛁ⁝ᛅO. I behandling have de 5 sidste adverser nogen lighed med klasse *I* advers nr. 22.

Af *reverserne* er *aa* (19) fremstillet pl. IV 114. Legenden er paa *bb* (20): ✠ᛁᛅᛁ⁖ᛁ(ᛁᛁoᛁ∘ᛁᛅ⁚•ᛁ•ᚿᛁᛁ; paa *cc* (21: 25): ✠ᛁᛁ•ᛁ•ᛁ⁖ᛂᛁOᛁOᛁᛁ ᛁ⁝•; paa *dd* (21): ✠ᛁᛁ•ᚠ•ᛁ⁖ᛂ⁝ᛁOOᛁ)ᛁᛁᛁ; paa *ee* (26; 27; 29): identisk med *Schive* III 22): ✠⁝ᛅᛁᛁ⁛ᛁ✠ •ᛅ)ᛁ~ᛁᛁ; paa *ff* (26; 29): ✠ᛁ⁝—ᛁᛁᛂᛁᛅᛁ⁛ᛁ⋈⁝; paa *gg* (23; 28; 30): ✠ᛁᛅ⁝ᛁᛅᛁ✠ᛅ ᛁ~ᛁ)ᛅ•; paa *hh* (22; 23): ✠ᛁᛅᛁ)ᛅᛘ⁖⁝ᛁᛂO ᛁᚠ; paa *ii* (24): ✠ᛁᛅᛁ)ᛅᛘ⁖ᚾᛁ)oᛁᛁ⁝; paa *jj* (26): ✠ᚻᛁᛁOᛋᚺ✠ᛋ/ᛁOᛁᛋᛁ. Denne sidste revers har nogen lighed med *l* i gruppe I.

Efter krumstaven paa adversen skulde det være en geistlig person, hvis billede her var fremstillet (om de biskopper, man i saa henseende kunde tænke paa, se *Schive* i *Chra. Vid.selsk.s F.* 1873 s. 352 f.). Er dette virkelig meningen, har stempelskjæreren gjort sig skyldig i den skjødesløshed at fremstille vedkommende for øvrigt fuldstændig i kongens dragt, med hjelm osv. Og dette kan nok have været tilfældet: denne tids mynter bære jo i det hele saa stærke spor af barbari og skjødesløshed. Men det er ogsaa tænkeligt, at det er krumstaven, som er kommen ind ved en misforstaaelse eller skjødesløshed. Da legenden her ingen anvisning giver, lader sagen sig ikke med sikkerhed afgjøre: men det sidste er maaske vel saa rimeligt som det første. Det samme er for øvrigt ogsaa tilfældet i klasse *T*, hvor en enkelt varietet, nr. 114, paa adversen har krumstav, medens billedet ellers har samme karakter som paa klassens andre adverser, hvor et scepter findes.

Varieteterne og antallet er:

	antal:		antal:
transport . .	67	transport . .	88
34) 19/aa (pl. IV 114)	2	43) 26 ee (*Schive* III 22)	6
35) 20/bb	3	44) 26 ff	4
36) 21/cc	3	45) 26 jj	1
37) 21 dd	1	46) 27 ee	1
38) 22 hh	1	47) 28 gg	3
39) 23 hh	2	48) 29 ee	2
40) 23 gg (fragment, veier gr. 0.195) . .	1	49) 29 ff	1
41) 24 ii	1	50) 30 gg	1
42) 25 cc	7		107
	88		

Gjennemsnits*vegten* af samtlige mynter (fraregnet fragmentet var. 40) er gr. 0.913. (Mynten af *Dæli-fundet*, *Schive* III 22, vegtig gr. 0.685, er et slidt og daarligt exemplar.) — *Gehalten* har ved kemisk prøve af et exemplar af var. 42 vist sig 6 l. 8¾ g. (strygeprøven viser gjennemsnitlig omtr. 8 l.). Denne lødighed er altsaa bedre, end hvad den kemiske prøve ved de to første grupper har vist, men dette kan bero paa tilfældighed. Sandsynligvis har gehalten oprindelig været den samme, 5—6 lødig.

Vi have seet flere gange, at denne klasses mynter i visse henseender vise slægtskab med klasserne *D* og *I*. Efter dette skulde altsaa klassen tilhøre *Haraldsønnerne*. (Herpaa tyder ogsaa, at revers *r* forekommer i andre stempler i klasse *N*. Dog vil dette

sige mindre. Hine reverser i klasse N ere saa karakterløse, at de godt kunne være fremkomne uden at staa i nogen direkte forbindelse med nærværende klasse. En anden sag er det, naar indbyrdes identiske stempler forekomme i forskjellige klasser.) Dog er der fra vegtens og gehaltens side vistnok intet i veien for, at disse mynter kunne være af *Harald Haardraades* daarlige penge, og man kunde vel ogsaa antage, at samme typer have været i brug baade under faderens og under sønnernes regjering. At gruppe II ved reverserne *u* og *v* kommer i decideret forbindelse med klasse *P*, giver ingen sikker veiledning, da det ikke afgjort kan siges, hvem klasse *P* tilhører. Man kan altsaa her være tvivlsom. Imidlertid bliver det dog sandsynligst, at i alle fald de to nøie sammenhørende grupper I og II tilhøre *Haraldsønnerne*; mynten klasse *I* var. 30 taler stærkt for, at begge klasser, *I* og *O*, ere samtidige. Der bliver da fremdeles en mulighed for, at gruppe III tilhører en anden regjering end de to første; men dette er dog ikke meget rimeligt.

Klasse P.

Denne klasses mynter, der er af megen interesse paa grund af reversens runeindskrift, kjendes tidligere fra de hos *Schive* III 7, 8, 9 gjengivne samt fra den af *B. Morgenstierne* i *Chr.a Vid.selsk.s Frhdlgr.* 1876 nr. 5, s. 9 nr. 3 beskrevne, der er funden paa *Jæderen*.

Adversens type er et raat brystbillede, beklædt med rustning og hjelm, med venstre side mod beskueren; foran billedet en korsstav. Reversens type er det dobbeltliniede kors i en ring; legenden, fra v. til h., siger overalt det samme: *Olaf konge*.

Advers nr. 1 (pl. IV 115) har foran korsstaven et latinsk N, desuden mellem korsstaven og hjelmen samt bag hjelmen en kugle. Dette N skal rimeligvis betegne *Nidarnes*, og da denne advers er den eneste, hvor dette N findes, maa den vel betragtes som den oprindeligste. — Nr. 2 (pl. IV 116) viser et brystbillede, der er noget forskjelligt fra det foregaaende; i stedet for N findes her foran sceptret (•); for øvrigt er legenden, der bestaar af kugler, streger og halvmaaner, rigere end den paa nr. 1. — Paa nr. 3 staar brystbilledet nærmere ved nr. 1 end ved nr. 2, ligesom ogsaa tegnene foran sceptret mere minde om hint N; legenden for øvrigt bestaar af samme elementer som den paa nr. 2, men er noget vidløftigere (pl. IV 117). — Nr. 4, en daarlig udført advers, er meget nær beslægtet med foregaaende; foran sceptret læses IOI. — Nr. 5 (pl. IV 118) og nr. 6 staa hinanden indbyrdes meget nær, uden at være identiske. Nr. 6 er identisk med *Schive* III 8, hvor tegningen er gjort efter et daarligt exemplar og i flere henseender urigtig, navnlig for saa vidt den viser noget af draperiet foran sceptrets stav. Baade paa 5 og 6 læses foran sceptret •I• og bag hjelmen (•; for øvrigt ingen legende. Med nr. 5 og 6 er *Schive* III 7 nær beslægtet, men afviger med hensyn til tegnene bag figurens hoved. — Paa nr. 7 (pl. IV 119) ere tegnene foran sceptret forsvundne; for øvrigt er der megen lighed med de foregaaende. — Meget nær beslægtet med denne er nr. 8. Den er, saavidt sees kan, identisk med *Schive* III 9 og den i *Chr.a Vid.selsk.s Frhdlgr.* paa anf. sted beskrevne advers, hvilke begge ere daarligere exemplarer.

Reversens indskrift er, som nævnt, ᚭᛁ ᛅᚠᚱᚴᚢᚾᚢᚴᚱ ɔ: *Olafr kunukr.* Af denne indskrift findes der 13 forskjellige former, betegnede med bogstaverne *a—m.* Hvad angaar de 11 første, *a—k*, ere forskjellighederne ikke betydelige: de bestaa hovedsagelig i: 1) at tegnet (eller tegnene) mellem legendens begyndelse og ende er forskjelligt; 2) at medens paa nogle reverser legenden er fortløbende, er der paa andre indskudt punkter paa forskjellige steder; 3) at paa *a, b, c, d, e, g, h, i* har runen *A* formen ᛅ, medens den paa *j, k* har formen ᚼ (*f* er i saa henseende utydelig). — Følgende specifikation viser dette nærmere.

a (1), et rent og klart stempel med indskrift ·⧗· ᚭᛚᛅᚠᚱᚴᚢᚾᚢᚴᚱ, gjengiven pl. IV 115 sammen med advers nr. 1.

b (pl. IV 116 sammen med advers nr. 2) er det zirligste stempel og det eneste, hvor et kors findes.

c (3), *d* (7), *e* (8) ere kun lidet afvigende stempel-varieteter af *a*: af disse er *e* flygtig og maadelig udført.

f (6) er gjengiven pl. IV 120. Reversen er meget nær beslægtet med de tre foregaaende, men tredie rune lader sig ikke læse. Den er identisk med den feilprægede revers *Schive* III 8.

g (5) er gjengiven pl. V 121.

h (4; pl. V 122) er et ganske klart og rent stempel.

i (8), gjengiven pl. V 123. Stemplet er, som man ser, ikke ganske korrekt.

j (8; pl. V 124), er identisk med den i *Chr.a Vid.selsk.s Frhdlgr.* paa anførte sted beskrevne.

k (8) er fremstillet pl. V 125.

Hertil slutte sig da reversformerne *Schive* III 7 og 9, som ikke ere identiske med nogen af de foregaaende. De ere begge utydelige, men lade sig dog ved hjælp af det materiale, som nu foreligger, dechifrere for største delen. Paa III 7 læses: |⧗ᚭᛚᛅᚠᚱᚴ· | ᚢᚴᚱ, og paa III 9: ... ᛅᛚᛅᚠᛅ ᚴᚢᚾᚢᚴᚱ|

Eiendommeligere er reversen *l* (3), gjengiven pl. IV 117 sammen med advers nr. 3. De to første runer have her en særegen form, som rimeligvis er opstaaet derved, at stempelskjæreren ved en misforstaaelse har villet give den første rune, *O*, retrograd; i egennavnet mangler nominativsmærket *R*, og i *kunukr* er den første rune kommen til at ligne noget tegnet ᚠ, medens det vistnok er ᚴ, som er tilsigtet. Reversen er for øvrigt af godt præg og stempel.

Ogsaa legenden paa *m* (5) har feil, men disse tyde paa større udartning (pl. IV 118 sammen med advers nr. 5). I *Olafr* mangler her ᚠ, og i *kunukr* det sidste ᚴ.

Til de ovenfor beskrevne mynter slutte sig følgende, hvor degeneration er indtraadt. Denne degeneration viser sig tildels i adverserne, men navnlig i reverserne.

Af *adverser* haves i denne underafdeling — foruden den ovenfor som nr. 5 beskrevne — følgende to. Nr. 9 (pl. V 127): den staar i det hele nær ved nr. 1, men afviger fra denne navnlig i tegnet foran sceptret — Nr. 10 (pl. V 128) er mere udartet, men staar dog umiskjendelig i forbindelse med de foregaaende (navnlig minder den i flere henseender om nr. 6).

Af de herhen hørende *reverser* har *n* (10, med hvilken advers den er gjengiven pl. V 128) tegn, der tildels ligne runer, medens der dog ogsaa findes et latinsk *A*: den er for øvrigt stærkt udartet. End mere udartet er *o* (9: pl. V 127): nær ved denne i fabrik staar *p* (5: pl. V 126). Disse to sidste, *o* og *p*, ere igjen nær beslægtede med *O n.*

Varieteter, antal og vegt er:

		antal:	vegt:
1)	1/a (pl. IV 115)	3	gr. 0,904.
2)	2/b (pl. IV 116)	2	- 0,92.
3)	3/c	2	- 0,93. (3–4)
4)	3/l (pl. IV 117)	1	
5)	4/h (pl. V 122)	3	- 0,935.
6)	5/g (pl. V 121)	2	- 0,89.
7)	5/m (pl. IV 118)	1	- 1,2.
8)	5/p (pl. V 126)	1	- 0,8.
9)	6/f (pl. IV 120; *Schive* III 8)	2	- 0,733.
10)	7/d (pl. IV 119)	1	- 0,99.
		18	

		antal:	vegt:
	transport . .	18	
11)	8/e (*Schive* III 9) . . .	1	gr. 0,88. (11–14)
12)	8/i (pl. V 123)	2	
13)	8/j (pl. V 124; identisk med den i *Chr.a V.-selsk.s Frh.* p. anf. sted beskrevne) . .	1	
14)	8/k (pl. V 125)	1	
15)	9/o (pl. V 127)	1	- 0,81.
16)	10/n (pl. V 128) . . .	2	- 0,865.
		26	

Man ser, at udartningen maa have gaaet temmelig hurtig for sig. Varietet 8 viser nemlig advers nr. 5, der ellers er forbunden med den gode revers *g* og den noget udartede revers *m*, i forening med revers *p*, hvis legende er fuldstændig uredig. Ligesaa er i varietet 15 advers nr. 9, der i det hele er meget god, forbunden med den totalt udartede revers *o*.

Hvad *lodigheden* angaar, har kemisk prøve ikke været anvendt ved disse mynter. Strygeprøven giver et resultat, der ved varieteterne 1—14 vexler mellem 8 og 11 l., ved var. 15—16 mellem 7 og 8 l. (ved var. 13 angives i *Chr.a Vid.selsk.* paa anf. sted 11 l. eller noget bedre). *Vegten* svarer omtrent til den tidligere kjendte (*Schive* III 7—9 variere mellem gr. 1,005 og gr. 0,742; den i *Chr.a Vid.selsk.* paa anf. sted omtalte, der veier gr. 0,956, er slidt og ikke ganske fuldstændig).

Om man er berettiget til i reversens indskrift at se den regjerende konges, altsaa *Olaf Kyrres*, navn, kan være tvivlsomt. Det er den omstændighed, at dette „Olaf konge" staar paa reversen, som vækker betænkeligheder; man venter jo at finde myntherrens navn paa adversen. Man kan derfor nok tænke sig, at der ved denne indskrift ikke menes den regjerende konge, men *Olaf den hellige* som Norges skytshelgen. Saaledes findes jo *S. Edmunds* navn paa engelske mynter, og senere hen *S. Olafs* paa norske. Rigtignok er det da adversen, som har helgenens navn; men det lader sig vel forklare, at stempelskjæreren paa de foreliggende mynter har anbragt navnet paa reversen, fordi han ikke har fundet plads dertil paa adversen. Dette sidste kan imidlertid ogsaa gjøres gjældende for den antagelse, at indskriften virkelig mener den regjerende fyrste. Man kan tænke sig, at stempelskjæreren har udført adversen efter et ældre forbillede, hvor rummet allerede var saa optaget, at han der ikke fandt plads til indskriften med kongens navn, og at han derfor har anbragt dette paa reversen. Ved den store skjødesløshed, hvormed mynterne fra denne tid ere behandlede, er det ikke let herom at sige noget afgjort. Det ene kan være ligesaa muligt som det andet.

Vi have for øvrigt seet, at reverserne *o* og *p* bringe denne klasse i nøie forbindelse med klasse *O* gruppe II — mynter, om hvilke man ikke med bestemthed kan sige, hvilken regjering de tilhøre, medens det dog er sandsynligst, at de tilhøre *Haraldsønnernes*. Det samme maa da ogsaa gjælde om nærværende klasse. Figuren paa advers nr. 2 er endvidere beslægtet med den, som kjendes fra *Magnus Haraldsøns* mynter klasse *H* advers nr. 1 og fra klasse *I* advers nr. 23; ligheden er vistnok ikke af den art, at man derefter med bestemthed kan tilskrive *Haraldsønnerne* alle disse tre klasser; men sandsynligheden for, at de alle tilhøre disse brødres regjering, styrkes derved.

Klasse Q

Mynten 1/a (pl. V 129) har paa sin *advers* et overmaade raat tegnet brystbillede, der viser høire side; foran er et korsscepter anbragt: bag hovedet staa tegnene ⋈ ᔕ. Denne advers er af stor interesse ved den rune-indskrift, der er anbragt foran sceptret; her staar nemlig, læst fra hoire til venstre, ᚼᛋᛚᚼᚴ, d. e. *Aslak* — altsaa myntmesterens navn. og dette anbragt her istedenfor, som vanligt, paa reversen. *Reversens* type er et lidet. dobbeltliniet kors i en ring, omkring hvilken en uredig legende.

Med samme revers forekomme adverserne 2. 3. 4 (pl. V 130. 131. 134) forbundne; de ere høist raa baade i tegning og udforelse, og beslægtede saavel indbyrdes som med nr. 1. Meget nær beslægtet med disse er mynten 5 b (pl. V 132).

Til denne gruppe slutter sig igjen oiensynlig mynten hos *Schive* III 10, hvormed vor mynt 6/c er identisk; med denne advers er fremdeles reverserne *d*, *e* forbundne, der afvige yderst lidet fra *c* og fra hinanden indbyrdes. Adversen udviser ganske samme karakter som nr. 2—5, uagtet den er lidt mere selvstændig behandlet, og dens forbindelse med nr. 1 fremgaar deraf, at stregerne, der udgaa fra scepterstangen, tydeligvis ere en forvansket efterligning af runerne paa hin advers. — Mynten 7 f (pl. V 133) har en advers, der er beslægtet med nr. 6, medens dens revers er mere selvstændig og zirligere udført.

Varieteterne, antallet og vegten er:

1) 1/a (pl. V 129)	antal: 4	vegt:	gr. 0.86.
2) 2/a (pl. V 130)	— 1		
3) 3/a (pl. V 131)	— 2	—	- 0.855.
4) 4/a (pl. V 134)	— 1		
5) 5/b (pl. V 132)	— 2	—	- 0.9.
6) 6/c (*Schive* III 10)	— 1		
7) 6/d	— 1	—	- 0.973.
8) 6/e	— 1		
9) 7/f (pl. V 133)	— 1	—	- 1.00.
	14		

Gjennemsnitsvegten af samtlige exemplarer i disse 9 varieteter er altsaa gr. 0.917. — Hvad angaar vegtforskjellen ved de enkelte varieteter, skal bemærkes, at det tungeste exemplar af var. 1 veier gr. 0.94. og det tungeste af var. 3 gr. 1.005: denne vegtforskjel synes altsaa at være en ren tilfældighed.

Lodigheden har ved strygeproven vist sig ved var. 1 og 2: 10 l., ved var. 3. 4. 5 omkr. 9 l., ved var. 6: 10 l., ved var. 7: 9—10 l., ved var. 8: 9 l., ved var. 9: 10 l.

Hvad angaar bestemmelsen af disse mynters tid, saa har man et tilknytningspunkt. Som *Holmboe* og *Schive* i sine beskrivelser af *Stange-fundet* have bemærket, er nemlig ligheden mellem reverserne *c*, *d*, *e* og reverserne i klasse *L* meget stærkt fremtrædende: endvidere har reversen *f* i stil adskilligt tilfælles med *L m*. Det er saaledes ikke usandsynligt, at ogsaa klasse *Q* er myntet under *Haraldsønnernes* regjering.

Klasse R.

Gruppe I. Hertil høre de fra *Schive* III 1—6 kjendte mynter, af hvilke de fleste komme igjen i *Græslid-fundet*.

Mynten 1 a har samme advers som *Schive* III 1 og samme revers som III 2, hvor legenden bestaar af streger og tegn, der se ud som efterligning af angelsaksiske bogstaver. Til denne advers høre ogsaa reverserne *b* og *c*, begge af samme karakter som *a*. Af disse er *c* ikke meget forskjellig fra *Schive* III 3; legenden bestaar af de samme tegn, som i en raaere form haves paa *d*. — Mynten 2/d er fremstillet pl. V 136. Adversen er en raaere gjentagelse af nr. 1; i legenden er prikken ved det første kors udeladt. Reversen er en raaere gjentagelse af *c*. — Af mynten 3 e er adversen gjengiven pl. V 135; et staniolaftryk af *Schive* III 5 viser, at den er identisk med denne advers. Reversen er lig *Schive* III 4.

Mynten 4 f er lig *Schive* III 6, hvilken tegning er tagen efter et slidt exemplar og hverken paa advers eller revers viser legenden fuldstændig. At adversen slutter sig nær til de 3 første, sees let; revers-typen er derimod eiendommelig. — Den samme revers er desuden forbunden med adverserne 5 og 6, som ikke skille sig meget fra 4; legenden er paa 5: ⟍ o ▸◂ ⧗ ⟍ ⧗ ✕ ⧗ : nr. 6 er gjengiven pl. V 137. — Til advers 6 høre fremdeles reverserne *g* (pl. V 138) og *h* (pl. V 137), som begge ere variationer af typen *f*; den sidste, *h*, er i stil temmelig forskjellig fra de foregaaende.

Varieteterne, antallet og vegten er:

1)	1 a (*Schive* III 1 og 2)	antal: 4	vegt:	gr. 0,93.
2)	1 b	— 1		
3)	1 c	— 1		
4)	2 d (pl. V 136)	— 1	—	- 1,035.
5)	3 e pl. V 135; *Schive* III 4; 5)	— 1	—	- 0,895.
6)	4 f (*Schive* III 6)	— 14	—	- 0,899.
7)	5 f	— 5		
8)	6 f	— 6		
9)	6 g (pl. V 138)	— 1	—	- 1,09.
10)	6 h (pl. V 137)	— 3	—	- 0,953.
		37		

Lødigheden af var. 1, 3, 4, 5 viser sig ved strygeprøven omtr. 9 l.; ved var. 2 viser den sig derimod 13 l., hvilket maa bero paa en ren tilfældighed; *Schive* III 3 har vist 9½ l. — Den kemiske analyse af var. 6 har vist 5 l. 4½ g.; ved strygeprøven vise var. 6—10 omtr. 9 l.

Ved bestemmelsen af, hvilken myntherre disse mynter tilhøre, kan man være i tvivl. Hverken type, vegt eller lødighed giver i saa henseende noget fast holdepunkt. For snarere at henføre dem til *Haraldsønnerne* end til *Harald* selv, taler den omstændighed, at mynterne trods sin udartning dog indeholde elementer, der synes at vise deres forbindelse med præg, der tilhøre *Haraldsønnerne*. Saaledes har legenden paa reversen megen lighed med kl. *M d* og *e*: skriftens karakter er ganske den samme, tildels ogsaa de enkelte tegn. Nogle tegn have ogsaa lighed med bogstaverne paa reverserne kl. *F* gruppe 1; men karakteren i sin helhed gjør dog et forskjelligt indtryk. — At var. 6—10 ere en videre udartning af 1—5, er indlysende.

Gruppe II. Advers nr. 7 er gjengiven pl. V 140; den slutter sig for figurens vedkommende temmelig nær til klasse *F* advers 21, medens legenden og sceptret er anderledes. Til denne advers høre reverserne *i* (pl. V 139); *j* (pl. V 142) og *k* (pl. V 140). Af disse reverser viser navnlig *j* overordentlig lighed med klasse *T aaa*. — Mynten 8/l er fremstillet pl. V 141. Adversen minder stærkt om *Schive* II 40 og III 11; reversen om *Schive* III 11 og 12.

Varieteterne, antallet og vegten er:

	transport . . .	37		
11) 7/i (pl. V 139)	antal:	1	vegt:	gr. 0,892.
12) 7/j (pl. V 142)	—	1		
13) 7/k (pl. V 140)	—	2	—	- 0,842.
14) 8/l (pl. V 141)	—	1	—	- 0,68.
		42		

Lodigheden synes ved strygeprøven ved var. 11—13 omtrent 8 l., ved var. 14 mellem 8 og 9 l.

Ligheden mellem advers 7 og klasse *F* advers 21 tyder paa, at varieteterne 11, 12 og 13 skulde tilhøre *Haraldsønnerne*. — For bestemmelsen af var. 14 haves intet tilknytningspunkt. Naar denne mynts vegt er usædvanlig liden, kommer dette af, at exemplaret er daarligt og paa et par steder tyndslidt, en omstændighed, der taler for, at mynten er af de ældre i fundet og altsaa snarest tilhører *Harald Haardraade*.

Klasse S.

Denne klasse, der tidligere er kjendt fra *Schive* II 30—39 og *Thjore-fundet* 1 og 2, bestaar af 335 mynter, der alle paa reversen have myntmesteren *Gunnars* navn. Blandt disse er der 34 forskjellige adverser (betegnede med tallene I—XXXIV) og 25 forskjellige reverser (betegnede med bogstaverne a—z). Disse adverser og reverser ere kombinerede paa forskjellige maader, saaledes at der ialt haves 84 varieteter (betegnede med tallene 1—84).

Paa samtlige bestaar *adversens* legende kun af punkter, streger, kors og ringe. Adversens type er paa alle et mere eller mindre raat hoved, visende venstre side, med mere eller mindre af brystet og den dette bedækkende rustning synligt.

Af disse adverser er I identisk med *Schive* II 34; II er gjengiven pl. V 143; III er meget lig disse to, men har legenden: ⁖ ⧓ ⧗ ⧓ ⧗ ⧓ ⧗ ⧓ I; IV se pl. V 144. Legenden er paa V: ⁖ ⧓ ◢ ◢ ⧓ ⧗ ⧓ ⧗ ⧓ O og staar altsaa meget nær den paa VI (fremstillet pl. V 145); ogsaa figurerne paa disse to adverser ligne hinanden meget. VII se pl. V 146. VIII slutter sig nær til VII med legende: ⁖ ⧓ ⧗ ⧗ ✠ ⧗ ⧗ ⧓ O ••; IX er feilpræget, men synes i figur og legende nær beslægtet med *Schive* II 30, 31; slgn. *Thjore-fund* (*Chr.a V.selsk.s Frhdlgr.* 1876 nr. 5) nr. 1. X se pl. V 147; XI se pl. V 148; XII se pl. V 149; XIII se pl. V 150. Paa XIV er figuren af samme art som *Schive* II 38, men noget finere udført; legenden er: ⧓ ⧓ ⧓ O ⧗ ⧓ ⧗; XV se pl. V 151; XVI er lig *Schive* II 38; XVII se pl. V 152. Paa XVIII, der er nær beslægtet med XIX (der er fremstillet pl. V 153, hvor tegningen nederst tilhøire viser en kugle istedenfor en ring), haves legenden: ⁖ o ⧓ ⧗ ⧓ ⧗ ⧓ o. XX se pl. V 154. XXI, XXII, XXIII, XXIV,

XXV og XXVI, af hvilke XXV er gjengiven pl. V 155, ere indbyrdes kun forskjellige i stempler; slgn. *Schive* II 30, 31. XXVII se pl. V 156; XXVIII se pl. V 157. XXIX er nær beslægtet med XXX, som er fremstillet pl. V 158. Paa XXXI er figuren noget enklere, idet der midt under samme ikke findes to over hinanden stillede kuglebesatte buestykker, men kun et; desuden synes boilen foran panden at mangle; legenden afviger ikke meget fra den paa XXX. XXXII er nær beslægtet med XXX, kun er figuren noget raaere. XXXIII se pl. V 159. XXXIV er af samme art som *Schive* II 36 med en legende, der ligner den paa XXX.

Reversens type er det dobbelte kors, for det meste omgivet af en ring. Legenden indeholder paa alle det samme: *dette er Gunnars stempel:* men dette er udtrykt paa to maader, nemlig enten: *Gunnar eier dette stempel,* eller: *Gunnars dette stempel.* Herefter ere mynterne delte i to hovedafdelinger. Som en tredie afdeling ere de opførte, der hverken have noget *eier* eller noget genitivsmærke.

I den første afdeling (med *Gunnar eier dette stempel*) er der 22 forskjellige former af legenden. Til disse ere alle de forskjellige adverser, undtagen nr. IV, anvendte. I den anden afdeling (med *Gunnars dette stempel*) haves derimod kun ét reversstempel, men dette er forbundet med 5 forskjellige adversstempler, nemlig I, II, III, VI, XIX. I den tredie afdeling (med *Gunnar dette stempel*) er der to forskjellige former af legenden. Til disse er der anvendt 8 forskjellige adversstempler, nemlig I, II, III, IV, VI, VII, VIII, XX.

Første afdeling er igjen delt i 4 klasser efter formen af pronominet: *A) thissa; B) thisk* (kunde gjerne være slaaet sammen med *A,* da vistnok ogsaa her formen *thissa* er tilsigtet, men ved en skjødesløshed retrograd ᛆ er blevet til ᚴ; slgn. den feilskrevne form af runen *a* i *Gunnar* paa stemplet *m*); *C) this; D) thitta.* *Anden* og *tredie afdeling* har kun formen *thissa.*

Paa de fleste er legenden anbragt retrograd. Skrevet fra venstre mod høire er den kun paa varieteterne 1—19; 62; 83; 84. — Navnet *Gunnar* er paa de fleste skrevet ᚴᚢᚿᛆᚱ. Men der forekommer ogsaa to andre skrivemaader, der vise at vokalen i første stavelse har staaet midt mellem *u* og *o*: ᚴᚭᚿᛆᚱ paa varieteterne 70—74 og, hvad der særlig fortjener at bemærkes, ᚴᚭᚢᚿᛆᚱ paa varieteterne 40—43. — To andre former skyldes utvivlsomt kun skjødesløshed og tilsigte vistnok begge ᚴᚢᚿᛆᚱ, nemlig ᚴᚢᚿᛁᚱ paa varietet 51 og ᚴᚿᛆᚱ paa varieteterne 16—19.

Som man allerede af det foregaaende har seet, har pronominet forskjellige former, nemlig:

thissa paa varieteterne 1—43 (hvoraf var. 39 har *thsa* for *thissa*) og 70—84;
thisk paa varieteterne 44—51;
this paa varieteterne 52—61;
thitta paa varieteterne 62—69.

Med hensyn til runernes form mærkes følgende. For *s* er overalt anvendt runetegnet ᛌ, undtagen paa varieteterne 75—82, hvor i *thissa* er anvendt ᛋ (retrograd og med noget eiendommelig form: se pl. VI 177; reversstemplet er overalt det samme; at formen ᛋ er anvendt for *s* i *thissa* viser, at ⁝ bør opfattes som et tegn, der skiller mellem ordene, og ikke som et mislykket ᛌ).

I følgende tilfælde vende stregerne paa runetegnene til feil side:

Paa reversstemplet *s* (pl. VI 172)	ᚴ,	uagtet legenden er retrograd;
— *i* (pl. VI 165) og *s*	ᚢ,	— — —
— *s*	ᚿ,	— — —

paa reversstemplet *s* (pl. VI 172) ᚱ, uagtet legenden er retrograd;
— *t* (pl. VI 166) ⫤, — — —
— *l* ᛏ, — — —

Andre eiendommeligheder i runetegnenes form ere:

For retrograd ⊣ i *Gunnar* staar ᛏ paa reversstemplet *t*;
— ⊣ i *Gunnar* - ᛁ — *s*;
— ⊣ i *Gunnar* - ᛘ — *m* (pl. VI 167);
— ⊣ i *a* - ᛏ — *l*;
— ᛏ i *mot* - ⊢ — *k* (*Schive* II 30) og *l*;
— ⊣ i *thissa* - ᛅ — *h* (pl. VI 164);
— ⊣ i *thissa* - ᛘ — *g* (pl. VI 171), *r* (*Schive* II 33) og *s*.

Legenden begynder hyppigst med et kors; dette er tilfældet paa 16 forskjellige stempler, nemlig: 1) i formen ✠ paa stemplerne *d*, *g*, *m*, *n*, *o*, *p*, *q*, *r*, *s*, *t*, *w*, *x* og *y*; 2) i formen + paa stemplet *e*; 3) i formen ⊦ paa *h* og maaske paa *f*. Paa de øvrige reversstempler begynder legenden med: 4) •⁑• paa *i*, *k* og *l*; med: 5) ⁚⁑ paa *u*; med: 6) ⁑ paa *v*; med: 7) ⁖ paa *b*, *c* og *z*. Kun paa stemplet *a* er der intet tegn ved legendens begyndelse.

Verbet *a* er som oftest skilt fra subjektet *Gunnar* og objektet *mot* ved punkter. Kun paa 4 forskjellige stempler, nemlig *a*, *c*, *e*, *v* findes der intet skilletegn, hverken foran eller efter *a*. Det hyppigste skilletegn er to punkter, :, paa hver side: dette findes paa 12 forskjellige stempler, nemlig *d*, *f*, *g*, *i*, *k*, *l*, *m*, *o*, *q*, *s*, *t*. og *u*. Paa 3 forskjellige stempler, nemlig *b*, *p* og *w*, er der kun et punkt paa hver side; *h* har, som det synes, blot et punkt *foran* runen. Stemplerne *n* (pl. VI 168) og *r* (*Schive* II 33) have punkterne ordnede paa en mere eiendommelig maade.

Mellem objektet *mot* og dets pronomen er der som oftest intet skilletegn. Dog har stemplet *g* : mellem *mot* og pronominet: *h* og *w* have •; *o* har :; *u* har ⁖.

Alle disse skilletegn findes, som man af det foregaaende ser, kun paa første afdelings mynter (med *Gunnar eier dette stempel*). Paa anden afdelings mynter (med *Gunnars dette stempel*) findes ingen skilletegn. Paa tredie afdelings mynter, der hverken have verbet *eier* eller genitivsmærket, er tegnet ⁝ anbragt mellem *Gunnar* og *mot* paa stemplet *y*; stemplet *z* har intet tegn mellem *Gunnar* og *mot*, men betegner ᚱ som slutningsbogstav i ordet *Gunnar* ved dermed at forbinde ⁝. Man sammenligne hermed den maade, hvorpaa runen *a* i *thitta* paa stemplet *w* er betegnet som legendens slutning.

Paa en del stempler er rummet udfyldt ved forskjellige tegn, nemlig: *A*) ved *i legendens ende* at anbringe 1) ≻: paa *f* og *g*; 2) • paa *h*; 3) ⁑ paa *q*, *r* og *s*; *B*) ved *i legendens begyndelse* at anbringe ⁑ paa *r*; *C*) ved *mellem de to sidste runer* at anbringe et punkt paa *p*.

Af de 34 adverser forekommer:

I forbunden med 9 reverser: *b* nr. 2; *c* nr. 10; *d* nr. 13; *i* nr. 24; *p* nr. 40; *t* nr. 52; *x* nr. 70; *y* nr. 75; *z* nr. 83.
II — - 4 — *b* 3; *t* 53; *x* 71; *y* 76.
III — - 5 — *c* 11; *p* 41; *x* 72; *y* 77; *z* 84.
IV — - 1 revers: *y* 78.
V — - 3 reverser: *b* 4; *e* 16; *i* 25.
VI — - 4 — *b* 5; *d* 14; *x* 73; *y* 79.
VII — - 8 — *a* 1; *b* 6; *c* 12; *d* 15; *i* 26; *p* 42; *t* 54; *y* 80.

VIII	forbunden	med	2	reverser:	*t* 55; *y* 81.
IX	—	-	1	revers:	*t* 56.
X	—	-	2	reverser:	*e* 17; *v* 63.
XI	—	-	2	—	*e* 18; *v* 64.
XII	—	-	1	revers:	*u* 62.
XIII	—	-	1	—	*e* 19.
XIV	—	-	1	—	*v* 65.
XV	—	-	1	—	*b* 7.
XVI	—	-	4	reverser:	*b* 8; *h* 22; *v* 66; *w* 68.
XVII	—	-	3	—	*h* 23; *v* 67; *w* 69.
XVIII	—	-	1	revers:	*b* 9.
XIX	—	-	3	reverser:	*i* 27; *t* 57; *x* 74.
XX	—	-	3	—	*i* 28; *t* 58; *y* 82.
XXI	—	-	4	—	*i* 29; *q* 44; *s* 51; *t* 59.
XXII	—	-	6	—	*i* 30; *m* 34; *p* 43; *q* 45; *r* 49; *t* 60.
XXIII	—	-	1	revers:	*l* 33.
XXIV	—	-	2	reverser:	*q* 46; *r* 50.
XXV	—	-	2	—	*i* 31; *t* 61.
XXVI	—	-	1	revers:	*k* 32.
XXVII	—	-	2	reverser:	*m* 35; *q* 47.
XXVIII	—	-	1	revers:	*m* 36.
XXIX	—	-	1	—	*g* 21.
XXX	—	-	1	—	*f* 20.
XXXI	—	-	1	—	*o* 39.
XXXII	—	-	1	—	*n* 37.
XXXIII	—	-	1	—	*n* 38.
XXXIV	—	-	1	—	*q* 48.

I den følgende fortegnelse, der tillige giver antal og vegt, ere mynterne ordnede efter reverslegendens forskjellige former.

I. Gunnar eier dette stempel.

A. Af pronominet formen ***thissa.***

a. Fra venstre til høire.

a. ᚴᚢᚿᛆᚱᛆᛘᚮᛐᚦᛁᛌᛆ (pl. VI 160).

1. Advers VII . . . . antal: 2 vegt: gr. 0,897.

b. ⁖ᚴᚢᚿᛆᚱ·ᛆ·ᛘᚮᛐᚦᛁᛌᛆ (er identisk med *Schive* II 38, men har ring om korset, som dog paa flere exemplarer er overmaade svag).

2.	Advers	I	—	5	
3.	—	II	—	4	
4.	—	V	—	4	— - 0,897.
5.	—	VI	—	10	
6.	—	VII	—	5	
				30	

	transport . .		30	
7. Advers XV	antal:	1		vegt: gr. 0,897.
8. — XVI	—	8		
9. — XVIII	—	1		

c. ∴ ᚴᚢᚿᛅᚱᛅᛘᚮᛐᚦᛁ•ᛅ

10. Advers I	—	2	
11. — III	—	1	— - 0,87.
12. — VII	—	5	

d. ✠ ᚴᚢᚿᛅᚱ:ᛅ:ᛘᚮᛐᚦᛁ•ᛅ (pl. VI 161; paa enkelte exemplarer svage spor af ring om korset).

13. Advers I	—	1	
14. — VI	—	2	
15. — VII	—	6	

e. + ᚴᚿᛅᚱᛅᛘᚮᛐᚦᛁ•ᛅ (pl VI 162).

16. Advers V	—	1	— - 0,863.
17. — X	—	1	
18. — XI	—	1	
19. — XIII	—	3	

β. Retrograd.

f. ✠ (?✠) ᚴᚢᚿᛅᚱ:ᛅ:ᛘᚮᛐᚦᛁ•ᛅ:ᚷ (pl. VI 163).

20. Advers XXX	—	2	

g. ✠ ᚴᚢᚿᛅᚱ:ᛅ:ᛘᚮᛐ:ᚦᛁ•ᛅ:ᚷ

21. Advers XXIX	—	3	

h. ✠ ᚴᚢᚿᛅᚱ•ᛅ ᛘᚮᛐ•ᚦᛁ•ᛆ• (pl. VI 164; retrograd med feil, se s. 46; desuden er kvisten paa ᚿ meget svag).

22. Advers XVI	—	6	
23. — XVII	—	9	

i. •✠• ᚴᚢᚿᛅᚱ:ᛅ:ᛘᚮᛐᚦᛁ•ᛅ (pl. VI 165: retrograd med feil, se s. 45; mangler ring om korset).

24. Advers I	—	3	— - 0,906.
25. — V	—	8	
26. VII	—	5	
27. XIX	—	1	
28. — XX	—	5	
29. — XXI	—	4	
30. - XXII	—	12	
31. — XXV	—	1	

k. •✠• ᚴᚢᚿᛅᚱ:ᛅ:ᛘᚮᛅᚦᛁ•ᛅ (*Schive* II 30: retrograd med feil, se s. 46: mangler ring om korset).

32. Advers XXVI	—	2	— - 0,897

l. •✠• ᚴᚢᚿᛐᚱ:ᛐ:ᛘᚮᛐᚦᛁ•ᛅ (pl. VI 166: retrograd med feil, se s. 46; mangler ring om korset).

33. Advers XXIII	—	1	
		125	

transport . . 125

m. ✠ᚴᚢᚿᛅᚱ:ᛁ:ᛘᛅᛏ:ᚦᛁᛋ (pl. VI 167: retrograd med feil, se s. 46).

34. Advers XXII . . . . antal: 3
35. — XXVII . . . . — 1
36. — XXVIII . . . . — 6

n. ✠ᚴᚢᚿᛅᚱ··ᛁ:ᛘᛅᚴᚦᛁᛋ (pl. VI 168).

37. Advers XXXII . . . . — 6
38. — XXXIII . . . . — 1

o. ✠ᚴᚢᚿᛅᚱ:ᛁ:ᛘᛅᛁ ᚦᛋ (pl. VI 169). } vegt: gr. 0,897.

39. Advers XXXI . . . . — 4

p. ✠ᚴᛅᚢᚿᛅᚱ·ᛁ·ᛘᛅᛏᚦᛁᛋ (pl. VI 170[1]).

40. Advers I . . . . — 3
41. — III . . . . — 1
42. — VII . . . . — 2
43. — XXII . . . . — 1

B. *Af pronominet formen* ***thisk*** (om formen se s. 45; alle legender ere *retrograde*).

q. ✠ᚴᚢᚿᛅᚱ:ᛁ:ᛘᛅᛏᚦᛁᛋᚴ (pl. VI 171).

44. Advers XXI . . . . — 6
45. — XXII . . . . — 11
46. — XXIV . . . . — 1
47. — XXVII . . . . — 1
48. — XXXIV . . . . — 7

r. ✠:ᚴᚢᚿᛅᚱ·:ᛁ:ᛘᛅᛏᚦᛁᛋᚴ: (identisk med *Schive* II 33, hvor legenden paa grund af exemplarets utydelighed er urigtig læst). } — - 0,905.

49. Advers XXII . . . . — 1
50. — XXIV . . . . — 5

s. ✠ᚴᚢᚿᛁᚱ:ᛁ:ᛘᛅᛏᚦᛁᛋᚴ: (pl. VI 172; retrograd med feil, se s. 45 og 46.

51. Advers XXI . . . . — 5

C. *Af pronominet formen* ***this*** (én legende, *retrograd*).

t. ✠ᚴᚢᚿᛅᚱ:ᛁ:ᛘᛁᛏ ᚦᛁᛋ (pl. VI 173; mangler ring om korset).

52. Advers I . . . . — 5
53. — II . . . . — 1
54. — VII . . . . — 4 } — - 0,907.
55. — VIII . . . . — 1
56. — IX . . . . — 1

202

[1] Den lakune, som tegningen viser, lader sig med sikkerhed udfylde ved hjælp af de forskjellige exemplarer.

		transport . .		202	
57.	Advers	XIX	antal:	1	
58.	—	XX	—	3	
59.	—	XXI	—	21	vegt: gr. 0,907.
60.	—	XXII	—	13	
61.	—	XXV	—	7	

D. *Af pronominet formen* ***thitta***.

α. Fra venstre mod høire.

u. ⁚⧗ᚴᚢᚿᛆᚱ⁚ᛆ⁚(ᛘᛂᛏ)⁖ᚦᛁᛏᛆ (pl. VI 174).

62.	Advers	XII	—	1	

β. Retrograd.

v. ⧗ᚴᚢᚿᛆᚱᛆᛘᛏᚦᛁᛏᛆ (pl. VI 175).

63.	Advers	X	—	7	
64.	—	XI	—	7	
65.	—	XIV	—	1	— - 0,884.
66.	—	XVI	—	3	
67.	—	XVII	—	10	

w. ✠ᚴᚢᚿᛆᚱ·ᛆ·ᛘᛂᛏ·ᚦᛁᛏᛂ.

68.	Advers	XVI	—	2	
69.	—	XVII	—	1	

II. Gunnars stempel dette.

(én legende, *retrograd*).

x. ✠ᚴᛂᚿᛆᚱ·ᛘᛂᛏᚦᛁ·ᛆ (pl. VI 176).

70.	Advers	I	—	5	
71.	—	II	—	2	
72.	—	III	—	1	— - 0,87
73.	—	VI	—	9	
74.	—	XIX	—	1	

III. Gunnar stempel dette.

α. Retrograd.

y. ✠ᚴᚢᚿᛆᚱ⁚ᛘᛂᛏᚦᛁᛋᛆ (pl. VI 177; om tegnet for runen *s* se s. 45).

75.	Advers	I	—	18	
76.	—	II	—	1	
77.	—	III	—	1	
78.	—	IV	—	1	
79.	—	VI	—	2	— - 0,9.
80.	—	VII	—	3	
81.	—	VIII	—	2	
82.	—	XX	—	3	
				328	

z Fra venstre mod høire.

transport . . 328

z ⁖ ᚴᚢᚾᛁ᛫ᚱᛘᚬᛏᚦᛁᚾ (pl. VI 178).

83. Advers	I	—	3	vegt: gr. 0,865.
84. —	III	—	2	
			333	

Lødigheden har ved den kemiske analyse vist sig at være: ved var. 5: 3 l. 11½ g.; ved var. 59 og 75: 5 l. 4½ g.; ved et fragment med advers V samt ved et ikke nærmere bestemmeligt fragment: 5 l. 4½ g.; ved et fragment med advers I eller II: 6 l. 9¾ g. Man tør vel antage, at gehalten af 5 l. 4½ g., der hyppigst er kommen ud, har været den oprindelige. (Ved strygeprøven varierer resultatet mellem 7 og 10 l.)

At klassen er beslægtet med flere andre klasser i fundet, sees let. Adverserne danne en sammenhængende række, der i sin helhed giver en høist udartet type, men hvor dog forskjellen mellem de mere og mindre udartede former er betydelig. I adverserne XXIX—XXXIV have vi de fuldstændigste former, i I—XIX de simpleste, medens XX—XXVIII danne overgangen. De første af disse (XXIX ff.) lade sig nærmest sammenligne med *O* var. 18 og 19 samt 35—50, endvidere med *H* var. 1—4; former, der ere beslægtede, findes ogsaa *U* var. 1 og 2. De end raaere former af adversen (I—XIX) kunne sammenlignes med *Y* var. 21—26 og 32. Reversernes karakter er i det hele den samme som i kl. *P*. Efter den lighed, som findes med klasserne *H* og *O*, skulde man snarest antage, at nærværende klasse tilhører *Haraldsønnerne*. Hvad mynternes hele habitus angaar, er der dog intet i veien for, at de kunne være af *Harald Haardraades* daarlige penninge, og hvad der, trods de nævnte tilknytningspunkter, taler for at henføre dem til hans regjering, er den omstændighed, at en del af dem ere dygtig slidte og altsaa maa have kurseret en stund før fundets nedlæggelse.

Klasse T.

Gruppe I. Typen i den os bekjendte oprindeligste form fremstilles af mynten 1/a (pl. VI 179).

Advers. Brystbillede, der viser venstre side; rund hjelm; rigt udstyret kaabe eller kappe. Med begge fremstrakte hænder holder figuren foran sig med sprigende fingre et zirligt scepter med 3 kugler, over hvilke igjen en lilie; uredig omskrift. — *Revers.* Det vanlige dobbeltstregede kors indenfor en ring; uredig omskrift.

Figuren paa adversen er tegnet bedre end sædvanlig og er med hensyn til drapperi, hjelm og scepter ikke saa lidet eiendommelig. Legenden er allerede udartet til fuldstændig meningsløshed, medens ligheden med bogstaver i det hele er overholdt; at slutningen indeholder reminiscents af NOI, NO, NORI eller lignende, er muligt. — Reversens legende er ligeledes meningsløs, med bibehold af enkelte bogstaver.

Forfølge vi for det første *adversens* udvikling, er nr. 2 i det hele nr. 1 meget lig; men denne mynt er betydelig mere raat udført; hjelmen er bleven høiere og forsynet med vertikale striber, og dens bøile længre; ringen over skulderen har faaet formen af en

bue: indskriften indeholder samme elementer som den paa nr. 1. — Yderligere simplificeret er nr. 3: draperiet er tarveligere og mere antydningsvis behandlet: ringen eller buen over skulderen er ganske forsvunden: hjelmen er igjen lavere, omtrent som paa nr. 1. men med striber: sceptret er blevet det almindelige liliescepter. som fra nu af, paa én undtagelse nær, stadig beholdes i denne klasse; indskriften er i det hele den samme som paa 1 og 2. men ender her med ⵅ⁄ⵅ O •

Paa nr. 4 (pl. VI 180). som i draperi og scepter ligner nr. 3. er hjelmen atter høiere. som paa nr. 2: indskriften er nær beslægtet med de foregaaende. Her er bag figuren tilføiet et Andreas-kors: ⁄ For øvrigt har adversen den særegenhed. som kun findes paa denne varietet, at legenden ved en indre ring er afgrændset fra feltet. — Nr. 5 er af grovere stempel: hjelmen er lavere. og oversiden af dens bøile slutter ikke ind til hjelmkanten: i legende er den kun ubetydelig forskjellig fra nr. 4. — Nr. 6 staar i fabrik. som ogsaa med hensyn til hjelmens form nærmere ved nr. 4: hjelmbøilen er. som paa nr. 5. aaben oventil: profilen har faaet et barbarisk sving. som er karakteristisk for alle de øvrige mynter af denne klasse: indskriften er med ubetydelig afændring den samme som paa nr. 4. De samme egenheder fremtræde end stærkere ved nr. 7 (pl. VI 182). hvor indskriften ogsaa. skjønt nær beslægtet med den paa nr. 4. er mere udartet. Ved denne advers har stemplet saaledes fjernet sig temmelig langt fra nr. 1. — Disse fire adverser (4. 5. 6 og 7) holdes for øvrigt sammen til én afdeling derved, at de have ⁄ bag figuren. hvilket tegn ellers ikke forekommer.

Af de til gruppen hørende *reverser* giver *a* (1: 6: pl. VI 179) typen i sin fuldstændigste form. der for øvrigt ikke er særdeles eiendommelig: heraf ere *b* (2) og b^1 (3) kun andre stempler. Legenden er: paa *c* (1: 3): [illegible]: paa *d* (3: 4: 5: 6): [illegible]: fra denne legende afvige legenderne paa *e* (4: 7) og *f* (6) kun lidet: reversen *g* (4) er gjengiven pl. VI 180: *h* (4: 7) pl. VI 182: legenden er paa *i* (7): [illegible] Ingen af disse reverser forekommer i de andre grupper.

Gruppe II. Med *advers* nr. 8 begynder en ny gruppe. Figuren (pl. VI 181) er yderligere barbariseret, men dog nær beslægtet med de sidste i gruppe I: eiendommeligst er det, at der under armen er tilføiet en ox (se *Schive* s. 28: bemærkningen til III 35). der for øvrigt paa det tegnede exemplar ikke træder ret tydelig frem. Legenden er en udartning af den form. som kjendes fra foregaaende gruppe. men har optaget i sig ✠. hvilket fra nu af stadig findes (dog paa den stærkt udartede advers nr. 41 kun antydningsvis).

Til nr. 8 slutter sig temmelig nær nr. 9. som dog i det hele er grovere udført: legenden er: [illegible] Nr. 10 staar i fabrik nærmere ved nr. 8. legende: [illegible] Nr. 11 er identisk med *Schive* III 35: legenden er: [illegible] Nr. 12. 13 og 14 afvige kun lidet indbyrdes og fra nr. 11. Paa nr. 15. 16 og 17. der alle ere af mat præg. synes indskriften at bestaa af samme tegn som paa nr. 10. Legenden er paa nr. 18: [illegible]: paa nr. 19: [illegible] Tegningen af figurerne er paa alle disse varieteter temmelig ensartet.

Nr. 20 slutter sig med hensyn til billedet temmelig nær til nr. 8. men indleder paa en maade en ny underafdeling ved sin indskrift og ved oxens form. Indskriften er nemlig noget udvidet. idet den bestaar af tegnene [illegible]. og oxen har faaet en anden form. idet bladet vender opad. Nr. 21 og 22 afvige ellers kun lidet indbyrdes og fra 20. men oxen er bleven til en dobbeltøx eller hammer: [illegible] Nr. 23 har samme oxform og er i det hele meget lig 21 og 22. men har den egenhed. at paa billedet er figurens øre antydet — noget som kun findes paa denne advers og maaske paa nr. 24. som er lidt

utydelig, men kun synes at være et andet stempel af 23. Nr. 23 er ellers identisk med *Schive* III 34; naar øxens form synes forskjellig, kommer dette kun deraf, at blanketten til den mynt, *Schive* har gjengivet, ikke har ligget lige under stemplet; derved er det underste blad paa øxen forsvundet. Nr. 25 og 26, indbyrdes kun lidet forskjellige, staa nær ved 20, 21, 22, medens øxen har samme form som paa 23 og 24, men er vendt til den anden side.

Nr. 27 slutter sig igjen nærmere til nr. 19, men fra nu af bliver udartningen større, idet indskriften gjøres mere enkel, og billedet udføres tarveligere. Nr. 27 har indskriften: o⟍I✠I⟍I)I•, og af øxen er kun tilbage skaftet i form af en streg med en kugle paa høire ende. Paa nr. 28, med indskriften: ooI✠I⟍I)I•, er dette skaft vendt til den anden side. Nr. 29 har indskrift: o⌣⋈✠I⟍I•)I og ⋈ istedenfor øxen. En lignende streg findes paa nr. 30, som dog er dygtig raat udført, og hvor indskriften har den meget simplificerede form: o ⋈✠⋈I⋈

End tarveligere varieteter ere nr. 31, 32, 33. Her findes intet spor af øxen, men med hensyn til fabrik blive disse adverser at betragte som en direkte fortsættelse af nr. 30. Billedet er af samme tegning, og indskriften paa 31 og 32 er kun varieteter af den paa 30. Nr. 33 er fremstillet pl. VI 183. Figur og scepter er her yderst raat udført, og den karakteristiske eiendommelighed, de sprigende fingre, meget ufuldkomment gjengiven.

Nr. 34 (pl. VI 184) staar i udførelse nærmest ved nr. 26; men øxen er forsvunden. Dette er vistnok, som nævnt, ogsaa tilfældet med nr. 31, 32, 33; men nr. 34 er i det hele mindre raat udført end disse og maa efter sin karakter betragtes som en simplificeret udvikling af nr. 26.

Oxen mangler ogsaa paa nr. 35 ff. Disse ere samtlige af ikke lidet raaere udførelse end nr. 34; men paa grund af de elementer, som findes i indskriften, synes de dog at staa i forbindelse med nr. 34. Indskriften paa nr. 35 er: o)I⟍I✠I‾I)I•, hvormed den noget enklere indskrift paa nr. 36 er beslægtet: o I⟍I ✠I)I⋈); paa nr. 37 og 38, som indbyrdes kun ere forskjellige i stempler, er den: o⋈✠I⟍I)I•

Nr. 39 (pl. VI 186) slutter sig igjen nærmere til nr. 34. Den er dog af grovere udførelse, figurens arme ere stærkt afstumpede, og indskriften simplificeret; den er lig *Schive* III 33, som er tegnet efter et daarligt exemplar. Af denne advers er nr. 40 (pl. VI 187) egentlig kun et andet, men daarligere udført stempel. Til nr. 40 slutter sig som videre forvanskning nr. 41 (pl. VI 188), der med hensyn baade til billede og legende er stærkt udartet.

Sammenligner man nu nr. 33 og 41 med nr. 1, er det paafaldende, til hvilken grad denne klasses type er udartet.

Denne gruppes *reverser* ere for største delen uden videre interesse; de udarte efterhaanden stærkt, medens dog slægtskabet mellem de bedre af dem og gruppe I er tydeligt. Saaledes er reversen *j* (13: 21; 22) kun et andet stempel af *i*. Ikke meget forskjellig er legenden paa *j*[1] (25: 26): ✠I ⊏o()III(I⟍I. De samme tegn komme med liden indbyrdes forskjel igjen i legenderne paa *k* (8: 26), *l* (8), *m* (22), *n* (22), *o* (20: 21; 25; 26), *p* (21: 25), *q* (25), *q*[1] (8), *q*[2] (26), *r* (8: 26; 34: pl. VI 184), *s* (10), *t* (8; 10) og *u* (8; 10). Paa *v* (22; 23) og *x* (25), der indbyrdes kun ere forskjellige stempler, er legenden: ✠I⟋I)IIIOoII⊏II, altsaa de samme tegn i noget anden orden; lidet forskjellig herfra er *y* (22; 23; 24; lig *Schive* III 34); i legenden paa *z* (8: 9: 10: 18; 19) have tegnene atter en lidt forskjellig orden: ✠I⟍I ⊏IIIo()IIDI Legenden paa *æ* (26) er: ✠II⟍III o()III(I⟍I; herfra afviger *ø* (25) kun lidet. Revers *aa* (39) er lig *Schive* III 33. Reverserne *bb* (10), *cc* (9; 14; 16; 17), *dd* (31; 33), *ee* (11: 12: 27: 28; 32; 38), *ff* (11: 12) og *gg* (12) ere kun forskjellige i stempel med legende: ✠III IIIoOII III (paa de 3 sidste er der ingen ring om kor-

set): lignende er *hh* (10: 19); *ii* (11) er lig *Schive* III 35. Legenden er paa *ii*¹ (11: 27): [illegible]. Paa *jj* (29: 32: 36), *kk* (31; 36; 37), *ll* (35), *mm* (34), *nn* (11: 28; 29), *oo* (33; 36), *pp* (30; 31) og *qq* (33: uden ring om korset) afvige legenderne kun lidet fra hverandre: *ll* er fremstillet pl. VI 185. Enklere er legenden paa *rr* (30: 32: 36): [illegible], hvorfra *ss* (31) ikke er meget forskjellig. Legenden er paa *tt* (11: 12): [illegible]; paa *uu* (12): [illegible]; paa *vv* (30: 31): [illegible]; paa *xx* (33): [illegible]; paa *yy* (31: 37: uden ring om korset): [illegible]; paa *zz* (30: 36) omtrent ligedan.

Reverserne *ææ* (15), *øø* (36) og *aaa* (10) ere for utydelige, til at legenden kan dechifreres.

Af ganske anden karakter er legenden paa følgende tre reverser. Af disse er *bbb* (40) fremstillet pl. VI 187: nær beslægtet er legenden paa *ccc* (41), der dog er meget raaere udført: den lyder: [illegible] Disse to legender have megen lighed med klasse *R j*. Reversen *ddd* (41: pl. VI 188) er meget nær beslægtet med *R k*.

Denne gruppe spalter sig saaledes i flere underafdelinger:

a mynterne med advers 8—26: deres fælles kjendemærke er oxen, hvis tegning og form efterhaanden udarter, indtil den i

b mynterne med adverserne 27, 28, 29, 30 først svinder ind til en streg, og derpaa tabes ganske i adverserne 31, 32, 33, hvor udartningen naar sit høidepunkt.

c Mynterne med adverserne 34—39. Denne afdeling staar som parallel med *b* og som fortsættelse af *a*. Typeformen af advers 26 synes nemlig — med fuldstændig bortkastelse af oxen, men for øvrigt temmelig direkte — overført paa 34, ligesom reversen *r* findes ved begge disse adverser; 35—39 ere saa igjen en fortsættelse af 34.

d) Mynterne med adverserne 40 og 41. Adverserne ere en direkte fortsættelse af 39 og vise den videstgaaende udartning i en anden retning end *b*, medens disse mynter ved sine reverser *bbb*, *ccc* og *ddd* danne en egen underafdeling.

Gruppe III med mynten 42 *eee* (pl. VI 189). Adverstypen har i det hele samme karakter som adverserne i foregaaende gruppe; ogsaa oxen findes, dog i noget eiendommelig form; men sceptret er ombyttet med en krumstav (hvorom se ovfr. klasse *O* s. 38). Reversen er mindre eiendommelig.

Varieteterne, antallet og vegten er:

	antal:	vegt:		antal:	vegt:
1) 1/a (pl. VI 179)	1	gr. 0,885.	transport	19	
2) 1	2		13) 6/d	1	gr. 0,906.
3) 2/b	1	- 0,925.	14) 6/f	1	
4) 3/b¹	3		15) 7/c	1	
5) 3/c	1		16) 7/k (pl. VI 182)	1	
6) 3/d	1		17) 7/	1	
7) 4/d	1	- 0,906.	18) 8/q¹ (pl. VI 181)	1	- 0,93.
8) 4/e	1		19) 8/r	8	
9) 4/h	1		20) 8/k	2	
10) 4/g (pl. VI 180)	1		21) 8/l	2	
11) 5/d	1		22) 8/t	1	
12) 6/a	2		23) 8/u	1	
	19			39	

		antal:	vegt:
	transport	39	
24)	8/z	1	
25)	9/z	1	
26)	9/cc	1	
27)	10/s	1	
28)	10/t	1	
29)	10/u	1	gr. 0,93.
30)	10/z	1	
31)	10/bb	3	
32)	10/hh	1	
33)	10/aaa	1	
34)	11/ee	7	
35)	11/ff	2	
36)	11/i (*Schive* III 35)	12	
36a)	11/n¹	2	
37)	11/nn	6	
38)	11/tt	2	
39)	12/ee	14	
40)	12/ff	1	
41)	12/gg	2	
42)	12/tt	2	- 0,938.
43)	12/uu	1	
44)	13/j	1	
45)	14/cc	13	
46)	15/ææ	1	
47)	16/cc	1	
48)	17/cc	2	
49)	18/z	5	
50)	19/z	1	
51)	19/hh	3	
52)	20/o	1	
53)	21/o	1	
54)	21/p	1	
55)	21/j	2	
56)	22/m	1	
57)	22/n	1	
58)	22/j	2	
59)	22/v	1	- 0,9.
59a)	22/y (*Schive* III 34)	1	
60)	23/v	1	
61)	23/x	1	
62)	23/y	1	
63)	24/y	1	
64)	25/o	4	
		148	

		antal:	vegt:
	transport	148	
65)	25/p	2	
66)	25/q	3	
67)	25/j¹	2	- 0,9.
68)	25/o	1	
69)	26/o	4	
70)	26/q²	3	
71)	26/r	6	
72)	26/j¹	1	gr. 0,905.
73)	26/k	3	
74)	26/æ	1	
75)	27/ee	7	
76)	27/ii¹	3	
77)	28/ee	3	
78)	28/nn	11	
79)	29/jj	8	
80)	29/nn	14	- 0,916.
81)	30/pp	2	
82)	30/rr	2	
83)	30/vv	7	
84)	30/zz	17	
85)	31/dd	10	
86)	31/kk	1	
87)	31/pp	7	
88)	31/ss	1	
89)	31/vv	2	- 0,87.
90)	31/yy	1	
91)	32/ee	2	
92)	32/jj	5	
93)	32/rr	1	
94)	33/dd (pl. VI 183)	16	
95)	33/oo	3	- 0,91.
96)	33/qq	10	
97)	33/xx	21	- 0,916.
98)	34/r (pl. VI 184)	3	
99)	34/mm	1	
100)	35/ll (pl. VI 185)	4	
101)	36/jj	1	
102)	36/kk	1	- 0,874.
103)	36/oo	1	
104)	36/rr	3	
105)	36/zz	4	
106)	36/øø	1	
107)	37/kk	4	
		351	

	antal:	vegt:
transport . .	351	
108) 37/yy	12	gr. 0,874.
109) 38/ee	6	
110) 39/aa (pl. VI 186; *Schive* III 33)	2	
	371	

	antal:	vegt:
transport . .	371	
111) 40/bbb (pl. VI 187) . .	1	gr. 0,89.
112) 41/ccc	1	- 0,87.
113) 41/ddd (pl. VI 188) . .	1	- 0,835.
114) 42/eee (pl. VI 189) . .	1	- 0,87.
	375	

Som exempler paa, hvor skjødesløs udmyntningen med hensyn til vegten har været, kan anføres, at denne varierer

inden var. 2 fra gr. 1,02 til gr. 0,78
- - 4 - - 0,94 - - 0,91
- - 7 - - 1,19 - - 0,85
- - 19 - - 1,01 - - 0,72
- - 39 - - 1,07 - - 0,82

inden var. 85 fra gr. 1,00 til gr. 0,76
- - 92 - - 0,98 - - 0,79
- - 97 - - 1,05 - - 0,76
- - 108 - - 1,09 - - 0,8.

Ved veiningen er her kun taget hensyn til exemplarer af nogenlunde ligelig konservation.

Lodigheden har ved gruppe I ikke været kemisk undersøgt; efter strygeprøven synes de forskjellige varieteter fra 10- til 12lødige. Ved gruppe II har den kemiske analyse givet følgende resultater:

var. 21: 7 l. 9¼ g.
- 37: 6 l. 7¼ g.
- 39: 7 l. 9¼ g.
- 45: 6 l. 13¾ g.

var. 47, 80 og 84: 5 l. 4½ g.
- 85: 3 l. 11½ g.
- 97: 7 l. 12 ½ g.

Strygeprøven har været anvendt ved en hel del varieteter af anden gruppe og givet forskjellige resultater, tildels forskjellige ved exemplarer af samme varietet. Dog ser det nogenlunde sikkert ud, som denne gruppes mynter med hensyn til gehalten falder i to afdelinger: *a* med var. 18—74 og *b* med 75—113; ved *a* viser strygeprøven i det hele 9—11 l., ved *b* 7—8 l. Dette vilde korrespondere med den kemiske analyses resultater, hvis ikke denne ved var. 97 viste en saa høi gehalt som 7—8 l. Dette er paafaldende, da denne varietet efter sin hele habitus staar i nærmeste forbindelse med de øvrige mynter i afdeling *b*; strygeprøven, der er anvendt paa flere exemplarer, viser her ogsaa kun 8 l. Man maa derfor vistnok antage, at hint resultat af den kemiske prøve beror paa en tilfældighed, idet ved skjødesløshed i udmyntningen enkelte mynter ere blevne bedre end andre (slgn. s. 11 noten). — Gruppe III (var. 114) synes ved strygeprøven 8lødig.

Efter dette skulde den hele klasse ifølge gehalten falde i to afdelinger: en bedre, omfattende varieteterne 1—74, og en slettere med var. 75—114. Nedgangen vilde da være omtrent den samme, som viser sig i klasse *B*, der med sikkerhed maa antages at tilhøre *Harald Haardraade*. Til ham skulde da ogsaa nærværende klasse henføres. Der vilde vel heller ikke være noget i veien herfor, hvis ikke reverserne *aaa*, *bbb* og *ccc* bestemt tydede paa forbindelse med klasse *R* gruppe II var. 11, 12 og 13, hvis advers staar i sammenhæng med klasse *F*, som igjen rimeligvis tilhører *Haraldsønnerne* (se ovenfor s. 17). Bliver det saaledes af denne grund ikke usandsynligt, at ogsaa nærværende klasse tilhører *Haraldsønnerne*, taler paa den anden side lødigheden heller ikke derimod; vi vilde da atter have

et exempel paa, at der i denne regjering er gjort et forsøg med at udmynte fuldvegtig mynt af god gehalt (sign. ovenfor klasse *M* s. 32).

Med sikkerhed kan sagen neppe afgjøres, før et heldigt fund bringer for dagen en til klassen hørende mynt med læselig legende.

Klasse U.

Til denne klasse høre følgende 3, tidligere kjendte mynter: *a) Schive* III 23; *b) Stange-fundet* i *Holmboes* beskrivelse (*Chr. V.-S. Frhdlgr.* 1871) nr. 2; i *Schives* (sammesteds 1873) nr. 1; *c) Thjore-fundet* nr. 3 (sammesteds 1876 nr. 5). Advers-typen bliver vel nærmest at betragte som en simplifikation af den type, som kjendes fra klasse *O*, med hvilken igjen *Schive* II 36 og 37, hvortil man tidligere har henvist, synes at staa i forbindelse (sign. adverserne XXV ff. i klasse *S*). Typen er i *Græslid-fundet* repræsenteret af en talrig klasse mynter.

Advers nr. 1 (pl. VI 190) fremstiller typen og legenden i den fuldstændigste form. De følgende 7 adverser afvige kun lidet fra denne og indbyrdes. Legenden er paa nr. 2: ⋋ ⁖ ✠ ▸◂ o ▾▴: nr. 3 og 4 ere i figur og legende kun andre stempler af nr. 2; legenden er paa nr. 5: ⁖ ▴▾ o ⁑ ▾▴ ▸◂. Nr. 6, 7, 8 ere meget nær beslægtede med *Stange-fundets* mynt; legenden er paa nr. 6: ✠✠ o ▾▴▴▾▴ ▸◂; nr. 7 har samme legende, men figuren er noget forskjellig, idet der fra buestykket til høire stikker op 3 streger paaskraa; nr. 8 synes identisk med *Stange-fundets* exemplar, men er ikke ganske fuldstændig.

Nr. 9 (pl. VI 191) giver typen noget afændret, idet ringen i nakken mangler; legenden er eiendommelig og uden sidestykke i denne klasse. Nr. 10, 11, 12 ere af samme type, men raaere, ligesom figuren er bleven større og i stil mere ligner nr. 13 (pl. VI 192): halsen er prydet med 3 kugler. Legenden er paa 10: ⌣ ✠ ⁖ ⁑ ⌣⌣⌣ ▾ ▸◂; paa 11: ▾ ⁖ ✠ ⌣ ⌣ ▴ ▸◂ ▴ samt ⁖ mellem hjelmkammen og buestykket; samme kugler sees paa nr. 12, hvis legende for øvrigt er: ⁑ ⌣⌣⌣ ▸◂ ▴.

En videre afændring viser nr. 13 (pl. VI 192); fra denne form afvige de følgende varieteter indtil nr. 25 kun lidet. Legenden er paa 14: ✠ ⁖ ▴ ⌣⌣⌣ ✠; paa 15: ✠ ⁖ ▴ ⌣⌣⌣ ▸◂; paa 16 ligedan, men andet stempel; paa 17: ✠ ⁖ ⌣⌣⌣ ▸◂ ▾ • •; paa 18 og 19 som paa 15 og 16, men andre stempler; paa 20: ✠ ⁖ ⌣⌣⌣ ▸◂; paa 21: ▸◂ ⁖ ✠ ⌣⌣ ▸◂ ▴▴▴; paa 22: ▾ ⁑ ⁖ ✠ ⌣⌣⌣ ▸◂ ▴ og mellem hjelmen og buestykket ⁖; disse 3 kugler findes ogsaa paa 23 og 24; legenden er paa 23: ▴ ⁑ ⁖ ✠ ⌣⌣⌣ ▸◂ ▴; paa 24: ⁖ ✠ ⌣⌣⌣ ▸◂ ▸◂; paa 25: ▴ ▾ ⁖ • ⁑ ⌣⌣⌣ ▸◂ og • • mellem hjelmen og buestykket. Dette sidste er ogsaa tilfældet ved 26, hvor legenden ellers er: (◂ ⁖ ◂ ⌣; her mangle knapperne under buestykket. Paa 27, der for øvrigt ligner 13—22, findes ingen knapper paa halsen; legenden er: ⌣ ⁖ ▴ ⌣⌣⌣ ▸◂

Noget eiendommeligere baade i figur og legende er nr. 28; denne advers er identisk med adversen af *Thjore-fundets* mynt; legenden indeholder for øvrigt til høire for ringen i nakken en halvmaane: (, som den tidligere publicerede tegning ikke viser.

Endnu en afændring af typen er mynten *Schive* III 23; den har intet aldeles tilsvarende sidestykke i *Græslid-fundet*.

Af *reverserne* er *a* (1; 2; 3; 4) fremstillet pl. VI 190 sammen med advers 1; typen er den vanlige. De øvrige ere for største delen af samme art. Legenden er paa *b* (2; 5): ✠(o✠(I✠o✠Io▸◂; paa *c* (6; 7): ✠✠✠✠✠✠✠▸◂o (med denne er reversen af *Stange-fundets* mynt meget nær beslægtet); paa *d* (8) er den utydelig, men synes kun at være et andet stempel af *c*; paa *e* (6): ✠o✠✠o▸◂✠o)✠(I; paa *f* (10): ✠•▸◂o✠▸◂I•✠(Io✠•I(; paa *g* (10): ✠I▸◂✠▸◂o✠▸◂•I✠oI•; paa *h* (11): ✠✠✠(o✠✠•✠o✠; paa *i* (12): ✠...✠I(✠✠✠✠o; paa *j* (26; slgn. klasse *X* rev. *e*): ✠)o(✠)o(✠)o(✠)o); paa *k* (13): ✠✠✠✠✠✠✠▴o; paa *l* (17) som paa *k*, men andet stempel; paa *m* (27): ✠✠✠✠✠✠✠o; paa *n* (14; 15; 16; 18; 19; 27), *o* (18) og *p* (19) som paa *m*, men andre stempler; paa *q* (16; 18; 20): ✠✠✠✠✠O✠▴✠; paa *r* (17): ✠✠✠✠✠(o✠o✠; paa *s* (17): ✠✠✠✠✠✠o✠o); paa *t* (17; 21; 24): ✠✠✠o✠✠o✠✠o(; *u* (18) er et fragment, hvorpaa af legenden kun sees: ✠✠✠▴✠.....✠; legenden er paa *v* (23; 25): ✠✠✠▾✠✠o✠)✠ (maaske andet stempel af *u*); paa *x* (22): ✠✠✠~)o✠✠✠(o; paa *y* (23): ✠✠✠(o✠✠✠(o; paa *z* (23) er legenden utydelig, men synes at være: ✠...▸◂✠o✠✠▴✠✠(o; paa *æ* (19) er den: ✠I▸◂✠ II✠✕✠oo Reversen *ø* (15; 28) er gjengiven pl. VI 193; den er rimeligvis identisk med reversen af *Thjore-fundets* mynt. Reversen *aa* (pl. VI 191) er den eiendommeligste, for saa vidt som legenden intet kors indeholder; den forekommer kun i forbindelse med advers 9, hvis legende, som ovenfor bemærket, ogsaa er enestaaende i denne klasse. — Reversen *Schive* III 23 er ikke identisk med nogen af *Græslid-fundets*.

Varieteterne, antallet og vegten er:

	antal:	vegt:		antal:	vegt:
1) 1/a (pl. VI 190)	3	gr. 0,839.	transport	48	
2) 2/a	2		24) 17 t	1	gr. 0.918.
3) 2/b	2		25) 17 l	1	
4) 3/a	1	- 0,903.	26) 18 q	27	
5) 4/a	1		27) 18 n	3	- 0.867.
6) 5/b	1		28) 18 o	1	
7) 6/c	3	- 0,949.	29) 18 u (fragment)	1	- 0,28.
8) 6/e	2		30) 19 n	64	- 0,924.
9) 7/c (ufuldstændig)	1	- 0,64.	31) 19 p	50	- 0.905.
10) 8/d (slgn. *Stange-fundet*; ufuldstændig)	1	- 0,78.	32) 19 æ	1	
11) 9/aa (pl. VI 191)	1	- 1,02.	33) 20 q	6	- 0.895.
12) 10 f	2		34) 21 t	2	
13) 10 g	1	- 0,964.	35) 22 x	4	
14) 11 h	1		36) 23 v	3	
15) 12/i	1		37) 23 y	1	- 0.92.
16) 13/k (pl. VI 192)	1	- 1,29.	38) 23 z	1	
17) 14/n	1		39) 24 t	1	
18) 15/n	12		40) 25 v	2	
19) 15 ø (pl. VI 193)	1		41) 26 j	1	- 0.955.
20) 16/n	1	- 0,918.	42) 27 m	15	- 0.906.
21) 16/q	1		43) 27 n	2	
22) 17 r	6		44) 28 ø (pl. VI 193: *Thjore-fundet* nr. 3)	3	- 0.93.
23) 17 s	2			238	
	48				

Den kemiske prøve har vist *lødigheden* at være ved varieteterne 26, 30, 42: 5 l. $4^1/_2$ g., ved var. 35: 5 l. $14^1/_2$ g. (strygeprøven viser i det hele 8—9 l.).

Efter den forbindelse, hvori advers-typen synes at staa med klasse *O*, skulde disse mynter være fra *Haraldsønnernes* regjering. Herfor taler ogsaa den omstændighed, at af *Stange-fundets* hid hørende mynt forefandtes 8 indbyrdes lige exemplarer. Som *Schive* i sine bemærkninger om hint fund gjør opmærksom paa, vilde det være besynderligt, om 8 identiske stykker af en af *Haralds* mynter vare holdte samlede i *Stange-fundet*, der maa antages nedlagt 1070 eller noget senere. Under den — ikke usandsynlige — forudsætning, at nærværende klasse altsaa tilhører *Haraldsønnerne*, have vi saaledes her et nyt exempel paa, at der i deres regjering er udmyntet penninge af ligesaa daarlig gehalt som i faderens.

Klasse V.

I denne klasse er samlet en del mynter, som tildels staa i nærmere eller fjernere forbindelse med ovenfor beskrevne klasser.

Gruppe I. Mynten 1 a er identisk med *Thjøre-fundets* nr. 11, hvortil igjen samme funds nr. 12, 15, 16 slutte sig. Advers 2 (pl. VI 194) staar meget nær ved nr. 1; den er forbunden med 2 reverser: *b* og *c*; legenden er paa *b*: ✠(o✠(o✠o)✠(o; paa *c*: ✠o✠o✠o✠o. Noget eiendommeligere baade i advers og revers er mynten 3/d (pl. VI 196). Advers 4 er næsten identisk med 3, men viser en kugle foran scepterstangen. Den er forbunden med 2 reverser: *e*, der kun er et andet stempel af *d*, og *f* med noget utydelig legende: ⊱oIoo....IoIoo⇉ Paa advers 5 (pl. VII 197) er figuren en simplifikation af foregaaende type; hertil høre 3 reverser: *g*, af fabrik som *d* og *e*, med utydelig legende, bestaaende af bogstav- og runelignende tegn; *h* med legende: oI⊱⊷o)•IIooIIo⌒II og *i* (pl. VII 197). Mynten 6 j (pl. VII 198) er stærkt udartet. Det samme er tilfældet med 7/k (pl. VII 199), men denne er af en anden fakrik; reversen er for øvrigt et andet stempel af klasse *O z*.

Adversen af 8 l (pl. VII 200) har meget tilfælles med nr. 1, men sceptret mangler; slgn. adversen *Schive* II 37 og klasse *S* adv. XXVII, hvor billedet viser venstre side. Nr. 9 (pl. VI 195) er feilpræget, men minder om flere adverser i klasse *U*; den hertil hørende revers *m* er ogsaa feilpræget; dens legende synes kun at have indeholdt kors, streger og ringe. 10 n og 11 o ere gjengivne pl. VII 201 og 202.

Varieteterne, antallet og vegten er:

	antal:	vegt:		antal:	vegt:
1) 1 a (*Thjøre-fundet* nr. 11)	8	gr. 0,995.	transport . .	15	
2) 2 b (pl. VI 194)	1	- 0,800.	7) 5/g	1	gr. 0,855.
3) 2 c	1		8) 5/h	2	
4) 3 d (pl. VI 196)	2	- 0,872.	9) 5/i (pl. VII 197) . . .	1	
5) 4 e	2		10) 6 j (pl. VII 198) . . .	1	- 1,01.
6) 4 f	1				
	15			20	

	antal:	vegt:
transport . .	20	
11) 7/k (pl. VII 199) . . .	1	gr. 0,89.
12) 8/l (pl. VII 200) . . .	1	- 0,81.
13) 9/m (pl. VI 195) . . .	1	- 0,91.
	23	

	antal:	vegt:
transport . .	23	
14) 10/n (pl. VII 201) . . .	1	gr. 0,86.
15) 11/o (pl. VII 202) . . .	1	- 1,085.
	25	

Lødigheden har ved kemisk prøve af et exemplar af varietet 1 vist sig at være 3 l. $11^1/_4$ g. Strygeprøven viser her og ved de andre varieteter 8—9 l. Denne lødighed af 3 l. $11^1/_4$ g. er en af de laveste, som den kemiske prøve har vist ved nogen af hele fundets mynter. Om end resultatet i dette enkelte tilfælde skulde bero paa en tilfældighed, maa man dog antage denne mynt for en af de sletteste i fundet, og det er ikke sandsynligt, at de øvrige i gruppen ere stort bedre. Sammenligning viser, at gruppen slutter sig for adversens, tildels ogsaa for reversens vedkommende nærmest til klasse *I* gruppe I, II. III; i flere henseender minder den ogsaa om klasserne *O*, *S* og *U*.

Gruppe II. Mynten 12/p (pl. VII 203) er af mat præg, men det falder i øinene, at adverstypen staar i forbindelse med klasse *I* gruppe IV og klasse *O*. — Hertil slutte sig adverserne 13 og 14, der kun afvige lidet indbyrdes og fra *Thjore-fundets* nr. 5 (med hvis advers nr. 13 maaske er identisk). Til disse adverser høre reverserne *q* og *r*, der indbyrdes kun ere forskjellige i stempel, og hvis legender ere ligelydende med *Thjore-fundets* nr. 5, kun med den forskjel at slutningen er (:• Advers-typen er meget nær beslægtet med advers 1 ovenfor og *Thjore-fundets* 12, 15. 16, men billedet viser venstre side: revers-legenderne staa ogsaa i nær forbindelse med *a* samt med *Thjore-fundets* 15 og 16. — Advers 15 er identisk med *Thjore-f.* 6; sceptret har 4 kugler: ⁘; til høire herfor, over figurens hoved, læses o ⌣ Til denne advers høre reverserne *s* med legende: ✠ ÷ (o ⧗ ⁖ ✠ ⧗ (o ⧗ (, og *t* med legende: ✠ ⧗ (o ⧗ •⁖ ✠ o ÷; begge ere af type og stil som reversen af *Thjore-f.* nr. 6; af ringen eller halvmaanen, som denne revers tilsyneladende viser antydning til i den ene korsvinkel, findes intet spor paa *Græslid*-mynterne.

Advers 16 (pl. VII 204) er en modifikation af 15; forskjellen bestaar væsentlig i, at sceptrets stang er udeladt, og 3 af dets kugler anbragte nedenfor legendens kors. Advers 17 er kun et andet stempel af 16. Advers 18 er igjen en modifikation af 16 og 17. Korset i legenden er udeladt, og istedenfor ⌣ ⌢ ⌣ læses ⌣ ⌣ ⌢ over hjelmkammen. Nr. 19 er et grovere stempel af 18. Nr. 20 (pl. VII 205) er en afart af 19 og af samme fabrik som denne. — Til *adverserne* 16, 17, 18, 19, 20 høre 4 *reverser*. Af disse har *u* (16: 17) til legende: ✠✠✠✠✠✠✠⧗; flere med denne beslægtede reverser haves i klasse *U*. Revers *v* (17; 18) er af fabrik som *U o* og har en med denne nær beslægtet legende: ✠ o) ✠ o ⌣ ✠ ⌣ •) ✠ o; *x* (19) er af grovere fabrik med en legende, der kun er et andet stempel af *v*. Revers *y* (20) er end grovere med legenden: ✠ ⧗ ✠ ⧗ ✠ ⧗ ✠ ⧗

Advers 21 (pl. VII 206) viser en med de foregaaende beslægtet figur, der forøvrigt ogsaa baade i type og fabrik minder meget om klasse *N* advers nr. 29. Dens revers *z* er feilpræget og viser af legende kun: ✠ (o . . . . ✠ (o ✠ (o

Adversen af mynten 22/æ (pl. VII 207) viser en figur af lignende art, men zirligere udført; i stil og legende minder den ogsaa om de første adverser i klasse *U*. Dens revers *æ* er feilpræget.

Mynten 23/ø (pl. VII 208) viser paa adversen en anden type af disse barbariske hoveder. Den er foruden med *ø* ogsaa forbunden med *aa*, hvor legenden er: ✠ ⧗ o ⧗ ⧗ (▸◂ ⧗ (o ▸◂ ⧗ ◂ o (

Mynten $^{24}/_{bb}$ er gjengiven pl. VII 209. Paa adversen er endnu korssceptret bevaret, men figuren er yderst barbarisk. Den hertil hørende revers *bb* er af samme art som reverserne *R l* (pl. V 141) og *Schive* III 11, 12. Den er mat af præg, og legenden indeholder yderst raa tegn, som det synes, efterligning af runer.

Endelig have vi den pl. VII 210 fremstillede mynt $^{25}/_{cc}$. Adversen viser slægtskab saavel med nr. 20 ovenfor som med adverserne XIV ff. i klasse *S*. Derimod er reversen med krykkekorset aldeles enestaaende; legenden synes som ved *bb* ovenfor at være en raa efterligning af runer. (Slgn. kl. *N* var. 49, der ligeledes er aldeles enestaaende.)

Varieteterne, antallet og vegten er:

	antal:	vegt:
transport . .	25	
16) $^{12}/_{p}$ (pl. VII 203) . . .	1	gr. 0,78.
17) $^{13}/_{q}$ (*Thjore-f.* 5)	1	- 0,935.
18) $^{14}/_{r}$	1	
19) $^{15}/_{s}$ (*Thjore-f.* 6)	2	- 0,83.
20) $^{15}/_{t}$	1	
21) $^{16}/_{u}$ (pl. VII 204) . . .	1	- 0,95.
22) $^{17}/_{u}$	4	- 0,922.
23) $^{17}/_{v}$	1	- 0,932.
24) $^{18}/_{v}$	4	
	41	

	antal:	vegt:
transport . .	41	
25) $^{19}/_{x}$	1	gr. 0,845.
26) $^{20}/_{y}$ (pl. VII 205) . . .	2	- 0,89.
27) $^{21}/_{z}$ (pl. VII 206) . . .	1	- 0,91.
28) $^{22}/_{æ}$ (pl. VII 207) . . .	1	- 1,09.
29) $^{23}/_{ø}$ (pl. VII 208) . . .	1	- 0,856.
30) $^{23}/_{aa}$	4	
31) $^{24}/_{bb}$ (pl. VII 209) . . .	1	- 0,6.
32) $^{25}/_{cc}$ (pl. VII 210) . . .	1	- 0,685.
	53	

Ved strygeprøven viser *lodigheden* sig at variere mellem 8 og 9 l. Man maa, som ved gruppe I. antage mynternes gehalt for overmaade ringe.

Man ser, at gruppe II, foruden at være beslægtet med gruppe I, ogsaa viser slægtskab med klasse *I* gruppe IV og med klasserne *N*, *O* og *U*.

Klassen i sin helhed staar saaledes i forbindelse med klasser, hvoraf enkelte sikkert, andre med sandsynlighed ere henførte til *Haraldsønnerne*. Til samme regjering skulde man altsaa nærmest antage, at denne klasse hørte. Med bestemthed kan det dog ikke siges, og allermindst om den hele klasse. Det er ikke umuligt, at af de her samlede mynter kunne nogle være fra *Haralds*, andre fra hans sønners regjering; og at de ikke alle ere fra samme tid, bliver saa meget mere sandsynligt, som flere af mynterne ere stærkt slidte.

Klasse X.

Klassen omfatter mynter, som give en del fra foregaaende klasser kjendte typer i afændring og tildels end mere udartet form.

Gruppe I. Pl. VII 211 fremstiller mynten $^{1}/_{a}$. Advers 2 (pl. VII 212) er af noget zirligere arbeide; dens revers *b* har til legende: ✠)o(✠)o(✠)o(✠)o((flere andre stempler heraf forekomme i kl. *N* og *Y*). Paa advers 3 er figuren næsten nøiagtig den samme, men legenden: o)(o⌣⌣o⁑: dens revers *c* er et andet stempel af *b*. Advers 4 (pl. VII 213) er af samme type som 2 og 3, men figuren viser venstre side; dens revers *d* er et andet stempel

af *b* og *c*. Advers 5 viser samme figur og legende som nr. 4, kun at de to streger foran figuren have den simplere form ⧗⧗; dens revers *e* er et andet stempel af kl. *U* rev. *j*.

Gruppe II. Advers 6 viser den type, som kjendes fra *Schive* III 25, og er rimeligvis identisk med denne mynts advers; legenden er: ⧗(•)⋈⋈⋈o. Advers 7 er kun et andet stempel af nr. 6. — Til disse 2 adverser høre følgende reverser: *f* (6), der har samme legende som *z* (slgn. *y* og *æ*) i klasse *O*, men er af langt raaere fabrik (ogsaa *k* i klasse *V* er et andet stempel af samme revers; slgn. *jj* i klasse *X*); *g* (6), der er identisk med *Schive* III 25; *h* (7), der er et andet stempel af *g*; *i* (6) med legende: ✠o⋈o✠o✠o⌢; *j* (6) med legende: ✠o✠o⌢✠o⌢✠o⌢. Disse reverser ere alle af fabrik som *Schive* III 25; *k* (6) er noget finere udført, med legende: o⋈⋈o⋈ ⋈o⋈⋈o⋈ ⋈

Advers 8 (pl. VII 214) viser en afændring af foregaaende type. Nr. 9 og 10 ere kun andre stempler af nr. 8. — Til disse adverser høre reverserne: *g* (8; se ovenfor); *l* (8) og *m* (8; pl. VII 214), der ere nær beslægtede med *k* og indbyrdes kun forskjellige i stempel (andre stempler af denne revers ere *l* og *m* i klasse *X*); endvidere *n* (9) med legende: ✠o✠o✠o✠o (hvilken legende gjenfindes i andre stempler klasse *C ll* og *Y kkkk—nnnn*); *o* (10) med legende: ⧗⋈⋈⧗⋈⋈⧗⋈⋈⧗⋈⋈; *p* (10), et andet stempel af *o*; *q* (10; pl. VII 215) har den originaleste legende, som tildels minder om klasse *F q—r*.

Advers 11 (pl. VII 216) er endnu en varietet af samme type; dens revers: *r* har legenden: ✠(o(✠(o(✠(o(✠(o(og er identisk med *Y zzz*.

Mynten 12 *s* er gjengiven pl. VII 217. Med hensyn til adversens type slutter den sig nærmest til klasse *V* adverserne 18, 19, 20; men den er zirligere udført. Til denne advers hører, foruden *s*, ogsaa revers s^1 med legende: ⋈o⋈ o•⋈ /o⋈\o•

Gruppe III. Denne gruppe omfatter mynter med advers-type som *Schive* III 26 og 27; varieteterne afvige kun lidet indbyrdes.

Advers 13 er identisk med *Schive* 26. Nr. 14 adskiller sig fra foregaaende væsentlig i, at ringen under figuren mangler stregen opad, at der over den øverste kugle i figuren findes endnu en kugle, samt deri, at hjelmkammen bestaar af 6 streger; legenden er: ⧗⁝⋈⧗⋈⧗⋈⋈. Nr. 15 er identisk med *Schive* III 27; altsaa mangler ringen under figuren ganske; Legenden er: ⧗•⋈⧗⋈•⧗⧗⋈⋈•

Nr. 16 er fremstillet pl. VII 218; den under figuren anbragte streg findes paa alle følgende varieteter, ligesom ogsaa kuglen under hjelmkammen fra nu af stadig mangler. Ved nr. 17, som ved alle senere, mangler skraastregen nedad fra ringen over figurens hoved; for øvrigt er figur og legende næsten ganske som paa nr. 16. Paa nr. 18 er figuren noget mere skjødesløst tegnet, og hjelmkammen bestaar blot af 4 streger, hvilket er tilfældet ogsaa ved de følgende varieteter; legenden er utydelig, men synes kun et andet stempel af den paa nr. 17. Nr. 19, 20, 21 ere i figur og legende kun andre stempler af nr. 18.

Ved nr. 22, 23, 24, 25 mangler kuglen nederst mellem de to forreste streger paa figuren, som ellers ikke er meget forskjellig fra den paa de foregaaende. Disse 4 adverser ere indbyrdes kun forskjellige i stempel; legenden er: ⧗⁖⧗⋈⋈⧗⋈⋈

Reverserne i denne gruppe falde i 2 afdelinger:

α) Revers *t* (16; 17) er gjengiven pl. VII 218 sammen med advers 16; legendens tegn se tildels ud som efterligninger af runer. Revers *u* (18; 19; 20; 21) er ganske af samme karakter med en ikke meget forskjellig legende. Hertil slutte sig som udartning reverserne *v* (22; 23; 24), *x* (25), *y* (22), der indbyrdes ere af samme fabrik og have nær beslægtede legender; af disse er *v* fremstillet pl. VII 219.

β) De øvrige reverser ere af samme art som de hos *Schive* III 26 og 27 publicerede, med hvilke dog ingen af dem ganske stemmer i legende. Paa *z* (13) læses: ✠ | o ⋈ o | ✠ • o ⋈ o (; paa *æ* (14): ✠ (o ⋈ (⧗ o ✠ o) ⋈ (⧗ o: paa *o* (13): ⋈) o • ⋈) o (⋈ ⧗ o ⋈ o (⧗; *aa* (15) er feilpræget, men synes at have havt en med *z* nær beslægtet legende.

Den første afdeling af disse reverser har en del tilfælles med *s* og s^1 ovenfor; reversen *o* med *k*, *l*, *m* ovenfor.

Varieteterne, antallet og vegten er:

		antal:	vegt:
1)	1/a (pl. VII 211)	2	gr. 0,935.
2)	2/b (pl. VII 212)	1	- 1,05.
3)	3/c	2	
4)	4/d (pl. VII 213)	2	- 0,883.
5)	5/e	1	
6)	6/f	3	- 0,896.
7)	6/g (*Schive* III 25)	2	
8)	6/i	2	
9)	6/j	2	
10)	6/k	1	
11)	7/h	2	
12)	8/g	1	- 0,972.
13)	8/l	1	
14)	8/m (pl. VII 214)	5	
15)	9/n	2	
16)	10/o	1	
17)	10/p	1	
18)	10/q (pl. VII 215)	1	
19)	11/r (pl. VII 216)	1	- 0,75.
		33	
	transport	33	
20)	12/s (pl. VII 217)	6	gr. 0,93.
21)	12/s¹	1	
22)	13/o (*Schive* III 26)	5	- 0,951.
23)	13/z	2	
24)	14/æ	1	
25)	15/aa (*Schive* III 27)	1	
26)	16/t (pl. VII 218)	2	
27)	17/t	8	
28)	18/u	2	
29)	19/u	3	
30)	20/u	1	
31)	21/u	3	
32)	22/y	1	
33)	22/v (pl. VII 219)	1	
34)	23/v	6	
35)	24/v	1	
36)	25/x	1	
		78	

Lødigheden er ved den kemiske prøve af et exemplar af varietet 22 bestemt til 5 l. 4½ g. — Strygeprøven viser et resultat, som ved de forskjellige varieteter vakler mellem 8 og 9 l.

Med hensyn til den nærmere bestemmelse af denne klasses mynter gjælder i det hele, hvad ovenfor er bemærket om klasse *V*. Det er muligt, at nogle af dem tilhøre *Haralds*, andre *hans sønners* regjering. Dog ere mynterne her gjennemgaaende af god konservation.

Klasse Y.

Klassen omfatter mynter af endnu raaere type end *X*. Adversens type viser et fuldstændig udartet brystbillede dels til høire, dels til venstre; reversen har det vanlige dobbelt liniede kors i en ring, uden om hvilken en uredig legende. Denne klasse er overordentlig rigt repræsenteret i fundet.

Vi have her to hovedgrupper: I, hvor adversens billede viser høire side, ɔ: den type, som kjendes fra *Schive* III 29 og 30 samt fra *Thjore-fundet* 13 og 14; II, hvor adversens billede viser venstre side, ɔ: den type, som kjendes fra *Schive* III 28 og fra *Thjore-fundet* 7, 8, 9, 10.

Gruppe I. Af *adverser* have vi her først en afdeling: *α)* hvor billedet endnu har bevaret spor af draperi; se tegningen af advers 1 paa pl. VII 220. Forskjellen mellem denne advers og de følgende indtil nr. 9 bestaar væsentlig deri, at betegnelsen af draperiet efterhaanden bliver svagere, medens legendens tegn varieres noget. Nr. 2, 5, 7, 9 have en fin prik mellem anden og tredie streg i figuren (regnet fra høire af): nr. 3 og 8 en lignende mellem tredie og fjerde streg.

Ved afdeling *β)* har adversen samme udseende som adversen *Schive* III 30; istedenfor draperi findes kun en ring; foran figuren sees en ring og et kors, forbundne ved en streg og indenfor disse tegn igjen en streg. Advers nr. 10 er identisk med *Schive* III 30. Figuren bestaar her og ved nr. 11 kun af tre streger, medens den ved de fleste øvrige adverser bestaar af fire. Fra nr. 10 afvige adverserne 11—19 kun lidet: paa nr. 17 findes foran figuren tegnene: ⟨tegn⟩. Nr. 10, 11, 12, 14, 15, 16 have en fin prik mellem første og anden streg i figuren.

I afdeling *γ)* findes foran figuren samme tegn som paa *Thjore-fundet* nr. 14, eller tegn af samme art som disse. Istedenfor den enkelte ring, som paa *Thjore-fundets* mynt sees under hjelmkammen, findes i denne afdeling af *Græslid-fundet* stadig en ring i forening med nogle andre tegn. Hertil høre adverserne 20—27, hvoraf 22 og 26 have en fin prik mellem anden og tredie streg i figuren. Som exempler paa legenderne kunne anføres nr. 20: ⟨tegn⟩; nr. 24: ⟨tegn⟩; nr. 25: ⟨tegn⟩

δ) I denne afdeling findes under hjelmkammen en streg dels alene, dels sammen med andre tegn, bag hjelmkammen ringe, streger og buer samt foran figuren en ring i forening med andre tegn. Hid høre adverserne 28—32. Nr. 30 har en fin prik mellem anden og tredie streg i figuren; 31 mellem tredie og fjerde; 32 baade mellem anden og tredie og mellem tredie og fjerde. Exempelvis kan anføres legenden paa 31: ⟨tegn⟩

ε) Legenden er her af samme art som i foregaaende afdeling; men enden af den sidste streg i figuren er bøiet bagover som paa *Thjore-fundet* nr. 13. Hertil høre adverserne 33—39 samt 40—47, paa hvilke sidste findes en kugle nederst mellem tredie og fjerde streg i figuren, hvor *Thjore-fundet* nr. 13 har en kugle og to prikker. Endvidere høre til denne afdeling adverserne 48—54, hvor den sidste streg i figuren har samme form som paa *Schive* III 29 (hvor adversen er stillet paa hovedet). Paa nr. 49 bestaar figuren kun af 3 streger (slgn. nr. 10 og 11). En fin prik findes paa 49 og 50 mellem første og anden streg i figuren; paa 51 og 52 mellem anden og tredie streg; paa 53 baade mellem første og anden og mellem tredie og fjerde streg. Legenderne ere af samme art som de foregaaende.

ζ) Nr. 55 er identisk med *Thjore-fundet* 13: i figuren findes mellem anden og tredie og mellem tredie og fjerde streg en fin prik. Til denne advers slutte sig de følgende, men de ere alle meget grovere udførte; det er desuden eiendommeligt for dem, at de 2 ringe, som høre til legenden, rykkes tæt hen til og sættes tildels i direkte forbindelse med den buede streg under korset. Nederst mellem de to sidste streger i figuren, hvor nr. 55 har en kugle og 2 prikker, findes paa 56—59 tre kugler: ⟨tegn⟩, paa 60 fire: ⟨tegn⟩; paa 61 en: •; 62 har saavel her som nederst mellem de to næste streger to: ⟨tegn⟩. En fin prik findes paa 56 mellem anden og tredie streg i figuren, paa 60 mellem anden og tredie samt mellem

tredie og fjerde streg, paa 62 mellem anden og tredie streg[1]). Legenderne ere i det hele af samme art som i de foregaaende afdelinger. Exempelvis kan anføres nr. 61: o⧗⋈⁓oo⧗o.

Af *reverserne* er *a* (2) fremstillet pl. VII 221; legenden har nogen lighed med flere i klasse *I*, med *q*¹—*u* i klasse *F* samt med *q* i klasse *X*. Revers *b* (1; 5) med legende: ✠)o)✠=|(✠(o(✠≡| er noget beslægtet med foregaaende. Alle de øvrige reverser i gruppen have legendeformer af den mest udartede art, som de kjendes af de hidhen hørende mynter hos *Schive* og i *Thjore-fundet*.

Af reversen med legende: ✠)o)✠)o)✠)o)✠)o) forekommer en mængde, indbyrdes kun lidet afvigende varieteter, nemlig: *c* (3; 4), *d* (6), *e* (7), *f* (9), *g* (11; 12), *h* (10), *i* (10), *j* (14), *k* (15), *l* (16), *m* (16), *n* (17), *o* (19), *p* (29), *q* (30; 32), *r* (31; 43), *s* (32), *t* (33; 36; 37; 46), *u* (34), *v* (37), *x* (40; 53), *y* (42), *z* (43), *æ* (43; 44), *ø* (43), *aa* (44), *bb* (44), *cc* (46), *dd* (49), *ee* (49), *ff* (50), *gg* (50), *hh* (50), *ii* (35; 52), *jj* (54), *kk* (55; lig *Thjore-fund* nr. 13), *ll* (5). Endvidere synes *mm* (37) og *nn* (43), der ere utydelige, at høre hid. De 2 reverser *oo* (28) og *pp* (7) have samme legende, men der findes ingen ring mellem den og korset (slgn. *ddd* nedenfor). Paa *qq* (20; 21), *rr* (20; 22), *ss* (21; 23), *tt* (23; 26) og *uu* (20) ombyttes tildels eller fuldstændig korsene med streger. Paa *vv* (7), *xx* (5), *yy* (6; 37; 52), *zz* (36), *ææ* (40), *øø* (41), *aaa* (47), *bbb* (58), *ccc* (37), *ddd* (50; 51; uden ring om korset), *eee* (43), *fff* (38), *ggg* (36), *hhh* (43), *iii* (38) og *jjj* (40) haves atter de fire kors i legenden, men buernes antal varierer, idet der snart er to, snart kun en ved hver ring. Paa *kkk* (18) og *lll* (13) forandres ringene tildels og fuldstændig til kugler. Paa *mmm* (62), *nnn* (47; 58), *ooo* (58), *ppp* (61) og *qqq* (61), der indbyrdes kun ere forskjellige i stempler, læses: ✠o(✠o(✠o(✠o(Legenden er paa *rrr* (22): ⧗(o)⧗(o) . . . ⧗(o); paa stempel-varieteterne *sss* (60), *ttt* (60), *uuu* (57) og *vvv* (58): ✠)o(✠)o(✠)o(✠)o((slgn. kl. *X b*, *c*, *d*); herfra afvige *xxx* (57) og *yyy* (56; 58) kun lidet. Rev. *zzz* (6) er identisk med kl. *X r*; heraf er *æææ* (32) et andet stempel. Paa *øøø* (6), *aaaa* (58), *bbbb* (58), *cccc* (59), *dddd* (62), *eeee* (40; identisk med kl. *N y*), *ffff* (33; 39), *gggg* (40), *hhhh* (21), *iiii* (20; 22; 26) og *jjjj* (21; 25; 27) varieres denne legende, idet buerne ere forskjellige i antal og vende til forskjellig side, kugler og streger indblandes osv. Paa *kkkk* (6; 7; 8; 35; 36; 46), *llll* (8), *mmmm* (32) og *nnnn* (37) læses i forskjellige stempler: ✠o✠o✠o✠o (slgn. kl. *C ll* og kl. *X n*). Legenden er paa *oooo* (24): ✠)o✠⋈✠⋈✠); paa *pppp* (32) og *qqqq* (48): ✠⋈✠⋈✠⋈✠⋈ i forskjellige stempler; paa *rrrr* (25): ✠)o)✠)o✠)o✠⧗)⧗; paa *ssss* (40): ✠⧗)⧗✠⧗)⧗✠⧗⧗)⧗✠⧗▾⧗)⧗, hvorfra legenderne paa *tttt* (40), *uuuu* (45) og *vvvv* (45) kun afvige lidet (slgn. kl. *N ø* og *bb*). Eiendommeligere er legenden paa *xxxx* (37): ⋈▸⌢⌢◂⋈▸⌢—▸⌢⌢◂⋈▸⌢(◂

Varieteterne, antallet og vegten er:

	antal:	vegt:		antal:	vegt:
			transport	16	
1) 1/b (pl. VII 220)	2	gr. 0,952.	8) 6/zzz	2	gr. 0,952.
2) 2/a (pl. VII 221)	1		9) 6/d	1	
3) 3/c	1		10) 6/yy	1	
4) 4/c	6		11) 6/øøø	1	
5) 5/b	1		12) 6/kkkk	1	
6) 5/xx	1		13) 7/e	2	
7) 5/ll	4				
	16			24	

[1]) Disse prikker eller „myntmærker" betegne vistnok udmyntningens forskjellige serier og officiner.

		antal:	vegt:
	transport	24	
14)	7/pp	1	
15)	7/vv	1	
16)	7/kkkk	1	gr. 0,952.
17)	8/kkkk	1	
18)	8/llll	1	
19)	9/f	1	
20)	10/h (*Schive* III 30)	2	
21)	10/i	1	
22)	11/g	1	
23)	12/g	2	
24)	13/lll	1	
25)	14/j	1	- 1,02.
26)	15/k	1	
27)	16/l	1	
28)	16/m	1	
29)	17/n	1	
30)	18/kkk	1	
31)	19/o	1	
32)	20/qq	2	
33)	20/rr	1	
34)	20/uu	1	
35)	20/iiii	1	
36)	21/qq	1	
37)	21/hhhh	3	
38)	21/ss	1	
39)	21/jjjj	1	
40)	22/iiii	1	
41)	22/rr	1	- 1,03.
42)	22/rrr	1	
43)	23/ss	1	
44)	23/tt	1	
45)	24/oooo	1	
46)	25/rrrr	3	
47)	25/jjjj	1	
48)	26/iiii	1	
49)	26/tt	2	
50)	27/jjjj	1	
51)	28/oo	2	
52)	29/p	1	
53)	30/q	4	- 0,98.
54)	31/r	1	
55)	32/q	1	- 0,985.
56)	32/s	3	
		81	

		antal:	vegt:
	transport	81	
57)	32/ææææ	5	
58)	32/mmmm	1	
59)	32/pppp	1	
60)	33/t	1	
61)	33/ffff	3	
62)	34/u	1	gr. 0,985.
63)	35/ii	1	
64)	35/kkkk	1	
65)	36/t	7	
66)	36/zz	1	
67)	36/ggg	1	
68)	36/kkkk	1	
69)	37/t	1	
70)	37/v	1	
71)	37/mm	1	
72)	37/yy	1	
73)	37/ccc	1	
74)	37/nnnn	1	
75)	37/xxxx	1	
76)	38/fff	1	
77)	38/iii	1	- 0,98.
78)	39/ffff	2	
79)	40/x	1	
80)	40/aæ	1	
81)	40/jjj	1	
82)	40/eeee	1	
83)	40/gggg	1	
84)	40/ssss	2	
85)	40/tttt	2	
86)	41/oo	1	
87)	42/y	1	
88)	43/r	1	
89)	43/z	4	
90)	43/æ	6	
91)	43/o	3	
92)	43/nn	1	
93)	43/eee	1	- 0,99.
94)	43/hhh	1	
95)	44/æ	4	
96)	44/aa	5	
97)	44/bb	1	
98)	45/uuuu	3	
99)	45/vvvv	1	
		158	

	antal:	vegt:
transport . .	158	
100) 46/t	1	gr. 0,99.
101) 46/cc	2	
102) 46/kkkk	1	
103) 47/aaa	4	
104) 47/nnn	1	
105) 48/qqqq	1	
106) 49/dd	1	- 0,976.
107) 49/ee	1	
108) 50/ff	4	
109) 50/gg	1	
110) 50/hh	1	
111) 50/ddd	1	
112) 51/ddd	1	
113) 52/ii	1	
114) 52/yy	1	
115) 53/x	1	
116) 54/jj	1	
117) 55/kk (*Thjore-f.* 13)	1	- 0,90.
	183	

	antal:	vegt:
transport . .	183	
118) 56/yyy	2	gr. 0,96.
119) 57/uuu	2	
120) 57/xxx	2	
121) 58/bbb	1	
122) 58/nnn	2	
123) 58/ooo	1	
124) 58/vvv	1	
125) 58/yyy	1	
126) 58/aaaa	1	
127) 58/bbbb	1	
128) 59/cccc	1	
129) 60/sss	2	
130) 60/ttt	1	
131) 61/ppp	1	
132) 61/qqq	1	
133) 62/mmm	1	
134) 62/dddd	1	
	205	

Den kemiske analyse har vist følgende *lodighed*: ved var. 4: 3 l. $14^{3}/_{4}$ g.; ved var. 65: 3 l. $11^{3}/_{4}$ g.; ved var. 96: 3 l. $9^{1}/_{2}$ g.; ved var. 57, 90, 103: 5 l. $4^{1}/_{2}$ g. Dette sidste, 5 l. $4^{1}/_{2}$ g., er den gehalt, som den kemiske analyse hyppigst har vist ved de daarligere mynter i fundet; den endnu ringere af mellem 3 og 4 l. forekommer sjeldnere. (Strygeprøven viser bedre gehalt, fra 6 til 9 l.)

Gruppe II omfatter, som ovenfor bemærket, mynter med advers-type som *Schive* III 28 og *Thjore-fundet* nr. 7, 8, 9, 10.

Gruppens *adverser* falde igjen i flere underafdelinger, der skilles omtrent ved de samme kjendemærker, som vi have truffet i gruppe I. Legenderne ere i det hele af samme art som i første gruppe.

α) Figuren er af samme form som *Thjore-fundet* 8, 9, 10. Hertil høre adverserne 63—85. Forskjellighederne bestaa dels i, at legendens tegn varieres, dels i, at figuren kan være lidt forskjellig tegnet og have flere eller færre (5 eller 6) streger til at betegne „hjelmkammen". Et fint punkt i figuren findes mellem første og anden streg paa nr. 74; mellem anden og tredie streg paa nr. 64, 66, 67, 71, 77, 82, 83; mellem tredie og fjerde streg paa nr. 63. Nr. 75 synes at være identisk med *Thjore-fundet* 9 og 10, hvilke to mynter utvivlsomt ere slagne med samme stempel (slgn. *Morgenstiernes* bemærkning til nr. 10).

β) Figuren er af samme art som *Schive* III 28 og *Thjore-fundet* 7, idet enden af sidste streg er bøiet bagover. Hertil høre adverserne 86—94. Af disse have 87—92 (ligesom *Schive* III 28, hvormed nr. 91 er identisk, og *Thjore-fundet* 7) nederst i figuren mellem tredie og fjerde streg 3 kugler: ∴. Paa nr. 93 og 94 findes istedenfor de 3 kugler 4: ⁘.

γ) Figuren er af samme form som i *β*, men istedenfor kuglerne findes her nederst mellem tredie og fjerde streg tegnene: Io; desuden findes mellem første og anden streg et fint punkt. Hertil hører kun advers 95.

δ) En utydelig advers, nr. 96.

Reverserne ere i det hele af samme art som de i gruppe I, tildels identiske med dem. Saaledes gjenfindes *nnn* (76; 95), *oo* (82; 95) og *zzz* (64; 67; 75; 76; 77; 79; 85), af hvilken sidste *yyyy* (75; 80), *zzzz* (78) og *ææææ* (84) ere andre stempler. Endvidere gjenfindes *eeee* (74), *mmmm* (63; 75) og *qqqq* (63). Paa *oooo* (73), *aaaaa* (95), *bbbbb* (74), *ccccc* (74), *ddddd* (74), *eeeee* (71), *fffff* (76; 95), *ggggg* (83), *hhhhh* (78) og *iiii* (95) haves i forskjellige stempler samme legende som paa *c—pp*; de to sidste have ikke ring om korset. Revers *jjjjj* (87) er et andet stempel af *sss—rrr*; herfra afviger *kkkkk* (89; 90; 91) ikke meget; *lllll* (91) er et andet stempel af *xxx*. Reverserne *mmmmm* (91; 93), *nnnnn* (91), *ooooo* (76), *ppppp* (81; andet stempel af kl. *C mm* og *nn*), *qqqqq* (93), *rrrrr* (94) og *sssss* (76; uden ring om korset) ere indbyrdes lidet afvigende varieteter, hvor legenden er afdelt ved fire kors og ellers bestaar af ringe, buer og kugler. Paa *ttttt* (86) er legenden: ✠(⌢✠(⌢✠(⌢✠(⌢ Reverserne *uuuuu* (70; 71), *vvvvv* (73) og *xxxxx* (69) ere andre stempler af *tttt*; af samme art er *yyyyy* (71; 72), der synes identisk med *Thjore-fund* 8. Rev. *yyyyy*¹ (63; 66; 68; 75) er andet stempel af *qqqq*; paa *zzzzz* (92) læses: ✠(o(✠⁑o⁑✠⁑o⁑✠⁑o⁑✠⁑o Reverserne *zzzzz*¹ (88), *æææææ* (88) og *øøøøø* (65) ere stempelvarieteter af *kkkk—nnnn*. Revers *aaaaaa*, forbunden med den utydelige advers 96, er selv meget utydelig; legenden synes at have bestaaet tildels af buer og horizontale streger.

Varieteterne, antallet og vegten er:

	antal:	vegt:
transport . .	205	
135) 63/qqqq	1	
136) 63/yyyyy¹	1	
137) 63/mmmm	1	
138) 64/zzz	2	
139) 65/øøøøø	1	
140) 66/yyyyy¹	1	
141) 67/zzz	1	
142) 68/yyyyy¹	2	
143) 69/xxxxx	1	
144) 70/uuuuu	1	
145) 71/eeeee	1	
146) 71/uuuuu	1	gr. 0.921.
147) 71/yyyyy (*Thjore-f.* 8)	1	
148) 72/yyyyy	1	
149) 73/oooo	1	
150) 73/vvvvv	2	
151) 74/eeee	1	
152) 74/bbbbb	2	
153) 74/ccccc	1	
154) 74/ddddd	1	
155) 75/zzz (*Thjore-f.* 9 & 10)	4	
156) 75/yyyy	3	
	236	
transport . .	236	
157) 75/mmmm	1	
158) 75/yyyyy¹	4	
159) 76/nnn	2	
160) 76/zzz	4	
161) 76/fffff	1	
162) 76/sssss	1	
163) 76/ooooo	1	
164) 77/zzz	2	
165) 78/zzzz	1	
166) 78/hhhhh	2	
167) 79/zzz	1	
168) 80/yyyy	1	gr. 0.921.
169) 81/ppppp	3	
170) 82/oo	3	
171) 83/ggggg	1	
172) 84/ææææ	2	
173) 85/zzz	1	
174) 86/ttttt	4	
175) 87/jjjjj	1	
176) 88/zzzzz¹	1	
177) 88/æææææ	5	
178) 89/kkkkk	1	
179) 90/kkkkk	1	
	280	

	antal:	vegt:		antal:	vegt:
transport . .	280		transport . .	293	
180) 91/kkkkk (*Schive* III 28) .	2	gr. 0,921.	187) 94/rrrrr	1	gr. 0,921.
181) 91/lllll	6		188) 95/oo	1	
182) 91/mmmmm	1		189) 95/nnn	4	
183) 91/nnnnn	1		190) 95/aaaaa	3	
184) 92/zzzzz	1		191) 95/fffff	1	
185) 93/mmmmm	1		192) 95/iiiii	1	
186) 93/qqqqq	1		193) 96/aaaaaa	1	- 0,8.
	293			305	

Den kemiske analyse har vist følgende *lødighed*: ved var. 177: 5 l. $11^1/_4$ g.; ved var. 156 og 181: 5 l. $4^1/_2$ g. (Strygeprøven viser 8—9 lod.)

Vi have seet, at en del af begge gruppers reverser ere dels andre stempler af, dels beslægtede med reverser, som vi have truffet i forskjellige af de før beskrevne klasser. I de fleste tilfælde ere imidlertid legenderne saa karakterløse, at dette har lidet at sige med hensyn til den nærmere bestemmelse af nærværende klasses tid. At reversen *eeee* ogsaa findes i klasse *N* gruppe II, henviser dog nærmest nærværende klasse til *Haraldsønnerne.* Samme antydning giver ogsaa revers *a*.

Klasse Z.

Af den pl. VII 225 fremstillede mynt indeholder fundet kun ét exemplar. Paa *adversen* sees et brystbillede, der viser venstre side; hjelm med diadem; foran er et kuglescepter plantet; legenden indeholder latinske bogstaver uden mening. *Reversens* type er et stort dobbelt kors med en ring i midten og en halvmaane ved enden af hver korsarm; den uredige legende bestaar af latinske bogstaver og bogstavlignende tegn. I korsets vinkler læses: P-X-P-X. — Mynten *veier* gr. 0,84, og dens *gehalt* synes ved strygeprøven at være 8—9 l.

Vi have her tydelig en efterligning af en angelsaksisk mynt, nemlig af *Edvard Confessors* type *D* (slgn. var. *a* og *b*) hos *Hildebrand.* Tegnene i korsvinklerne paa reversen ere en ligefrem forvanskning af originalens P-A-C-X.

Mynten er vistnok af skandinavisk oprindelse; men det er tvivlsomt, om den er norsk. Den type, som haves klasse *F* gruppe I, slutter sig ogsaa nær til en af *Edvard Confessors* typer, og der er intet til hinder for, at nærværende mynts originaltype kan være optagen i Norge. Men da mynten ikke viser slægtskab med nogen af de hidtil kjendte norske mynter, maa det indtil videre staa uafgjort, om den hører hjemme her i landet eller ikke.

Tilbageblik.

Som nævnt ovenfor s. 1 og 7 vise *Græslid-fundets* udenlandske mynter, at skatten ikke kan være nedlagt før i sidste halvdel af 11te aarhundrede. Dette hindrer naturligvis ikke, at der til fundet kunde høre *norske* mynter, der vare baade ældre og noget yngre end fra den nævnte periode. Men den detaljerede beskrivelse af de forskjellige klasser vil have godtgjort rigtigheden af, hvad der s. 2 paa forhaand er bemærket, nemlig at de norske mynter alle tilhøre dette tidsrum. Af de klasser, der med sikkerhed eller sandsynlighed lade sig nærmere bestemme, vise de, der maa være de ældste, udartede former af typer, der tilhøre *Harald Haardraade*, og karakterisere sig som myntede i den sidste tid af hans regjering eller i begyndelsen af hans sønners (kl. *B* og *C*: s. 8 og 11); og af de klasser, for hvis nærmere bestemmelse ingen faste tilknytningspunkter foreligge, kan ingen være ældre end fra *Haralds* seneste regjeringstid. (Angaaende kl. *J*, om hvis tid der før har været reist tvivl, se s. 25.) Heller ikke kan nogen klasse være yngre end fra *Haraldsønnernes* regjering (om kl. *H* se s. 19 f.). Fundets norske mynter tilhøre altsaa en meget begrændset periode. At dette forholder sig saa, er allerede omtalt s. 2, og beviset derfor er givet ved gjennemgaaelsen af de enkelte klasser. Vi have seet, at de alle hænge meget nøie sammen. Dels i typerne og legenderne, der i de forskjellige klasser komme igjen i overenstemmende eller lidet afændrede former, dels i behandlingsmaaden og stilen i sin helhed have vi fundet mærker, der vise den nære forbindelse mellem dem alle (en undtagelse danner mynten i kl. *Z*). Endvidere ere de gjennemgaaende af jævn og god konservation: der findes vistnok mindre gode exemplarer, men utydeligheden har da som oftest ikke saa meget sin grund i slid, som i, at stemplerne have været daarlig forarbeidede, eller at prægningen er skjødesløs og mislykket, eller, at man har skavet i mynten for at prøve dens godhed. (De mest slidte exemplarer findes i kl. *B*, *S* og *V* (sign. s. 51 og 61); dog er der i de sidste ved siden af en del slidte ogsaa mange særdeles vel bevarede.) Endelig ere samtlige mynter slagne efter samme, ældre system, hvorefter 1 mark sølv udmyntedes til 240 penninge[1]).

Af mynterne tilhøre altsaa de ældre den sidste del af *Harald Haardraades* regjering, da udmyntningen af *Haraldslaatten* kom i gang, medens de yngre tilhøre *hans sønners* regjering. Spørgsmaalet bliver nu, om man nærmere kan bestemme de yngre mynters tid.

[1]) Mynterne veie i det hele mellem gr. 0,8 og gr. 1,0 (ikke ofte findes stykker, som veie gr. 1,0 og derover; kun rent enkeltvis findes vel konserverede stykker, som veie under gr. 0,8). Forskjellen i vegt lader sig forklare af den skjødesløshed, som gjennemgaaende karakteriserer hele udmyntningen. Man kunde tænke sig, at lavere vegt maatte staa i forbindelse med bedre gehalt og omvendt; men dette viser sig ikke at være tilfældet, i alle fald ikke regelmæssig

altsaa, om de mynter, der ere prægede efter *Haralds* død, udelukkende tilhøre *Haraldsønnernes* fællesregjering, eller om en del ogsaa er fra *Olaf Kyrres* eneregjering, altsaa senere end 1069. Til at besvare dette spørgsmaal har man vistnok et afgjørende moment i den omstændighed, at alle mynter tilhøre det ældre system.

Som der flere gange ovenfor er hentydet til, har *Schive* antaget, at den reform i myntsystemet, hvorved man gik over til at slaa god, fuldlødig mynt, men af halv vegt, indførtes allerede under *Haraldsønnernes* fællesregjering. Det er væsentlig *Sando-fundet*, hvorfra han har hentet sine beviser, da dette fund indeholder mynter, slagne under *Magnus Haraldsøn* efter det nye system (de steder, hvor *Schive* har behandlet spørgsmaalet, ere citerede s. 20 og 32 øverst). Det materiale, hvorefter han har draget denne slutning, er vistnok ikke meget righoldigt, men maa dog vel siges at være stort nok til at gjøre hans slutning berettiget. Er nu dette rigtigt, kan ingen af *Græslid-fundets* mynter, der alle tilhøre det ældre system, være senere end *Haraldsønnernes* fællesregjering. Desuden maa der jo være gaaet nogen tid hen mellem indførelsen af hin reform og *Magnus Haraldsøns* død, og man kan nærmere bestemme tiden derhen, at skatten maa være nedlagt mellem 1066 og 1068. Til denne tid maa altsaa fundets yngste mynter høre.

Skulde man synes, at fundet med hensyn til typer og varieteter er for righoldigt og mangeartet, til at dets mynter kunne tilhøre saa kort en periode, da er dertil at bemærke, at udmyntningen i hine tider aabenbart har været overordentlig livlig (slgn. s. 41). Mange af de enkelte klasser give vidnesbyrd herom, og navnlig kan man f. ex. af kl. *C*, *T* og *Y*, der jo utvivlsomt ere myntede i løbet af meget kort tid, tydelig se, hvor lidet man dengang betænkte sig paa at fabrikere nye stempler og udgive ny mynt.

Angaaende myntvæsenets historie under *Haraldsønnerne* giver fundet oplysninger af interesse.

Vi have seet, at i de klasser, der med størst sikkerhed blive at henføre til *Magnus* og *Olaf*, varierer gehalten; i nogle er den bedre (se s. 25, 29 og 32), i andre daarligere (som i kl. *I*); i kl. *F* synker den, saaledes at 1ste gruppe er bedre end de øvrige (slgn. ogsaa s. 56 om kl. *T*). Dette viser da, som allerede flere gange nævnt, at der under disse brødres regjering har været gjort forsøg med at udgive fuldvegtige penge af bedre gehalt end den, der var brugt af *Harald Haardraade*, og fremdeles viser kl. *F* (saafremt det er en af kongerne selv (eller begge i forening), der har udgivet alle de til klassen hørende mynter), at en ringere myntsort meget hurtig igjen er bleven indført. Det lader sig vistnok ikke sige med vished, om dette reformforsøg er gjort umiddelbart efter *Haralds* død, eller om sønnerne en tid have myntet penge af samme lave gehalt, som han anvendte. Rimeligst er dog det sidste, saaledes at under *Haraldsønnerne* har udmyntningen havt følgende gang. Først er der myntet „fattige“ penge. Derpaa har man forsøgt at hæve gehalten; men dette har man maattet opgive og er vendt tilbage til den tidligere, daarlige gehalt. Saa har man da endelig for at bringe fasthed i myntvæsenet indført den hovedreform at slaa penge, der vare af god gehalt, men kun veiede halvparten af den tidligere normalvegt.

Følgende tabel viser, hvilke mynter der ere fremstillede paa plancherne:

Pl.	I	1	fremstiller	klasse	*A*	nr.	2.	Pl.	II	35	fremstiller	klasse	*F*	rev.	jj.
-	-	2	—	—	-	-	35.	-	-	36	—	—	*G*	-	a^1.
-	-	3	—	—	-	-	36.	-	-	37	—	—	-	var.	1.
-	-	4	—	—	*B*	rev.	a.	-	-	38	—	—	-	rev.	b.
-	-	5	—	—	-	adv.	2.	-	-	39	—	—	*H*	var.	1.
-	-	6	—	—	-	rev.	b.	-	-	40	—	—	-	rev.	b.
-	-	7	—	—	-	adv.	4.	-	-	41	—	—	-	-	c.
-	-	8	—	—	-	var.	8.	-	-	42	—	—	-	-	d.
-	-	9	—	—	*C*	-	1.	-	-	43	—	—	-	var.	8.
-	-	10	—	—	-	-	3.	-	-	44	—	—	-	rev.	e.
-	-	11	—	—	-	-	5.	-	-	45	—	—	-	-	h.
-	-	12	—	—	-	adv.	40.	-	-	46	—	—	-	var.	11.
-	-	13	—	—	*D*	rev.	d.	-	-	47	—	—	-	rev.	i.
-	-	14	—	—	-	var.	1.	-	-	48	—	—	*I*	var.	1.
-	-	15	—	—	-	-	2.	-	-	49	—	—	-	adv.	8.
-	-	16	—	—	*E*	-	1.	-	-	50	—	—	-	var.	2.
-	-	17	—	—	*F*	-	15.	-	-	51	—	—	-	-	4.
-	-	18	—	—	-	-	7.	-	-	52	—	—	-	-	7.
-	-	19	—	—	-	-	16.	-	-	53	—	—	-	-	10.
-	-	20	—	—	-	-	19.	-	-	54	—	—	-	-	12.
-	-	21	—	—	-	rev.	n.	-	-	55	—	—	-	-	16.
-	-	22	—	—	-	-	o.	-	-	56	—	—	-	-	18.
-	-	23	—	—	-	-	p.	-	-	57	—	—	-	-	19.
-	-	24	—	—	-	-	æ.	-	-	58	—	—	-	-	21.
-	-	25	—	—	-	var.	37.	-	-	59	—	—	-	adv.	21.
-	-	26	—	—	-	rev.	aa.	-	-	60	—	—	-	-	22.
-	-	27	—	—	-	-	bb.	-	-	61	—	—	-	var.	29.
-	-	28	—	—	-	var.	39.	-	-	62	—	—	-	-	30.
-	-	29	—	—	-	adv.	19.	-	III	63	—	—	*J*	-	1.
-	-	30	—	—	-	-	21.	-	-	64	—	—	-	-	4.
-	-	31	—	—	-	var.	44.	-	-	65	—	—	-	-	7
-	II	32	—	—	-	rev.	ff.	-	-	66	—	—	-	-	9.
-	-	33	—	—	-	-	hh.	-	-	67	—	—	-	adv.	7.
-	-	34	—	—	-	var.	46.	-	-	68	—	—	*K*	rev.	e.

Pl.	III	69	fremstiller	klasse	*K*	var.	1.
-	-	70	—	—	-	-	3.
-	-	71	—	—	-	-	4.
-	-	72	—	—	-	-	6.
-	-	73	—	—	*L*	-	1.
-	-	74	—	—	-	-	2.
-	-	75	—	—	-	adv.	4.
-	-	76	—	—	-	-	6.
-	-	77	—	—	-	var.	9.
-	-	78	—	—	-	adv.	7.
-	-	79	—	—	-	rev.	k.
-	-	80	—	—	-	var.	14.
-	-	81	—	—	-	-	16.
-	-	82	—	—	-	rev.	l.
-	-	83	—	—	*M*	var.	1.
-	-	84	—	—	-	-	2.
-	-	85	—	—	-	-	3.
-	-	86	—	—	-	-	4.
-	-	87	—	—	-	-	6.
-	-	88	—	—	-	-	8.
-	-	89	—	—	*N*	adv.	5.
-	-	90	—	—	-	rev.	a.
-	IV	91	—	—	-	var.	12.
-	-	92	—	—	-	rev.	m.
-	-	93	—	—	-	adv.	13.
-	-	94	—	—	-	var.	20.
-	-	95	—	—	-	-	37.
-	-	96	—	—	-	adv.	24.
-	-	97	—	—	-	-	26.
-	-	98	—	—	-	var.	44.
-	-	99	—	—	-	-	47.
-	-	100	—	—	-	adv.	29.
-	-	101	—	—	-	rev.	hh.
-	-	102	—	—	-	var.	49.
-	-	103	—	—	*O*	-	1.
-	-	104	—	—	-	-	14.
-	-	105	—	—	-	-	17.
-	-	106	—	—	-	adv.	8.
-	-	107	—	—	-	rev.	o.
-	-	108	—	—	-	var.	25.
-	-	109	—	—	-	-	27.
-	-	110	—	—	-	adv.	15.
-	-	111	—	—	-	var.	29.
-	-	112	—	—	-	adv.	17.
-	-	113	—	—	-	var.	31.
-	-	114	—	—	-	-	34.

Pl.	IV	115	fremstiller	klasse	*P*	var.	1.
-	-	116	—	—	-	-	2.
-	-	117	—	—	-	-	4.
-	-	118	—	—	-	-	7.
-	-	119	—	—	-	adv.	7.
-	-	120	—	—	-	rev.	f.
-	V	121	—	—	-	-	g.
-	-	122	—	—	-	-	h.
-	-	123	—	—	-	-	i.
-	-	124	—	—	-	-	j.
-	-	125	—	—	-	-	k.
-	-	126	—	—	-	-	p.
-	-	127	—	—	-	var.	15.
-	-	128	—	—	-	-	16.
-	-	129	—	—	*Q*	-	1.
-	-	130	—	—	-	adv.	2.
-	-	131	—	—	-	-	3.
-	-	132	—	—	-	var.	5.
-	-	133	—	—	-	-	9.
-	-	134	—	—	-	adv.	4.
-	-	135	—	—	*R*	-	3.
-	-	136	—	—	-	var.	4.
-	-	137	—	—	-	-	10.
-	-	138	—	—	-	rev.	g.
-	-	139	—	—	-	-	i.
-	-	140	—	—	-	var.	13.
-	-	141	—	—	-	-	14.
-	-	142	—	—	-	rev.	j.
-	-	143	—	—	*S*	adv.	II.
-	-	144	—	—	-	-	IV.
-	-	145	—	—	-	-	VI.
-	-	146	—	—	-	-	VII.
-	-	147	—	—	-	-	X.
-	-	148	—	—	-	-	XI.
-	-	149	—	—	-	-	XII.
-	-	150	—	—	-	-	XIII.
-	-	151	—	—	-	-	XV.
-	-	152	—	—	-	-	XVII.
-	-	153	—	—	-	-	XIX.
-	-	154	—	—	-	-	XX.
-	-	155	—	—	-	-	XXV.
-	-	156	—	—	-	-	XXVII.
-	-	157	—	—	-	-	XXVIII.
-	-	158	—	—	-	-	XXX.
-	-	159	—	—	-	-	XXXIII.
-	VI	160	—	—	-	rev.	a.

Pl.	VI	161	fremstiller	klasse	*S*	rev.	d.
-	-	162	—	—	-	-	e.
-	-	163	—	—	-	-	f.
-	-	164	—	—	-	-	h.
-	-	165	—	—	-	-	i.
-	-	166	—	—	-	-	l.
-	-	167	—	—	-	-	m.
-	-	168	—	—	-	-	n.
-	-	169	—	—	-	-	o.
-	-	170	—	—	-	-	p.
-	-	171	—	—	-	-	q.
-	-	172	—	—	-	-	s.
-	-	173	—	—	-	-	t.
-	-	174	—	—	-	-	u.
-	-	175	—	—	-	-	v.
-	-	176	—	—	-	-	x.
-	-	177	—	—	-	-	y.
-	-	178	—	—	-	-	z.
-	-	179	—	—	*T*	var.	1.
-	-	180	—	—	-	-	10.
-	-	181	—	—	-	adv.	8.
-	-	182	—	—	-	var.	16.
-	-	183	—	—	-	adv.	33.
-	-	184	—	—	-	var.	98.
-	-	185	—	—	-	rev.	ll.
-	-	186	—	—	-	adv.	39.
-	-	187	—	—	-	var.	111.
-	-	188	—	—	-	-	113.
-	-	189	—	—	-	-	114.
-	-	190	—	—	*U*	-	1.
-	-	191	—	—	-	-	11.
-	-	192	—	—	-	adv.	13.
-	-	193	—	—	-	rev.	o.
Pl.	VI	194	fremstiller	klasse	*V*	adv.	2.
-	-	195	—	—	-	-	9.
-	-	196	—	—	-	var.	4.
-	VII	197	—	—	-	-	9.
-	-	198	—	—	-	-	10.
-	-	199	—	—	-	-	11.
-	-	200	—	—	-	-	12.
-	-	201	—	—	-	-	14.
-	-	202	—	—	-	-	15.
-	-	203	—	—	-	-	16.
-	-	204	—	—	-	adv.	16.
-	-	205	—	—	-	-	20.
-	-	206	—	—	-	-	21.
-	-	207	—	—	-	var.	28.
-	-	208	—	—	-	-	29.
-	-	209	—	—	-	-	31.
-	-	210	—	—	-	-	32.
-	-	211	—	—	*X*	-	1.
-	-	212	—	—	-	adv.	2.
-	-	213	—	—	-	-	4.
-	-	214	—	—	-	var.	14.
-	-	215	—	—	-	rev.	q.
-	-	216	—	—	-	adv.	11.
-	-	217	—	—	-	var.	20.
-	-	218	—	—	-	-	26.
-	-	219	—	—	-	rev.	v.
-	-	220	—	—	*Y*	adv.	1.
-	-	221	—	—	-	rev.	a.
-	-	222	—	—	*C*	-	bb.
-	-	223	—	—	*A*	nr.	3.
-	-	224	—	—	*O*	adv.	11.
-	-	225	—	—	*Z.*		

Rettelser.

S. 1. Tegning af den linie 15 ff. fra oven omtalte fuglefigur findes i Aarsberetning for 1878 fra *Foreningen til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring* pl. VI fig. 29.

S. 8 linie 7 f. neden staar (i de fleste exemplarer): revers; læs: advers.

S. 9 „ 2 „ „ „ : *Y pppp*; læs: *Y ppppp*.

S. 34 „ 7 „ oven „ : *T eeee*; læs: *Y eeee*.

S. 36. Af varietet 18 haves 2 exemplarer; derimod af varietet 19 kun 6.

S. 48. Af varietet 30 haves 14 exemplarer; det samlede antal af alle klassens mynter bliver altsaa 335, som anført s. 44 linie 18 fra neden, ikke 333, som anført ved opsummeringen s. 51.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

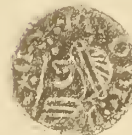

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

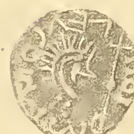

46

47

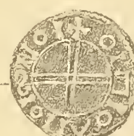

48

49

50

51

52

53

54

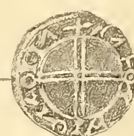
55

56

57

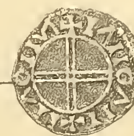

58

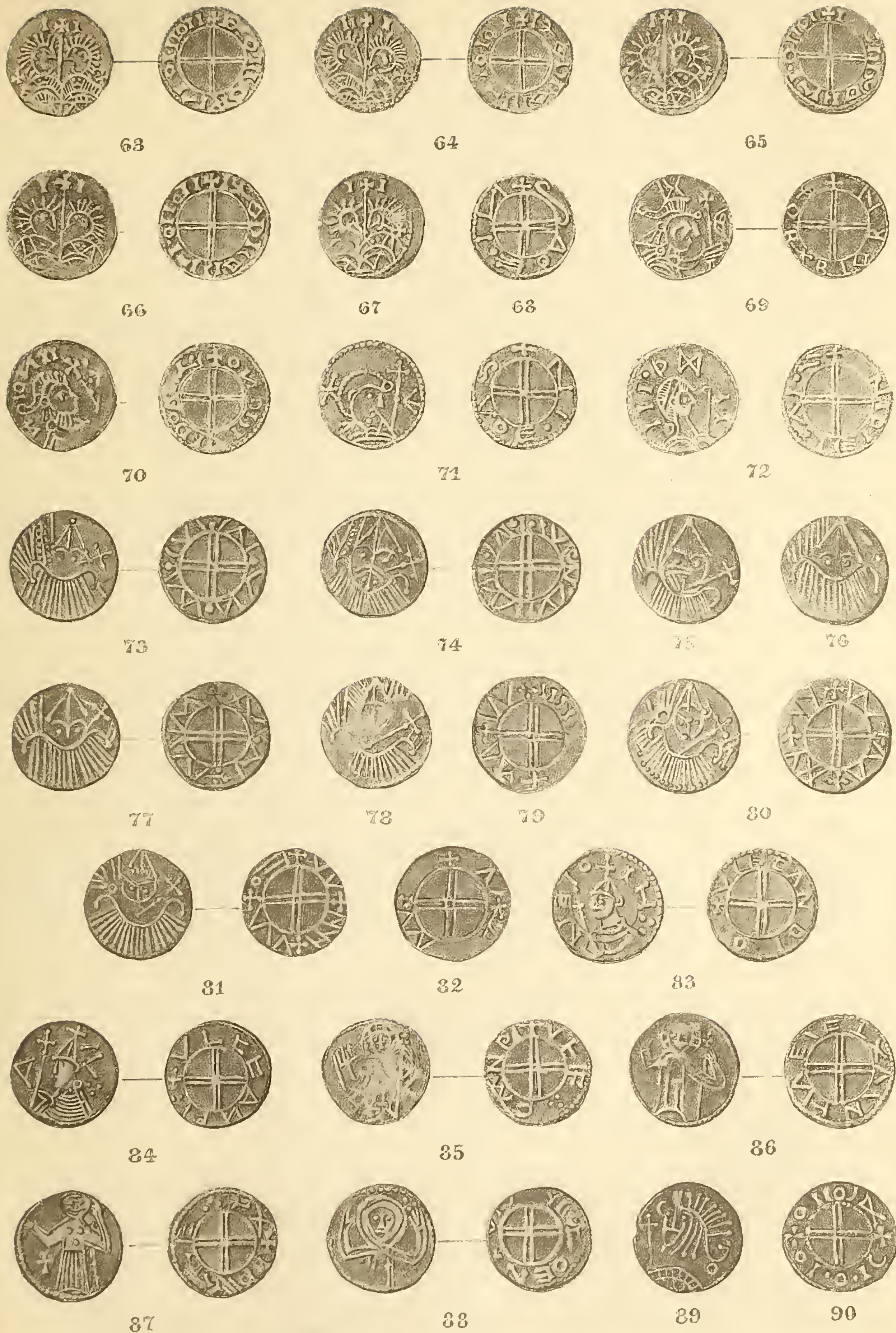

59

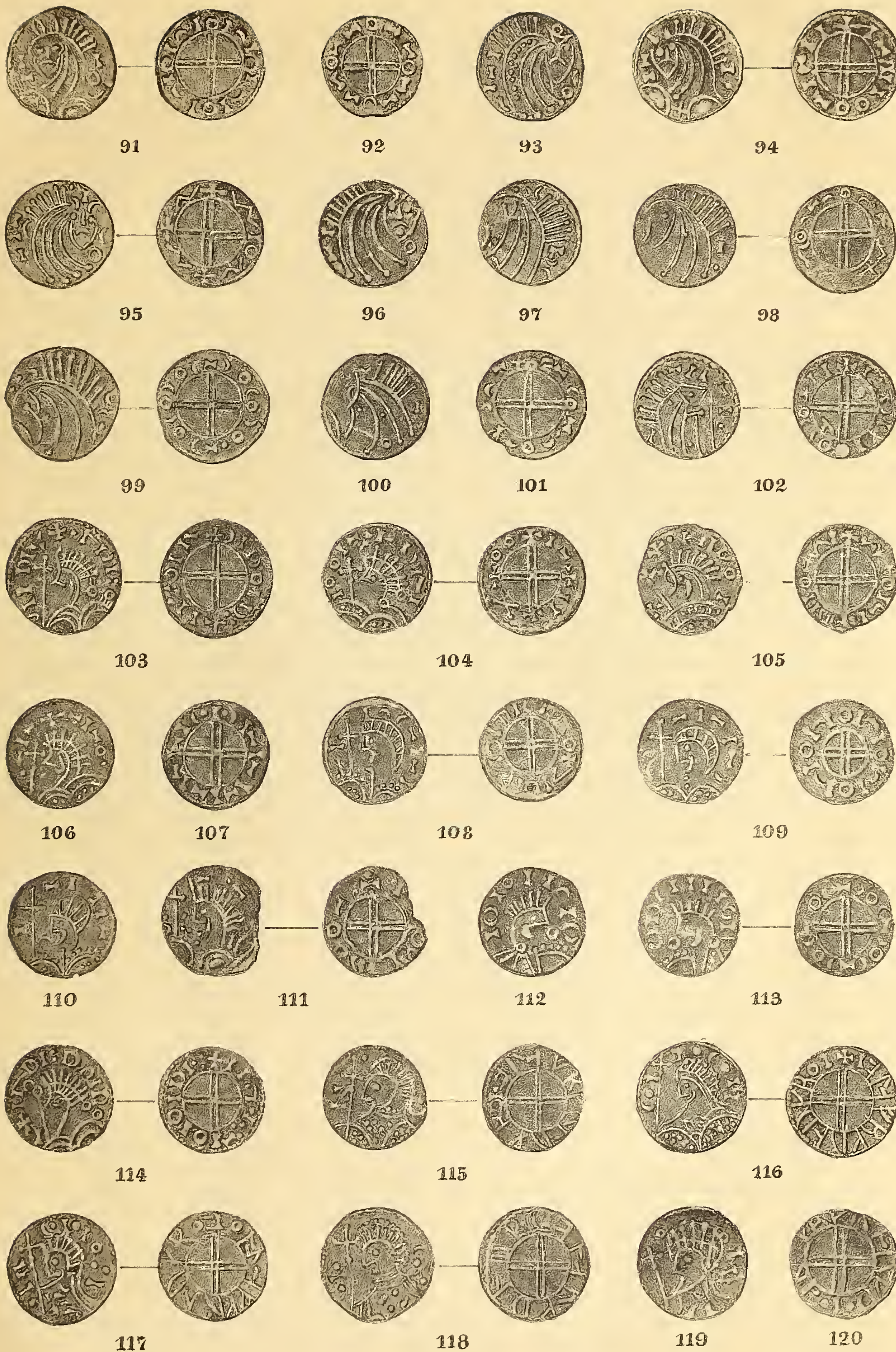

60

61

62

63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90

91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120

121 122 123 124 125 126

127 128 129

130 131 132 133

134 135 136 137

138 139 140 141

142 143 144 145 146 147

148 149 150 151 152 153

154 155 156 157 158 159

Pl. VI.

160

161

162

163

164

165

166

167

168

169

170

171

172

173

174

175

176

177

178

179

180

181

182

183

184

185

186

187

188

189

190

191

192

193

194

195

196

197

198

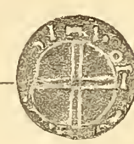

199

200

201

202

203

204

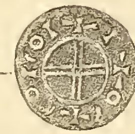
205

206

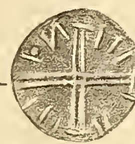

207

208

209

210

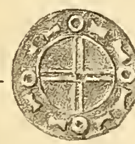

211

212

213

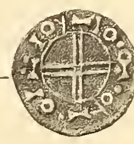
214

215

216

217

218

219

220

221

222

223

224

225